

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΟΝ ΝΟΜΙΚΟΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΟ “ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΟΝ,,

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

- A:** Έκδοσις 1780 (βλ. ἄνωτέρω σ. 35 σημ. 2).
B: Έκδοσις C. N. Brailoiu 1841 (βλ. σ. 36).
Be: Έκδοσις Șt. Gr. Berechet 1930 (βλ. σ. 37).
R: Κώδιξ τοῦ Συνταγματίου τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας (βλ. σ. 37).
Y: Κώδιξ οἰκογενείας Ὑψηλάντη (βλ. σ. 37).

Ὡς σημειοῦμεν καὶ ἐν σ. 37, ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας ἐκδόσει ὡς πρὸς τὸ ρουμανικὸν μὲν κείμενον ἀκολουθοῦμεν τὴν τελευταίαν ἐκδοσιν τοῦ Berechet, ἐν ᾗ τὸ κείμενον εἶναι μεταγεγραμμένον ἐκ τῶν κυριλλικῶν εἰς τοὺς νεωτέρους ρουμανικοὺς χαρακτῆρας· ὡς πρὸς δὲ τὸ ἐλληνικὸν ἀκολουθοῦμεν τὴν ἐπίσημον ἐκδοσιν τοῦ 1780 παρεισάγοντες καὶ ἐκ τῶν ἄλλων κωδίκων, ἰδίᾳ τοῦ R (βλ. σ. 38) ὅσας γραφὰς ἐκρίναμεν ὀρθοτέρας. Ἐν τῇ ἐκδόσει ἀποκατεστήσαμεν τὴν ὀρθογραφίαν, ἐν μέρει δὲ καὶ τὴν στίξιν.

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΟΝ ΝΟΜΙΚΟΝ

Περὶ εὐταξίας καὶ τοῦ καθήκοντος ἑκάστου τῶν κριτηρίων καὶ τῶν ὀφφικίων
τοῦ πριντζιπάτου τῆς Βλαχίας¹ τῶν ἀνηκόντων² εἰς τὸ πολιτικόν.
Ὅδηγία τῆς εἰς τὸ ἐξῆς ἀποφάσεως τῶν ὡς τύπον ἤδη συλλεχθεισῶν ὑποθέσεων
καὶ συμφωνία τῶν τοπικῶν ἐθίμων τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν χρήσει
γενομένων μετὰ τῶν Βασιλικῶν διαταγῶν. Πρὸς ἀκριβῆ
τοῦ δικαίου συντήρησιν καὶ πρὸς τὸ τῶν πτωχῶν ἐκ
παντὸς τρόπου ἀνεπηρέαστον.

Φιλοπονηθὲν παρὰ τοῦ Εὐσεβεστάτου Σοφωτάτου καὶ Μεγαλοπρεπεστάτου

ΗΓΕΜΟΝΟΣ

ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΓΡΟΒΛΑΧΙΑΣ

Κυρίου Κυρίου

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΗ

ΒΟΕΒΟΔΑ

Κατὰ τὸν ἑβδομον χρόνον τῆς Θεοστηρίκου αὐτοῦ Αὐθεντίας³
ἱεραρχοῦντος τοῦ Πανιερολογιωτάτου Μητροπολίτου

Κυρίου Κυρίου ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ.

Νῦν τύποις πρῶτον ἐκδοθὲν εἰς ρωμαϊκὴν καὶ πάτριον γλῶτταν.

Ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψπ. Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

¹ Α βλαχίας || ² Υ καὶ τῶν ἀνηκόντων || ³ Α Αὐθεντίας.

ΠΙΝΑΞ

Τῶν περιεχομένων ἐν ταύτῃ
τῇ νομικῇ Συνόψει

- [I] Περὶ τοῦ Αὐθεντικοῦ Διβανίου.
- [II] Περὶ τοῦ κριτηρίου τῶν βελίτζη-
δων¹ ἀρχόντων.
- [III] Περὶ τῶν δευτέρων δεπαρταμέντων.
- [IV] Περὶ τοῦ τρίτου δεπαρταμέντου τῶν
ἐγκληματικῶν.
- [V] Περὶ κριτῶν.
- [VI] Περὶ βεκίληδων².
- [VII] Περὶ κρινομένων, ἥτοι ἐναγόντων
καὶ ἐναγομένων.
- [VIII] Περὶ ἀποφάσεων κριτῶν.
- [IX] Περὶ ἐκκλήτων.
- [X] Περὶ ζαπτιζήδων³.
- [XI] Τὰ ἐνταῦθα εἰθισμένα τράπατα. Τὰ
τῶν καδιλικίων τράπατα.
- [XII] Περὶ τῶν οἵτινες καλούμενοι εἰς
δικαστήριον ὀφείλουσιν ἐλ-
θεῖν ἢ μὴ ἐλθεῖν.
- [XIII] Περὶ τοῦ κριτηρίου τῆς Σπαθαρίας.
- [XIV] Περὶ τοῦ κριτηρίου τῆς Ἀτζίας.
- [XV] Περὶ κριτῶν τῶν καδιλικίων.
- [XVI] Τὰ δίκαια τῶν νοικοκυρίων, ὅπου
ἔχουν ἐπάνω εἰς τοὺς ρου-
μούνους.
- [XVII] Περὶ ἱσπραβνίκων.

SCARĂ

Pentru cele ce să coprind într'
această pravilnicească adunare

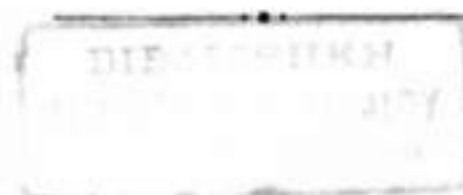
- [I] Pentru divanul gospod.
- [II] Pentru judecătoria a veliților
boeri.
- [III] Pentru al doilea departamenturi.
- [IV] Pentru al treilea departament
al vinovățiilor.
- [V] Pentru judecători.
- [VI] Pentru vechili.
- [VII] Pentru cei ce să judecă, adică
pentru pârași și pârați.
- [VIII] Pentru hotărârile judecătorilor.
- [IX] Pentru apelație.
- [X] Pentru zapcii.
- [XI] Trepedile de aici cele obicinuite.
Trepedile județelor.
- [XII] Pentru cei ce să chiamă la ju-
decată de sânt datori a
veni sau nu.
- [XIII] Pentru judecătoria ot vel spătar.
- [XIV] Pentru judecătoria ot vel agă.
- [XV] Pentru judecătoria după la ju-
dețe.
- [XVI] Cele drepte ale stăpânilor mo-
șiilor ce au asupra lăcui-
torilor.
- [XVII] Pentru isprăvnici.

¹ A, B, Be, R, V βελίτζιδων || ² A, B, Be, R, V βεκίλιδων || ³ A, B, Be, R, V ζαπτιζίδων.

[XVIII] Περὶ βορνιτζέλων.	[XVIII] Pentru vorniceî.
[XIX] Περὶ προικός.	[XIX] Pentru zestre.
[XX] Περὶ κληρονομίας.	[XX] Pentru moștenire.
[XXI] Περὶ τριμοιρίας.	[XXI] Pentru trimirie, adică a treia parte.
[XXII] Περὶ διαθήκης.	[XXII] Pentru diată.
[XXIII] Περὶ ἐπιτρόπων.	[XXIII] Pentru epitropi.
[XXIV] Περὶ δανείων.	[XXIV] Pentru împrumutări.
[XXV] Περὶ ἐγγύης.	[XXV] Pentru chezășie.
[XXVI] Περὶ τόκων.	[XXVI] Pentru dobânzi.
[XXVII] Περὶ ἀναργυρίας.	[XXVII] Pentru anarghirie.
[XXVIII] Περὶ μαρτύρων.	[XXVIII] Pentru marturi.
[XXIX] Περὶ ὄρκου.	[XXIX] Pentru jurământ.
[XXX] Περὶ ἀνδρογύνου.	[XXX] Pentru bărbat și muerea lui.
[XXXI] Περὶ γονέων καὶ παίδων.	[XXXI] Pentru părinți și copii.
[XXXII] Περὶ προτιμήσεως.	[XXXII] Pentru protimisis.
[XXXIII] Περὶ πωλήσεως ἐκκλήτου.	[XXXIII] Pentru vânzarea cea fără de temeiu.
[XXXIV] Περὶ χοταρνιζίας.	[XXXIV] Pentru hotărnicie.
[XXXV] Περὶ ἐμφυτεύσεως, ἥτοι περὶ τῶν οἰκοδομούντων εἰς ξένον ἔδαφος.	[XXXV] Pentru cei ce zidesc în loc strein.
[XXXVI] Περὶ κατζίβελων.	[XXXVI] Pentru țigani.
[XXXVII] Περὶ μουλκίων καὶ χιλιστέων.	[XXXVII] Pentru moșii și heleștee.
[XXXVIII] Περὶ μύλων νέων.	[XXXVIII] Pentru mori noă.
[XXXIX] Χρονικὰ διαστήματα, ἥτοι νόμιμος διορία εἰς πόσους χρόνους νὰ κινῆται κάθε ἀγωγή.	[XXXIX] Soroacile vremii, adică după pravili soroc până la câți ani să se pornească ori ce pâρά.
[XL] Περὶ ἡμερῶν ἀπράκτων.	[XL] Pentru zilele ce nu să caută judecăți.
[XLI] Περὶ πορουμπίων].	[XLI] Pentru dijma porumbului].

[Οἱ πίνακες, ὃ τε ἑλληνικὸς καὶ ὁ ρουμανικὸς, ὑπάρχουσιν ἐν Α, ἄνευ τῆς ἀριθμήσεως τῶν τίτλων καὶ παραλειπομένου τοῦ τελευταίου XLI «περὶ πορουμπίων» τίτλου, περὶ οὗ βλ. ἄνωτ. σ. 36 σημ. 2].

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ
ΒΟΕΒΟΔΑΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΥΘΕΝΤΗΣ
ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ
ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΓΡΟΒΛΑΧΙΑΣ

Ὅσον εἶναι ἀναγκαῖος ὁ ὁδηγὸς εἰς
ἓνα ὁδοιπόρον, ὅπου μέλλει νὰ διαπεράσῃ
ἀπωκισμένα διαστήματα, διὰ νὰ μὴν ἀπο-
πλανηθῇ ἐν ἀβάτῳ καὶ οὐχ ὁδῷ, καὶ ὅσον
χρηῖται τοῦ φωτὸς ἕνας, ὅπου ἐν σκότει δια-
πορεύεται, διὰ νὰ μὴ καταντήσῃ τέλος εἰς
κρημνούς καὶ βάραθρα, τόσον εἶναι τῶν
ὧν οὐκ ἄνευ καὶ οἱ νόμοι εἰς μίαν πολι-
τείαν, διὰ νὰ ποδηγῇται μὲ αὐτοὺς πρὸς
διάκρισιν τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας
καὶ νὰ μὴ προσκρούῃ εἰς τὸ καιριώτατον
καὶ πάσης εὐταξίας συντηρητικώτατον, λέ-
γομεν, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ (οὐ μόνον
γὰρ τὸ ἄρχειν ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ θείαν
εἰκόνα ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ κρίνειν κατὰ
μίμησιν τοῦ τῶν ἀπάντων κριτοῦ ἡμῖν κε-
χάριστα). Καὶ ἀγκαλὰ¹ νὰ² εἶναι ἐνεσπαρ-
μένοι μέσα εἰς τὴν συνείδησιν καὶ διάκρι-
σιν τοῦ ἀνθρώπου κάποιοι σπινθῆρες τοῦ
δικαίου, καθ' οὓς, ἂν θελήσῃ, ὁ καθεὶς³
ἢμπορεῖ νὰ διευθετηθῇ πρὸς τὴν ὀρθό-
τητα, καθὼς εἶναι τὸ εἰρημένον, ὃ ἐστὶν μι-
σεῖς, ἑτέρῳ μὴ ποιήσεις, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ
γενικῷ παραγγέλματι ἅπας ὁ νόμος καὶ
πᾶσα δικαιοσύνη περιέχεται. Πλὴν ἐπειδὴ⁴
ὁ χρόνος δὲν παύεται καινοτομῶν, ἀλλ'

IO ALEXANDRU
IOAN IPSILANTE V. V.,
CU MILA LUI DUMNEZEU, DOMN ȘI
OBLĂDUITORIU
A TOATĂ UNGROVLAHIA

Cu cât iaste trebuincios povățui-
toriul la un călătoriu ce va să treacă
prin locuri pustii ca să nu rătăcească
din drum în locuri neumblate, și cu
cât are trebuință de lumină unul ce
umblă întru întunearec, ca să nu dea
preste prăpăstii și adâncături, atât sânt
de trebuincioase și pravilele la o poli-
tie, ca prin trănsele să povățuiască
spre chipzuirea dreptății și adevăru-
lui, și să nu greșască întru cea mai
trebuinceoasă și a toatei bunei orân-
dueli păzitoarea, adecă judecata lui
Dumnezeu (căci noi după chipul cel
dumnezeesc nu numai avem a stăpâni
pe pământ, ci și a judeca după ase-
mănarea judecătoreiului tuturor ni s'au
dăruit). Și măcar că întru știința și
chipzuirea omului sânt oareșcare scân-
tee ale dreptății semănate, după care
fieșcare, de ar voi, poate să povăț-
uiască spre dreptate, după cum iaste
zis: ceaia ce ție nu place, altuia nu
face; căci întru această coprinzătoare
poruncă toată pravila și toată drepta-
tea să înțelege; dară fiindcă curgerea

¹ Α ἂν καλὰ || ² Υ παραλείπεται: νὰ || ³ Α καθ' εἰς || ⁴ Α ἐπειδὴ.

ἀείποτε¹ πολυποικιλεῖ τὰς προσπιπτούσας βιωτικάς² ὑποθέσεις, διὰ τοῦτο δεόμεθα καὶ πλεον ἐκτεταμένης³ ὁδηγίας. Ὅθεν ἡλειμένοι θεόθεν μὲ τὴν αὐθεντίαν⁴ τοῦ πριγκιπάτου τούτου, κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας εὐποιίας ὅπου ἡγωνίσθημεν⁵ κοινῇ τε, καὶ ἰδίᾳ νὰ ἐνδείξωμεν, ἐστοχάσθημεν ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ἐπωφελέστερον, ὅχι μόνον διὰ τὴν εὐνομίαν τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εὐυπόληπτον αὐτῶν, ἐπειδὴ ποῖος ἄλλος μεγαλύτερος⁶ μῶμος ἡμπορεῖ νὰ εἶναι εἰς ἓνα λαόν, καὶ μάλιστα εὐσέβειαν ἐπαγγελλόμενον, παρὰ τὸ νὰ εἶναι ἄνομος, τουτέστιν⁷ ἢ νὰ μὴν ἔχῃ νόμους ἢ νὰ μὴν ἐνεργῇ κατὰ νόμους. Τοιούτους ἡμεῖς εὖρομεν⁸ τοὺς ἐγκατοίκους τῆς Βλαχίας, ὅτι ἀγκαλὰ⁹ καὶ ἐμεταχειρίζοντο ἐσθ' ὅτε τοὺς κοινούς Βασιλικούς¹⁰ νόμους καὶ ἄλλοτε τὰς τοπικάς συνηθείας¹¹, ὅπου τάχα ὡς ἀρχαίας προβάλλοντές τας ἐδυσχυρίζοντο διὰ νὰ ἔχουν κῦρος, πλὴν μήτε τὴν ἀκρίβειαν τῶν νόμων ἀείποτε ἐπίσης ἐφύλαττον μήτε τῶν συνηθειῶν τὸ ἀρχαῖον ἀπαραχάρακτον ἐσεβάζοντο, ἀλλ' ὅτε¹² μὲν μὲ τοὺς νόμους ἀνῆρουν τὴν συνήθειαν, ὅτε¹² δὲ μὲ τὴν συνήθειαν ἀντιπαρετάττοντο πρὸς τοὺς νόμους. Διὰ τοῦτο ἐκ πρώτης ἀφετηρίας τῆς ἡγεμονίας¹³ ἡμῶν ὑποκλέψαντες καιρὸν ἀπὸ τὰς μυρίας φροντίδας, ὅπου ὁσῶραι μᾶς περιστοιχίζουσιν, ἐπεσυνάξαμεν ἀτρύτοις πόνοις ἐκ μὲν τῶν νόμων τὰ ἐπὶ πλεον ἐξηκριβωμένως¹⁴ ἀφορῶντα πρὸς ὁδηγίαν τῶν κρίσεων, ἐκ δὲ τῶν συνηθειῶν ἐπιλεξάμενοι τὰς ἐπὶ πλεον

anilor nu încontenească de a schimba și a preface pururea pricinile vieții ceale întâmplătoare, pentru aceaia face trebuință a avea o povață mai pe larg. Drept aceaia, miluindu-ne Dumnezeu cu domnia acestui prințipat, pe lângă cealelalte faceri de bine, ci ne-am străduit să arătăm la toți de obște și deosebit la fiștecare, am socotit Domnia mea, că aceasta iaste cea mai de folos, nu numai pentru buna petrecerea lăcuiitorilor, ci și pentru cinstea lor, pentru că altă mai multă defăimare nu poate a fi la un norod, și mai vârtos la cel de bună credință, de cât a vieții fără de pravili, adecă, sau să nu aibă pravili, sau să nu urmeze după pravili. Într'acestaș chip am aflat Domnia mea pre lăcuiitorii Valahii, cari măcar că uniori urmau împărăteștilor pravili celor de obște și alte ori obiceiurilor celor pământești, care obiceiuri cu cuvânt că sânt din vechime, să sârguiau spre a avea întărire. Dară cu toate acestea nici pravilile pururea într'un chip păziau, nici vechimea obiceiurilor ne zmintit țineau, ci când cu pravilile stricau obiceiurile, când iarăși cu obiceiurile să înpotriviau pravililor. Drept aceaia din începutul Domnii meale, din multele griji, cari pururea ne co-prind, pârlejind vreme cu neîncetate osteneli am strâns Domniea mea, însă din pravili ceale ce sânt mai trebuin-

¹ A ἀείποτε || ² A, B, R βιωτικάς || ³ A, B, R ἐκτεταμένης || ⁴ A, B, R, Y αὐθεντίαν || ⁵ B ἡγωνίσθημεν || ⁶ A μεγαλύτερος || ⁷ A τουτέστι || ⁸ B καὶ R εὖρωμεν || ⁹ A ἄν καλὰ || ¹⁰ R βασιλικούς κοινούς || ¹¹ R τὰς συνηθείας τὰς τοπικάς || ¹² R καὶ B ὅτε || ¹³ B, Be ἡγεμονίας || ¹⁴ R ἐξηκριβωμένως.

ἐν χρήσει γινομένας εἰς τὸν τόπον καὶ ὁπωσοῦν συστοιχούσας τοῖς νόμοις, πρὸς δὲ καὶ ἄλλας τινὰς ὁδηγίας οἰκοῦν συνταξάμενοι ἐκ τῶν ὁσημέραι ἀναγομένων¹ εἰς τὰ ὧτα² ἡμῶν ἀγωγῶν καὶ ὑποθέσεων, ἤδη κατὰ τὸν ἕκτον χρόνον τῆς ἡγεμονίας ἡμῶν, ὅπου θεία συνάρσει τρέχομεν, ὡς τύπον καὶ κανόνα πᾶσι τοῖς ὁπωσοῦν³ κρίνειν λαχοῦσι νέον συντεταγμένον νόμον πρὸ ὀφθαλμῶν προτεθήκαμεν κοινῇ γνώμῃ καὶ ἐπικρίσει τοῦ τε πανιερωτάτου Μητροπολίτου, τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων καὶ πανευγενεστάτων Ἀρχόντων μας, ἵνα πρὸς αὐτὸν ἀπευθύνοντες τὰς τῶν δικῶν ἀποφάσεις εὐθυτάτας ποιήσωσι, καὶ πάντες οἱ κακυχούμενοι νὰ εὐρίσκουν τὸ ἄσυλόν τους εἰς τὸν λιμένα τῆς εὐνομίας, καὶ εἰς ἅπαν⁴ τὸ ὑπήκοόν μας νὰ θριαμβεύῃ ἡ δικαιοσύνη, ἡ κρίσις γάρ, ὡς εἵπομεν, εἶναι τοῦ Θεοῦ. Διὸ ὅσοι ἔλαβον τάξις κριτῶν πρέπει νὰ ἡξεύρωσιν⁵ ὅτι περὶ πάσης ὑποθέσεως, ὅπου κρίνουσιν, ὁ μὲν καταδικαζόμενος εἴτε ἀδίκως εἴτε δικαίως διὰ ὅποιαντινασοῦν ἐνοχλήν, εἴγε τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀποφάσεως εὐγνωμόνως καὶ ἀγογγύστως ἅπαξ ποιήσοιτο, δὲν ὑπευθύνεται πλέον εἰς τὴν μέλλουσαν⁶ κρίσιν, ὅτι αὕτη ἡ ἐπίγειος κρίσις εἶναι⁷ κρίσις τοῦ ἰδίου Θεοῦ. Οὐαὶ δὲ τῷ κριτῇ ἐκείνῳ, τῷ δεκάζοντι⁸ τὰς ψήφους διὰ φιλοπροσωπίαν⁹ ἢ διαφθείροντι τὴν εὐθύτητα διὰ δωροληψίαν ἢ παραμελοῦντι τὸ δίκαιον δι' ἐχθροπάθειαν¹⁰, ὅτι φοβερόν λόγον ὑποστήσεται ὡς ἄδικος κριτὴς παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ

cioase spre povața judecăților, iară din obiceiuri am ales ceale mai adesea urmate în țară, asemănându-se oareșcum și cu pravilile. Pe lângă acestea și altele oareșcare povăți de înșine alcătuint Domnia mea din jălbile și pricini ce pe toate zilele să aduc la auzul nostru, acum la al șaselea an al Domnii mele, (ce cu mila lui Dumnezeu curge) am așezat noao alcătuită pravilă, ca un izvod și îndreptare tuturor celora ce să vor afla judecând cu sfat de obște și cu adevăreairea prea sfinții sale Mitropolitului, și a iubitorilor de Dumnezeu episcopi și a veliților boerilor Domnii mele, ca printr'însa povătuindu-să, drepte să facă și ei hotărârile judecăților și toți cei năpăstuiți să-și afle dreptatea lor la limanul bunelor pravili și la toți supușii noștri să se arate biruitoare dreptatea. Căci judecata, după cum am zis, iaste a lui Dumnezeu. Drept aceaia, câți s'au învrednicit aceștii dregătorii de judecatori să cuvine a ști, că pentru orice pricină vor judeca, cel ce să va osândi de către dânșii fără de dreptate, sau cu dreptate pentru orice feliu de vină va fi, de o va odihni cu mulțămită și fără de cârteală hotărârea judecății, nu mai rămâne a să osândi la judecata cea viitoare, pentru că această pământască judecată iaste a însuși lui Dumnezeu judecată; dară vai de judecătoria acela ce va mitui la hotărârile ju-

¹ R ἀναγομένων || ² B ὧτα || ³ B ὁποσοῦν || ⁴ R ἅπαν || ⁵ A καὶ R ἡξεύρωσιν || ⁶ R μέλλουσαν || ⁷ B εἶναι || ⁸ B καὶ Be δικάζοντι || ⁹ R φιλοπροσωπίαν || ¹⁰ R ἐχθροπάθειαν.

τῆς μελλούσης ἀδεκάστου κρίσεως, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα¹ ὁ οἰωδῆποτε² τρόπῳ φωραθεὶς³ παρ' ἡμῶν δολιούμενος εἰς τὰς τῶν κρίσεων ἀποφάσεις ἴστω ὅτι βαρυντάτην ὑφέζεται τὴν ποινὴν καὶ ἀναπόδραστον. Κατὰ πρῶτον λοιπὸν ἐκθέτομεν⁴ τὴν τάξιν τῶν κριτηρίων, καθ' ἣν ἀνάγκη νὰ διευθύνωνται τὰ κριτήρια ὅλα μικρά τε καὶ μεγάλα, καὶ ἀποφασίζομεν οὕτω τὰ περὶ τῆς τούτων τάξεως.

decăților pentru voe vegheată, sau va strica dreptatea pentru luare de mită sau va trece cu vederea dreptatea pentru pizmă, căci înfricoșat cuvânt va auzi ca un strâmb judecătoriu de către dreptul judecătoriu în zioa cea înfricoșată a nefățarnicii judecăți cei viitoare, și nu numai acolo, ci și aici unul ca acela aflându-se de Domnia mea cu orce mijloc viclenind la hotărârile judecăților. Să știe, că nici într' un chip nu va putea scăpa de grea pedeapsa a Domnii mele. Deci mai întâi așăzăm orânduiala departamenturilor, după care să cuvine a să îndrepta toate departamentele ceale mari și ceale mici și spre orânduiala lor hotărâm întracestaș chip.

¹ *R* ἐνταῦτα || ² *B* ποιωδῆποτε || ³ *R* φανερωθεὶς || ⁴ *A, B, R* ἐκθέττομεν.

I.—ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΥ ΔΙΒΑΝΙΟΥ

α'. — Τὸ Αὐθεντικὸν Διβάνι νὰ γίνεται τρεῖς φορές¹ τὴν ἑβδομάδα, δευτέραν δηλ. τετράδην καὶ σάββατον· καὶ εἰς μὲν τὴν δευτέραν καὶ τετράδην νὰ θεωρῶνται αἱ διαφοραὶ ἐκείνων, ὅπου ἐκρίθησαν εἰς τὰ δεπαρταμέντα² ἢ εἰς τοὺς Βελίτζηδες καὶ δὲν εὐχαριστήθησαν εἰς τὴν ἀπόφασιν ἐκείνων καὶ ἐζήτησαν μὲ ἀπελατζίονε νὰ ἔβγουν³ εἰς τὸ Διβάνι, ἢ αἱ διαφοραί, ὅπου ἠθέλαμεν προστάξει νὰ θεωρηθῶσιν ἐπὶ Διβανίου μας χωρὶς νὰ προσδιορισθῶσιν εἰς ἄλλο κριτήριον, τὸ δὲ σάββατον νὰ θεωρῶνται αἱ ἐγκληματικαὶ ὑποθέσεις καὶ καταδίκαί καὶ ἀποφάσεις τούτων.

β'. — Οἱ κριταὶ τὴν ἀπόφασιν, ὅπου κατὰ νόμους⁴ κάμουν, νὰ ἔχουν χρέος ἐκεῖ ἀμέσως νὰ τὴν φανερώουν τῷ τε ἐνάγοντι καὶ ἐναγομένῳ, καὶ ὁ διωρισμένος⁵ ζαπτζῆς νὰ ἐπιμελῆται νὰ λαμβάνῃ ἄνευ ἀργοπορίας τὴν ἀναφορὰν ἢ γράμμα τῆς κρίσεως καὶ νὰ τὸ δεικνύῃ τοῖς διαφορομένοις⁶, ἐξ ὧν ὁ⁷ μὴ εὐχαριστηθεὶς κάμνων ἀπελατζίονε διὰ ραβασίου θέλει διορίζεται ἢ εἰς τοὺς Βελίτζηδες ἢ εἰς τὸ Αὐθεντικὸν μας Διβάνι διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς διαφορᾶς.

γ'. — Ἄν ἀκολουθήσῃ καμμία⁸ ἑβδομάδα νὰ συναχθῶσι κρίσεις πολλαὶ νὰ δίδουν τὴν εἶδησιν οἱ μεγάλοι λογοθέται διὰ νὰ κάμωμεν Διβάνι καὶ τὴν παρασκευήν, ὅπου νὰ μὴ προσμένουν ἐκεῖνοι ὅπου αἰτιῶνται.

I.—PENTRU DIVANUL GOSPOD

1.— Divanul gospod. să se facă de trei ori pe săptămână, adică: luna, mercuria și sâmbăta; însă luna și mercuria să se caute pricinile celor ce s'au judecat la departamenturi, sau la veliții boeri și nu s'au mulțămît pe a lor hotărâre și au cerut cu apelație să iasă la divan, sau pricinile ce vom porunci să se caute la divanul nostru fără de a nu se orânduî mai nainte la altă judecată. Iară sâmbăta să se caute pricinile vinovățești ale pușcării și osândeale și hotărârile lor.

2.— Judecătorii, hotărârea ce vor face după pravili, să aibă datorie să o arate de față acolo atât părâșului cât și părâtului, și orânduîtul zapciu să se sârguiască a lua fără de zăbavă anaforaoa sau cartea de judecată, și să o arate celor ce să pricinuesc; dintre care cel ce nu s'au mulțămît hotărârii, făcând apelație prin răvaș, să va orânduî, sau la veliții boiari, sau la divanul Domnii mele, pentru a să cerceta pricina de iznoavă.

3.— De să va întâmpla vreo săptămână să să strângă judecăți multe, să ne dea în știre veliții logofeți să facem și vinerea divan, ca să nu aștepte cei ce să pricinuesc.

¹ A φοραῖς, R βολαῖς || ² A καὶ R δεπερταμέντα || ³ A εὔγουν || ⁴ B νόμον || ⁵ A, B, R, Y διορισμένος || ⁶ B διαφορομένοις || ⁷ R ὁ || ⁸ A καμία.

δ'.— Τὴν δευτέραν, ὡς εἶπομεν, Διβάνι¹, τὴν τρίτην πρὸ τῆς σπαθαρίας νὰ ἔχουν καιρὸν νὰ ἐμφανίζωνται ὅσοι τῶν μαζίληδων² ἀρχόντων ἔχουσι νὰ προβάλουν τι ἰδιαίτερον ἢ ἐκ στόματος ἢ διὰ ραβασίου. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν νὰ διαβάζωνται ραβάσια καὶ ἀναφοραί. Τὴν τετράδην ὁμοίως Διβάνι¹, τὴν πέμπτην ἀνακωχή, τὴν παρασκευήν, ἃν εἶναι κρίσεις πολλαί, νὰ γίνεται Διβάνι¹, εἰ δὲ μὴ νὰ διαβάζωνται ραβάσια καὶ ἀναφοραί. Τὸ σάββατον νὰ ἔρχονται οἱ ἐπίτροποι νὰ ἐμφανίζωνται διὰ τὰς ὑποθέσεις, ὅπου εἶναι διωρισμένοι, νὰ θεωρῶνται καὶ αἱ ἐγκληματικαὶ ὑποθέσεις.

II.—ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ
ΤΩΝ ΒΕΛΙΤΖΗΔΩΝ³ ΑΡΧΟΝΤΩΝ

α'.— Οἱ Βελίτζηδες³, χάλια δηλ., καὶ οἱ διοριζόμενοι⁴ τρεῖς μαζίληδες⁵ ἀρχοντες Βελίτζηδες νὰ ἔχουν νὰ ἀκολουθῶσι τὰς θεωρίας τῶν κρίσεων ἀδιακόπως ὅλην τὴν ἑβδομάδα (χωρὶς τὴν πέμπτην, μεγάλας ἑορτὰς καὶ ἀπράκτους ἡμέρας) ἐρχόμενοι εἰς τὴν Αὐθεντικὴν μας Κούρτην καὶ συνερχόμενοι εἰς τὸν διωρισμένον τόπον (ἔξω⁶ μόνον τὴν ὥραν, ὅπου συγκροτεῖται τὸ Αὐθεντικόν μας Διβάνι). εἰς αὐτὸ δὲ τὸ κριτήριον νὰ παραστέκεται ἕνας δεύτερος λογοθέτης, εἰς τρίτος λογοθέτης, λογοθετζέλοι, οἱ καθολικοὶ ζαπτιζῆδες⁷ τῶν θεωρουμένων ὑποθέσεων καὶ οἱ βορνιτζέλοι.

β'.— Εἰς ὅλα τὰ κριτήρια νὰ φυλάττωνται κώδικες⁸, ὅπου νὰ καταγράφωνται ὅλαι αἱ ἀναφοραὶ καὶ γράμματα κρίσεων, διὰ τὸ ὅποιον τοῦτο νὰ εἶναι καὶ εἰς τὰ

4.— Luneă, cum am zis, să se facă divan; marțea înainteă spătării să aibă vreme a să arăta câți din boiarii mazâli au să arate cevaș mai deosebit sau din gură, sau prin răvaș. Întru această zi să se citească răvașă și anaforale. Miercurea asemenea să să facă divan, iară joia zi de odihnă, vinerea de vor fi judecâți multe, să se facă divan, iar de nu, să se citească răvașă și anaforale. Sâmbăta să vie episcopii să se arate pentru pricinele ce sânt orânduți; să se caute și pricinile vinovățești ale pușcării.

II.—PENTRU JUDECĂTORIA
A VELIȚILOR BOERI

1.— Veliții boeri, adecă cei haliă, și trei din mazâlii veliți cei orânduți să aibă aș urmă căutările judecăților neîncetat toată săptămâna (afară de joia, sărbătorile cele mari și alte zile ce nu se caută trebi), viind la curtea Domnii mele, și adunându-să la locul cel orânduit (afară numai în vremea ce se face divanul Domnii mele), și la această judecătorie să stea un vtori logofăt, i un treti logofăt și logofeței zapcii ce sânt orânduți cu aceleaș pricine ce să caută, și vorniciei.

2.— La toate departamenturile să aibă a să ținea condice ca să se treacă toate anaforale și cărțile de judecată, pentru care aceasta să fie și la ceale-

¹ Be, Y διβάνι || ² A μαζίλιδων, R μαζήλιδων, Y μανζίλιδων || ³ A, B, Be, R, Y βελίτζιδων || ⁴ R διοριζόμενοι || ⁵ A, B, Be, R, Y μαζίλιδες || ⁶ A ἔξω || ⁷ A, B, Be, R, Y ζαπτιζίδες || ⁸ A, B, Be, R, Y κώδικαις.

λοιπὰ κριτήρια διωρισμένοι λογοθετῆλοι πρακτικοί καὶ εἰς ὅλα τὰ κριτήρια ἔξω εἰς τὴν πόρταν νὰ φυλάττωσι ζαπτιζῆδες¹ τῶν βατάχων, ὅπου νὰ μὴν ἀφίνουν τὸ περιττὸν καλαμπαλίκι νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ κριτήριο², ἀλλὰ μόνον τοὺς ἀντιδιαφερομένους νὰ βάλλουν· καὶ ὅταν κάμη χρεία νὰ προσκαλεσθῶσι καὶ οἱ μάρτυρες, τότε νὰ τοὺς βάλλουν³ καὶ ἐκείνους μέσα ἀπὸ ἓνα ἓνα καὶ ὄχι ὅλους ὁμοῦ, ἐπειδὴ καὶ οἱ μάρτυρες ἀπὸ ἓνας ἓνας ξεχωριστὰ ἔχουν νὰ ἐρωτῶνται καὶ ὄχι ὅλοι μαζί⁴, καὶ οἱ ἐρωτῶμενοι νὰ στέκωνται μέσα, ἕως οὔ νὰ ἐρωτηθῶσιν ὅλοι, διὰ νὰ μὴν ἀνταμωθῶσι⁵ μὲ τοὺς ἄλλους, καὶ τοὺς εἰποῦν ἐκεῖνα, ὅπου ἐρωτήθησαν, καὶ ἐκεῖνα, ὅπου ἀπεκρίθησαν· οὔτε ἄρχοντας νὰ μὴν ἀφίνουν νὰ εἰσέρχονται χωρὶς δουλείαν ἐκτὸς τῶν τεταγμένων.

γ'.—Ὅταν τύχουν περισσότεραι κρίσεις νὰ συνέρχωνται καὶ μετὰ τὸ γεῦμα εἰς τὰ ὀσπίτιά των, διὰ νὰ θεωροῦν ὑποθέσεις, ὅπου νὰ λαμβάνουν μίαν ὥραν πρωτύτερα⁶ τέλος.

δ'.—Ὅταν ἀναθεωρῆται καμμία⁷ ἀπόφασις κατωτέρου τινὸς κριτηρίου νὰ μὴ προσκαλῶνται ἐκεῖνοι οἱ κριταὶ καὶ νὰ ἐρωτῶνται διὰ τὴν ἀπόφασίν τους ἐκείνην, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἀταξία, ὡσὰν ὅπου ἐκεῖνοι οἱ κριταὶ ἐκεῖνα, ὅπου ἔχουν⁸ νὰ εἰποῦν, τὰ ἔχουν γεγραμμένα εἰς τὸ γράμμα τῆς κρίσεώς των, οὔτε ποτὲ νὰ τολμοῦν νὰ ὑβρίζουν τοὺς κατωτέρω κριτὰς ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ· θεωρουμένης δὲ τῆς ὑποθέ-

lalte departamenturi orânduîți logofeți cu praxis; și la toate departamenturile să păzească afară la ușă zapcii cei mici ai vâtașilor, ca să nu lase calabălăcul cel de prisos a intra unde să face judecată, ci să lase înlăuntru numai pe cei ce să pricinuesc. Și când va fi trebuință să se cheme și marturii, atunci să-i bage și pe dânșii înlăuntru pe câte unul, iară nu pe toți odată, fiindcă marturii câte unul deosebit iaste să se întrebe, iară nu toți de odată, și cei întrebați să stea înlăuntru până să vor întreba toți, ca să nu să întâlnească cu ceilalți și să le spue ceale ce s'au întrebat și ceale ce au răspuns. Nici pe boeri să nu-i lase înlăuntru să între fără de treabă, afară din cei ce sânt orânduîți.

3.—Când să vor întâmpla judecăți mai multe să se adune și după prânz la casele dumnealor, să caute pricinile ca să ia săvârșire cu un ceas mai înainte.

4.—Când să va căuta de iznoavă vreo hotărâre a vreunui mai mic departament, să nu se cheme acolo acei mai mici judecători și să se întrebe pentru acea hotărâre a lor, fiindcă aceasta iaste peste orânduială, de vreme ce acei judecători ceale ce au să spue sânt scrise în cartea lor de judecată, nici vreo odinioară să îndrăznească a necinsti pe cei mai de jos judecători

¹ A, B, Be, R, Y ζαπτιζίδες || ² B κρητήριο || ³ A, B, Be, R, Y βάνουν || ⁴ A, B, R μαζί || ⁵ R ἀνταμωθῶσιν || ⁶ A, B, Be, R, Y προήτερα || ⁷ A, B, Be, R, Y καμία || ⁸ R εἶχον.

σεως παρ' ἡμῶν, ἐκεῖνοι, ὅπου ἤθελον φανῇ ἀδίκως καὶ παρὰ νόμους¹ ἀποφασίσαντες εἴτε ἐξ ἀπροσεξίας εἴτε πρὸς χάριν εἴτε πρὸς αἰσχρὰν ἀπόλαυσιν, καὶ νὰ ἐλέγχωνται καὶ νὰ ὑβρίζωνται² καὶ νὰ θεατριῶνται καὶ νὰ ἀποβάλλωνται καὶ νὰ παιδεύωνται κατὰ τὸ σφάλμα των, ὁποίας τάξεως καὶ ἂν ἤθελον εἶσθαι.

ε'.—Ὅταν ἀναθεωρῇται καμμία³ ἀφασις κατωτέρου τινὸς κριτηρίου, κατὰ πρῶτον ἐξάπαντος οἱ ἀνώτεροι κριταὶ νὰ ἀναγινώσκωσιν ἐπιμελῶς τὸ γράμμα⁴ τῆς κρίσεως τοῦ κατωτέρου κριτηρίου, ἔπειτα νὰ ἐρωτῶσιν ἐκεῖνον, ὅπου ἔδωκεν ἀπελατζίονε εἰς τί δὲν εὐχαριστήθη⁵, καὶ οὕτω νὰ ἀκολουθῶσι τὴν ἐξέτασιν μὲ ἄκραν προσοχὴν καὶ ἀκρόασιν, χωρὶς νὰ καταγίνωνται εἰς συνομιλίαν ἢ εἰς ἀστεϊσμούς καὶ ἄλλα παρόμοια, μῆτε μὲ καθίσματα ἄτακτα, ἀλλ' οὕτε μὲ τσιπούκια νὰ κάθωνται νὰ κρίνουν, ἐπειδὴ ἡ κρίσις εἶναι τοῦ Θεοῦ.

ς'.—Ἐχουν ἄδειαν⁶ νὰ διορίζουν μὲ πιττάκι τοὺς ὑποθέσεις εἰς τὰ κατώτερα κριτήρια, ὅπου νὰ θεωρῶνται ἐκεῖ.

ζ'.—Οἱ κριταὶ κατὰ χρέος νὰ συνάζωνται εἰς τὸν διωρισμένον⁷ τόπον ἀπὸ τὸ πουργόν, καὶ νὰ κάθωνται ἕως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γεύματος, διὰ νὰ θεωροῦν τὰς κρίσεις, καὶ νὰ μὴ λείπη τινὰς χωρὶς γνωστὴν κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἢ ἀσθένειαν.

η'.—Νὰ φυλάττεται κῶδιξ⁸ καθαρὸς τῶν ὅσων θεωροῦνται καὶ ἀποφασίζονται

la nicio pricină. Iară cercetându-se pricina de Domnia mea, cei ce să vor dovedi că au hotărât pe strâmbătate și peste pravili, sau din neluare aminte, sau pentru hatâr, sau pentru luare de mită, unii ca aceia să se înfrunteze, să se necinstească și să se publicuiască, să se gonească și să se pedepsească după vina lor, de orice treaptă vor fi.

5.—Când să va căuta de iznoavă vreo hotărâre a vreunui departament mai de jos, cei mai mari judecători întâi să citească cu sârguială cartea de judecată a acelu departament, și în urmă să întrebe pe cel ce au dat apelație la ce nu s'au mulțămît; și așa să între în cercetare foarte cu luare aminte și ascultare, fără de a nu intra în alte vorbe sau glume, și altele asemenea; nici cu șăderi fără de orânduială, sau cu ciubuce să șază să judece, fiindcă judecata iaste a lui Dumnezeu.

6.—Au voe veliții boeri a orându cu pitacurile dumnealor pricini la ceale mai de jos departamenturi ca să se caute acolo.

7.—Judecătorii după datorie să se adune de dimineață la locul cel orându, și să șază până la vreamea prânzului ca să caute judecăți, și să nu lipsească cinevaș fără de a nu avea vreo mare și cunoscută trebuință sau boală.

8.—Să ție condică curată pentru câte să caută și să hotărască la divanul

¹ R παρανόμως || ² R παραλείπεται: καὶ νὰ ὑβρίζωνται || ³ A, B, Be, R, Y καμία || ⁴ R γράμμα || ⁵ R εὐχαριστεῖται || ⁶ B προστίθεται: οἱ βελίτζιδες || ⁷ A, B, Be, R, Y διορισμένον || ⁸ R κώνδιξ.

εἰς τὸ Αὐθεντικόν μας Διβάνι, ὁμοίως καὶ οἱ διωρισμένοι¹ λογοθετῆς τῶν κριτηρίων ὅλων νὰ βαστάζωσι κώδικας, εἰς τοὺς ὁποίους νὰ καταγράφουν ὅλα τὰ γράμματα τῶν κρίσεων, καὶ νὰ βαστοῦν καὶ ξεχωριστὰ πρακτικά, ἥτοι κώδικας, εἰς τοὺς ὁποίους νὰ γράφονται ρητῶς αἱ ἐνστάσεις καὶ ἀπολογίαι τῶν ἀντιδιαφερομένων διὰ τὸ ἄμεμπτον καὶ ἀκατηγόρητον τοῦ κριτηρίου.

III.—ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΩΝ ΔΕΠΑΡΤΑΜΕΝΤΩΝ

α'.—Θέλοντες δὲ διὰ νὰ λαμβάνωσιν ὅλαι αἱ διαφοραὶ τῶν ἀντιδιαφερομένων τέλος ὀγλήγορον, διὰ νὰ μὴ² ταλαιπωρῶνται καὶ κατεξοδεύωνται διατρίβοντες ἐπὶ πολὺν καιρὸν εἰς τὰ κριτήρια, διὰ τοῦτο διωρίσαμεν³ καὶ δύο δεύτερα κριτήρια διορίζοντες εἰς αὐτὰ κριτὰς εἰδήμονας καὶ πρακτικούς, οἱ ὁποῖοι νὰ ἔχουν χρέος ἄφεικτον νὰ καταγίνωνται εἰς τὰς κρίσεις μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἀγρυπνίαν γινώσκοντες βεβαίως ὅτι, ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἠθέλαν εὐδοκιμῇ καὶ φαίνονται ἄξιοι καὶ δίκαιοι καὶ ἄοκνοι εἰς τὰς αὐθεντικὰς μας προσταγὰς, θέλουν προβιβασθῇ εἰς ἄλλα μεγαλύτερα⁴ ἀξιώματα καὶ εἰς ἄλλας πλουσιωτέρας κυβερνήσεις ὥς δοκιμαζόμενοι εἰς τὰ κριτήρια ταῦτα καὶ ὥς λαβόντες ἰδέας, προᾶξιν τε καὶ μάθῃσιν μὲ τὴν τριβὴν εἰς τὰς κρίσεις καὶ οὕτω γινόμενοι ἄξιοι δι' ἀνωτέρους βαθμούς.

β'.—Αὐτὰ τὰ δύο δεπαρταμέντα νὰ εἶναι ἰσοδύναμα, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ὑπόκειται τὸ ἓνα εἰς τὴν ἐκκλήτον τοῦ ἄλλου,

Domnii meale; asemenea și la toate departamentele logofetei cei orânduți să ție condici întru care să treacă toate cărțile de judecată, și să ție și deosebite practică, adică condici întru care să se scrie din cuvânt în cuvânt zisele și răspunsurile celor ce să pricinuesc pentru nebulirea și nedefăimarea judecății.

III.—PENTRU AL DOILEA DEPARTAMENTURI

1.—Vrând Domnia mea ca să ia sfârșit în grabă toate judecățile celor ce să judecă pentru ca să nu să străduiască și să se cheltuiască umblând vreme multă prin judecăți; pentru aceeaia am orânduit și doao al doilea departamenturi, așăzând la aceastea judecători cu știință și cu praxis, carii să aibă datorie a căuta judecățile cu sârguială și cu priveghiere, fiind bine încredințați că dintre dânșii câți se vor arăta iscusiți și vrednici și dreπți, și fără preget la poruncile Domnii meale, să vor cinsti și cu alte mai mari dregătorii și chiverniseli mai îndăstulate, ca niște cercați printr'aceste departamenturi, și ca unii ce au luat știință, praxis și învățătură cu urmairea judecăților, și așa să vor face vrednici și de alte trepte mai mari.

2.—Aceste doao departamenturi să fie de o potrivă la putere, adică fără de a nu să supune unul la apelația ce-

¹ A, B, Be, R, Y διωρισμένοι || ² R μὴν || ³ A, B, Be, R, Y ἐδιωρίσαμεν || ⁴ A, B, Be, R, Y μεγαλύτερα.

καὶ ἡ ὑπόθεσις, ὅπου ἀρχίζει εἰς τὸ ἓνα κριτήριον, νὰ μὴ¹ τὴν ἀναδέχεται τὸ ἄλλο καὶ νὰ τὴν τελειώσῃ, ἐπειδὴ ὅπου ἡ προκάταξις ἐκεῖ καὶ τὸ τέλος ὀφείλει γίνεσθαι. Ἐχει δὲ νὰ ἀκολουθῇ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κριτήρια ἀπαρράλλακτως ἡ τάξις, ὅπου ἀνωτέρω διορίζομεν.

γ'.—Νὰ ἀκολουθῶσι τὰς θεωρίας τῶν κρίσεων ὅλην τὴν ἐβδομάδα ἐκτὸς μόνον τῶν κυριακῶν, μεγάλων ἑορτῶν καὶ ἀπράκτων ἡμερῶν.

δ'.—Εἰς ὅλας τὰς ἀναφορὰς ἢ γράμματα κρίσεων ὅλων τῶν κριτηρίων τῶν τε Βελίτζιδων² καὶ λοιπῶν νὰ φανερόνουν καὶ τὸ ἴδιον κεφάλαιον τοῦ νόμου, ὅπου ἤθελον μεταχειρισθῇ.

IV.—ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΔΕΠΑΡΤΑΜΕΝΤΟΥ
ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΩΝ

α'.—Αὐτὸ τὸ κριτήριον ἔχει νὰ ἀκολουθῇ τὰς θεωρίας του³ τῶν ὑποθέσεων τῆς πουςκαρίας καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα ἀδιακόπως ἐκτὸς μόνον τοῦ σαββάτου, κυριακῆς, μεγάλων ἑορτῶν καὶ ἡμερῶν ἀπράκτων.

β'.—Οἱ εἰς αὐτὸ διορισμένοι⁴ κριταὶ νὰ θεωρῶσι τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν ὅλας κατὰ τοὺς Βασιλικοὺς νόμους καὶ κατ' ἐκείνους νὰ ἐκφέρωσι τὰς ψήφους φανερόνουντες εἰς τὰς ἀποφάσεις των καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦ νόμου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισαν, τοὺς ὁποίους νόμους καὶ μεταφρασθέντας εἰς τὴν βλαχικὴν διάλεκτον ἐξεδώκαμεν εἰς ξεχωριστὸν συνταγμάτιον.

γ'.—Διὰ δὲ τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς δια-

λυϊαλτ, ἡ πρίcina ce să va începe la un departament să nu o priimiască celălalt a o săvârși, de vream ce, unde s'au făcut începătură, acolo să cuvine a să face și sfârșitul. Are dar a să urma și la aceste departamenturi neschimbată orânduieala ce mai sus arătăm.

3.—Să aibă a urma căutările judecăților toată săptămâna, afară numai din duminici, sărbători mari, și alte zile ce nu să caută trebi.

4.—La toate anaforalile și cărțile de judecată a tuturor departamenturilor, atât a veliților, cât și celorlalte, să arate chiar acel cap din pravilă ce vor metahirisi.

IV.—PENTRU AL TREILEA DEPARTAMENT
AL VINOVĂȚILOR

1.—Acest departament are să caute pricinile pușcării neîncetat toată săptămâna, afară numai din sâmbăta, duminica, sărbătorile ceale mari și alte zile ce nu să caută trebi.

2.—Judecătorii cei orânduși la acest departament să caute toate pricinile lor după pravilile ceale împărătești, și după aceia să facă și hotărârile, arătând și capul din pravilă după care au hotărât, care pravilă tălmăcindu-să pe limba rumânească le-am așezat Domnia mea în deosebit sintagmation, adică carte.

3.—Iară pentru pricinile și jude-

¹ R, Y μὴν || ² A, B, Be, R, Y βελίτζιδων || ³ R παραλείπεται: του || ⁴ R διορισμένοι εἰς αὐτό.

φορὰς κατζίβελων¹, ὅπου δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς ἐγκληματικὰς θεωρίας, νὰ ἀκολουθῶσι κατὰ τὸν ἤδη ἐκτεθειμένον τρόπον τῆς συμφωνίας τῶν τοπικῶν συνηθειῶν καὶ νόμων τῶν² Βασιλικῶν.

δ'.—Εἰς αὐτὸ νὰ συμπαραστέκωνται ὁ β' καὶ γ' ἀρμάσης, ἀρμασέλοι, ζαπτζήδες³, λογοθετζέλοι, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἀναγκαῖοι. Καὶ οἱ λογοθετζέλοι νὰ βαστάζωσι⁴ κώδικας⁵ τῶν ἀποφάσεων, ὅπου γίνονται, τῶν ἐκζαμένων καὶ τῶν τακριζίων τόσον τῶν ὑπευθύνων, ὅσον καὶ τῶν ἐναγόντων.

ε'.—Ὅσοι κατάδικοι στέλλονται ἀπὸ τοὺς ἱσπραβνίκους ἢ πιάνονται ἐδῶ⁶ νὰ φυλάττωνται ἀσφαλέστατα⁷ ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀρμάσης, εὐθὺς ὅμως νὰ φανερώνεται πρὸς τὸν Αὐθέντην καὶ νὰ καταγράφεται εἰς τὸν κώδικα τόσον τὸ ὄνομα ἑνὸς ἐκάστου ἐκείνων τῶν καταδίκων, ὅσον καὶ ἀπὸ ποῖον ἱσπράβνικον ἐστάλη ὁμοῦ⁸ μὲ τὸ ἐκζαμένον του ἢ ἂν ἐπιάσθῃ ἐδῶ⁶ καὶ ἐν ὅσῳ δὲν γένη ἐξέτασις τοῦ ἐγκλήματός του ἀπὸ τοὺς κριτὰς νὰ μὴ τολμᾷ ὁ ἀρμάσης νὰ τοὺς βασανίζῃ· καὶ τὸ εἶδος τῆς βασάνου νὰ δίδεται ἐγγράφως ἀπὸ τοὺς κριτὰς μὲ τὸ κεφάλαιον τοῦ νόμου, καὶ ὁ ἀρμάσης νὰ τὸ φανερώνη πρὸς ἡμᾶς, διὰ νὰ λαμβάνη προσταγὴν, ἄνευ τῆς ὁποίας νὰ μὴ τολμᾷ ποτὲ μὲ κανένα τρόπον νὰ ἐπιφέρῃ κανένα εἶδος βασάνου, καὶ ἡ ἐξέτασις νὰ γίνεται χωρὶς ἄργηταν, ὅπου ἢ ἐν ταῦτῳ⁹ νὰ καταδικασθῇ ὁ κατηγορούμενος ἢ ἐν ταῦτῳ⁹ νὰ ἀθωωθῇ.

ς'.—Νὰ μὴν ἔχουν ἄδειαν οἱ κριταὶ

κάτῃλε de țigani, ce nu sânt supuse la cercetările ceale vinovățești, să urmeze tocmelelor celor ce acum s'au întărit cu alcătuirea obiceiurilor pământești și a pravililor împărățești.

4.—La acest departament să stea vtori și treti armaș, armășăi, zapcii, logofeței, și câți alții vor fi trebuincioși; și logofeteii să ție condici pentru hotărârile ce să fac i pentru eczame ne și tacriruri, atât a vinovaților cât și a părâșilor.

5.—Câți vinovați să trimit de către ispravnici, sau să prind aici, să se păzească foarte bine de vel armaș; și numai de cât să se arate Domnului și să se treacă în condică atât numele fieșcăruiă dintr'acei vinovați cât și dela care ispravnic s'au trimis, împreună cu eczamenul lui, sau de s'au prins aici; și până nu să va face cercetarea vinovății lui de către judecători să nu cuteze armașul să-i pedeψεască: și feliul pedepsii să se dea înscris de către judecători împreună cu capul din pravilă, arătându-l armașul Domniii meale ca să i să dea poruncă, și să nu cuteze vreo dată fără de poruncă să facă nici un feliu de pedeapsă; și cercetarea să se facă fără de zăbavă, ca numai de cât sau să se osândească părâtul, sau să se îndrepteze.

6.—Judecătorii să nu aibă voe a

¹ R κατζίβελων || ² R, Y παραλείπεται: τῶν || ³ A, B, Be, R, Y ζαπτζίδες || ⁴ B βαστάζωσι || ⁵ R κώδικας || ⁶ A, B, Be, Y ἐδῶ || ⁷ R ἀπαρασάλευτα || ⁸ R ὁμοῦ καὶ || ⁹ R, Y ἐνταυτῷ, A ἐν τ' αὐτῷ.

νὰ ὀλιγοστεύουν ἢ νὰ αὐξάνουν τὰς παιδείας, ὅπου οἱ νόμοι διορίζουν εἰς τὸ καθ' ἓν ἔγκλημα, ἀλλ' εἰς τὸ γράμμα¹ τῆς ἀποφάσεώς² των νὰ ἀποφασίζουσιν ἐκείνην τὴν παιδείαν, ὅπου οἱ νόμοι διορίζουν, καὶ ὁ αὐθέντης ἐξετάζοντας³ τὴν ἀπόφασιν⁴ καὶ εὐρίσκοντάς τιν ἐνόμιμον ἢ τὴν ἐπικυρῶναι ἀπαράλλάκτως, ὥς γέγραπται, ἢ τὴν αὐξάνει ἢ τὴν ὀλιγοστεύει.

ζ'. — Ἐκεῖνοι, ὅπου ἐξετάζονται διὰ κανένα ἔγκλημα, τοῦ ὁποίου ἡ τιμωρία εἶναι θάνατος, ἂν μαρτυρήσουν καὶ ὁμολογήσουν ἐν ταύτῳ⁵ χωρὶς βασάνους ἐκεῖνα, ὅπου ἐρωτῶνται, νὰ μὴν πιστεύονται εὐθύς, ὥσάν ὅπου εἶναι ἐνδεχόμενον ὅτι ἢ ἀπὸ φόβον τῶν βασάνων ἢ ἀπὸ μῖσος τῆς ζωῆς αὐτῶν νὰ ὁμολογήσουν καὶ ἐκεῖνα, ὅπου δὲν ἔκαμαν, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζουσιν τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ ἀπὸ ἄλλα ἐξωτερικὰ σημεῖα.

η'. — Ὁ ἀρμάσης νὰ μὴ στέλλῃ⁶ νὰ φέρονται εἰς τὸ κριτήριον τῆς πουςκαρίας κανένα ἄνθρωπον, ὅτι⁷ λογῆς καὶ ἂν εἶναι, δι' ἀγωγῆς τινος χωρὶς αὐθεντικὴν προσταγὴν.

V.—ΠΕΡΙ ΚΡΙΤΩΝ

α'. — Ὅλοι οἱ κριταὶ κατὰ χρέος ἄφενκτον νὰ συνάζωνται τὸ πουργόν⁸ εἰς τὰ δεπαρταμένα καὶ νὰ κρίνουν τὰς ὑποθέσεις, ὅπου τυχαίνουν, μὲ κάθε ἀκρίβειαν καὶ προσοχὴν ἀκολουθοῦντες ὅλως δι' ὅλου τὰς νομικὰς διαταγὰς καὶ τὰς τοπικὰς συνθηθείας, ὅπου ἤδη ἀπεφασίσθησαν⁹ καὶ ἐξεδόθησαν ἐγγράφως, ὥς κατωτέρω φαί-

ἴμπτυνα sau a adăoga pedeapsile ce orânduiesc pravilile la fieșcare vină, ci în cartea lor de hotărâre să hotărască însuși acea pedeapsă ce orânduiesc pravilile, și Domnul cercetând acea hotărâre și aflându-o după pravili, sau va întări-o asemenea, după cum s'au scris, sau va adăoga-o, sau o va împuțina.

7.—Cei ce să cercetează pentru vreo vină a căriia vini pedeapsa este moarte, de vor mărturisi însuși îndată fără de pedeapsă la ceale ce să vor întreba să nu li să dea numai decât crezământ, fiindcă poate sau de frica pedepsilor, sau de urâciunea vieții lor să mărturisească și ceale ce n'au făcut. Ci judecătorii să cerceteze spre a afla adevărul pricinii și prin alte semne din afară.

8.—Armașul să nu fie volnic a trimite să aducă la judecata pușcării pe nici un om de orice treaptă ar fi prin jalba cuivaș fără de poruncă gospod.

V.—PENTRU JUDECĂTORI

1.—Toți judecătorii după datorie netăgăduită să se adune de dimineață la departamenturi și foarte cu amăruntul și cu luare aminte să judece pricinile ce să întâmplă, urmând cu totul la poruncile pravililor și la obiceiurile pământești ce s'au hotărât acum și s'au dat înscris, cum mai jos

¹ B γράμμα || ² R κρίσεως || ³ A, B, R ἐξετάζοντας || ⁴ A, B, Be ἀπόφασιν || ⁵ R, Y ἐνταυτῷ, A ἐν τ αὐτῷ || ⁶ R στέλνῃ || ⁷ R ὅτι || ⁸ R πουργόν || ⁹ R ἀπεφασίσσαμεν.

νονται, χωρὶς νὰ κάμουν παρεξηγήσεις τινάς, ἐπειδὴ ὅποιος φανῇ παρεξηγῶν ἢ διαφθείρων τὸν νόμον, ὁ τοιοῦτος ἔχει νὰ παιδεύεται βαρέως.

β'.—Οἱ κριταὶ νὰ φέρωνται μὲ γλυκύτητα¹ εἰς τοὺς κρινομένους καὶ μὲ ἀπάθειαν καὶ ἀπροσωποληψίαν, χωρὶς νὰ βλέπωσιν εἰς πρόσωπόν τινος ἢ νὰ φέρωνται μὲ πάθος καὶ ἔχθραν εἰς τινὰ οὔτε νὰ ὑβρίζωσιν τινὰ ἀπὸ τοὺς κρινομένους.

γ'.—Οἱ κριταὶ νὰ ἀκροάζωνται μὲ μεγάλην προσοχήν, χωρὶς νὰ βαρύνωνται εἰς τὰς διηγήσεις τῶν ἀντιδιαφερομένων, καὶ νὰ μὴ τολμῶσι νὰ ἐμποδίζωσι τὴν διήγησιν τοῦ κρινομένου, ὅτι λογῆς καὶ ἂν εἶναι, καὶ νὰ γράφωσι τὰς διηγήσεις των εἰς πρακτικά, τὰ ὅποια καὶ νὰ τὰ ὑπογράφωσιν ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἠξεύρου² νὰ γράφουν, διὰ νὰ φαίνωνται πάντοτε τὰ ἴδια λόγια, ὅπου εἶπον ἀμέσως εἰς τὸ κριτήριον, καὶ νὰ μὴν ἠμπορῶσι νὰ ἀρνηθῶσι ποτε ἐκεῖνα.

δ'.—Οἱ κριταὶ μὲ κοινήν ἐξέτασιν καὶ στοχασμὸν καὶ μὲ κοινήν γνώμην νὰ ἀποφασίζουσιν, χωρὶς νὰ στοχάζεται τινὰς ἐξ αὐτῶν πὺς εἶναι κύριος τῆς ἀποφάσεως ἢ ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐπάνω³ εἰς τὰς κρίσεις.

ε'.—Οἱ κριταί, ὅταν κρίνουν, νὰ κάθωνται ὅλοι μὲ ἄκραν εὐταξίαν, χωρὶς νὰ κάμουν ἄλλας συνομιλίας καὶ ἀστεϊσμοὺς ἢ νὰ διαφέρωνται εἰς τὰς θεωρίας, ἀλλὰ νὰ προσέχουν ὅλως δι' ὅλου εἰς τὴν ἀκρόασιν καὶ νὰ ἀναγινώσκουν ἐπιμελῶς ὅλα τὰ γράμματα καὶ σενέτια τῶν ἀντιδιαφε-

ρῶν, χωρὶς νὰ κάμουν παρεξηγήσεις τινάς, ἐπειδὴ ὅποιος φανῇ παρεξηγῶν ἢ διαφθείρων τὸν νόμον, ὁ τοιοῦτος ἔχει νὰ παιδεύεται βαρέως.

2.—Judecătorii să se arate cu dulceață către cei ce să judecă, și fără de pizmă, sau fățarnicie, fără de a nu căuta la obrazul cuivaș, sau să se arate cu pizmă și vrăjmășie către cinevaș, nici să înjure pe cinevaș din cei ce să judecă.

3.—Judecătorii să asculte foarte cu luare aminte, fără de a nu se supăra de îndelungatele zise a celor ce să judecă, și să nu cuteze a zăticni zisele celui ce să judecă ori cum vor fi, care zise să le scrie în deosebite condici, la care să se și iscălească câți dintr'înși vor ști să scrie, ca să să vază pururea însuși aceale vorbe ce au zis la judecată, și să nu poată tăgădui nici odată ceale ce însuși au zis.

4.—Judecătorii cu cercetare de obște și chipzuire, și toți cu un gând să hotărască, fără de a nu să socoti cinevaș dintre dânșii că este stăpân hotărârii, sau mai mare de cât ceilalți asupra judecăților.

5.—Judecătorii când judecă să șază toți cu o rânduială foarte bună, fără de a nu face alte vorbe și glume, sau să se prigonească la cercetările ce vor face. Ci cu totul să ia aminte la ascultare, și să citească cu luare aminte toate cărțile și sineturile ale celor ce

¹ Y γλυκότητα || ² A, R, Y ἠξεύρου || ³ R ἀπάνω.

ρομένων, μακάρι καὶ τὸ παραμικρότατον¹, καὶ νὰ μὴ βιάζονται εἰς τὴν ἀπόφασιν, διὰ νὰ στοχάζονται περιεργότερον² καὶ ἀκριβέστερον τὴν ὑπόθεσιν μὲ νοῦν καθαρόν καὶ ἥσυχον καὶ χωρὶς, ὥς εἴρηται, νὰ διαφέρωνται παθητικῶς νὰ σταθμίζουν τὰς γνώμας των ἀπαθῶς καὶ νὰ ἀποφασίζουσιν ἐκ συμφώνου ἐκεῖνο ὁποῦ ἤθελε τοὺς φανῇ δίκαιον.

ζ'.—Οἱ κριταὶ νὰ μὴ κινουῦνται ποτε εἰς καμμίαν³ ἀδικίαν ἢ διὰ φιλίαν ἢ διὰ συγγένειαν ἢ διὰ φόβον· καὶ ἂν βιασθῶσιν ἀπὸ κανένα πρόσωπον ἰσχυρόν, νὰ μὴν ὑποκλίνωσιν, ἐπειδὴ παιδεύονται βαρέως, ἂν ὑποκλίνωσιν ὥς φοβηθέντες περισσότερον ἐκεῖνο τὸ ὑπερέχον πρόσωπον παρὰ τὸν Θεόν, τοὺς νόμους καὶ τὸν Ἡγεμόνα⁴.

ζ'.—Οἱ κριταὶ νὰ φυλάττουν⁵ τὰς χεῖρας των καθαρὰς Θεῷ τε καὶ τῷ νόμῳ, ἥτοι νὰ εἶναι μὲ φόβον Θεοῦ καὶ δίκαιοι, καὶ νὰ μὴ παίρνουν ρουσφέτια, ὅτι ὅποιος φανῇ λαμβάνων ρουσφέτια νὰ παιδεύεται βαρέως.

η'.—Ὅταν οἱ κριταὶ κάμουν λάθος εἰς τὴν ἀπόφασιν τοὺς καὶ μόνοι τοὺς ὕστερον τὸ στοχασθοῦν, νὰ ἔχουν ἄδειαν νὰ ἀνακαλοῦν τὴν ἀπόφασιν τοὺς καὶ νὰ τὴν διορθώσουν.

θ'.—Κάθε κριτῆς νὰ φυλάττῃ τοὺς νόμους καὶ κατ' αὐτοὺς νὰ ἀποφασίζῃ καὶ μήτε πρέπει νὰ γίνῃ καμμία⁶ φορὰ Αὐθεντική προσταγὴ εἰς τοὺς κριτὰς πῶς καὶ τίνι τρόπῳ νὰ θεωρήσουν τὴν ὑπόθεσιν

σὰ judecă până la cea mai mică; și să nu să grăbească la hotărâre, ci să isco-dească mai cu amăruntul pricina cu minte curată și liniștită, și fără de pri-gonire să-și cumpănească gândurile lor fără de pizmuire; și toți cu un gând să hotărască, ceea ce li să vor părea că este drept.

6.—Judecătorii să nu să pornească nici odinioară la vreo strâmbătate sau pentru prietșug sau pentru rudenie, sau pentru frică; și de să vor și sili de vreun obraz tare să nu să plece, căci de să vor pleca să vor pedepsi foarte greu, ca unii ce s'au temut mai vârtos de acel obraz tare, de cât de Dumne-zeu, de pravili și de Domn.

7.—Judecătorii să-și păzească mâi-nile lor curate către Dumnezeu și că-tre pravili, adecă să fie cu frica lui Dumnezeu drepti și să nu ia mituri. Că ori care să va dovedi luând mituri să va pedepsi foarte greu.

8.—Judecătorii când vor face gre-șală la vreo hotărâre, și însuși ei mai în urmă vor cunoaște-o, să aibă voe a-și lua cartea de hotărâre înapoi și să o îndrepteze.

9.—Fieșcare judecător să urmeze pravililor și după acelea să hotărască și nici să cuvine vreo dată să se dea poruncă domnească către judecători cum și în ce chip să caute pricina și

¹ A, B, Be, R, Y παραμικρότατον || ² R περιεργώτερον || ³ A, B, Be, R, Y καμίαν || ⁴ B Ἡγεμόνα ||

⁵ R φυλάτουν || ⁶ A, B, R καμία.

καὶ νὰ τὴν ἀποφασίζουσιν, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς νόμους, οἱ ὅποιοι εἶναι τύπος καὶ κανὼν εἰς τὸ πῶς νὰ θεωρῇται κάθε ὑπόθεσις, καὶ ἡμεῖς γὰρ τοῦτο θέλομεν, ὅπερ καὶ οἱ νόμοι βούλονται.

ι'.—Ὅταν οἱ κριταὶ ἀμφιβάλλουν¹ εἰς καμμίαν ὑπόθεσιν ἀμφίβολον, νὰ ἔχουν ἄδειαν νὰ ἀναφέρουν πρὸς ἡμᾶς τὰ περὶ τούτου διὰ νὰ λαμβάνουν παρ' ἡμῶν ὁδηγίαν καὶ μάθησιν τίνι τρόπῳ νὰ ἀποφασίσουν.

ια'.—Χωρὶς ραβάσι ἀγωγῆς μπουγιουρδισμένον νὰ μὴ θεωρῇται κρίσις μήτε οἱ ζαπτζήδες² νὰ³ ἔχουν ἐξουσίαν νὰ προσκαλοῦν τινα εἰς κριτήριον.

VI.—ΠΕΡΙ ΒΕΚΙΛΗΔΩΝ⁴

α'.—Ὅταν ὁ κριτὴς κρίνῃ τοὺς κρινομένους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἓνας τύχη νὰ κρίνεται μὲ βεκίλην, καὶ τύχη νὰ καταδικασθῇ ἐκεῖνος ὅπου κρίνεται μὲ βεκίλην⁵, νὰ μὴ καταδικάζῃ τὸν βεκίλην, ὅπου ἐπαραστάθῃ εἰς τὸ κριτήριον, ἀλλὰ τὸν πρωτότυπον⁶, ἐκεῖνον δηλαδὴ ὅπου τὸν ἔκαμε βεκίλην.

β'.—Ἐπειδὴ διὰ τοῦ βεκίλη καταδικάζεται τὸ πρόσωπον, ὅπου τὸν ἔκαμε βεκίλην, ὥσάν νὰ παρεστάθῃ⁷ ὁ ἴδιος εἰς τὸ⁸ κριτήριον, διὰ τοῦτο πρέπει ὁ βεκίλης νὰ ἔχῃ ἔγγραφον καὶ ἐμμέρτυρον ἀπόδειξιν ὅτι εἶναι τέλειος ἐπίτροπος καὶ βεκίλης τοῦ κρινομένου, καὶ νὰ μὴν εὐχαριστῶνται οἱ κριταὶ μόνον εἰς τὴν ἔγγραφον ἀπόδειξιν (ἐπειδὴ ἡμπορεῖ νὰ ἀκολουθῇ δόλος), ἀλλὰ νὰ ζητοῦν καὶ δύο μάρτυρας παρευρεθέντας, ὅταν τὸν ἔκαμε βεκίλην,

σὰ οὐ hotărască; ci să urmeze pravililor, care pravili iaste povățuiri și îndreptare în ce chip să se caute orice pricină, căci și noi aceia voim ce și pravilile poruncesc.

10.—Judecătorii când vor avea îndoială la vreo pricină cu îndoire, să aibă voe a arăta Domnii mele pentru acea pricină ca să ia de la noi povață și învățătură, în ce chip să hotărască.

11.—Făr de răvaș de jalbă cu poruncă din dos să nu să caute judecată, nici zapcii să nu aibă volnicie a trage pe cinevaș la judecată.

VI.—PENTRU VECHILI

1.—Când judecătoriul va judeca pe cei ce să pricinuesc, dintre carii de să va întâmpla unul să se judece prin vechil, să nu osândească pe vechilul ce s'au înfățișat la judecată, ci pe însuși acela cu pricina ce l-au făcut vechil.

2.—De vreme că prin vechil să osândește acel obraz ce l'au făcut vechil, ca cum s'ar fi înfățișat la judecată însuși acela, pentru aceia trebuie vechilul să aibă adeverință înscris și cu marturi că iaste desăvârșit epitrop și vechil acelui se să judecă, și judecătorii să nu să mulțumească numai pe acea adeverință (fiindcă poate să se întâmple viclesug), ci să ceară și doi marturi ce s'au aflat de față când l-au

¹ R ἀμφιβάλλουν || ² A, B, Be, ζαπτζίδες || ³ A, B, Be, Y νὰ μὴν || ⁴ A, B, Be, R, Y βεκίλιδων || ⁵ R παραλείπεται καὶ τύχη νὰ καταδικ. ἐκεῖνος ὅπου κρίν. μὲ βεκ. || ⁶ R πρωτότυπον || ⁷ Y παρασταθῇ || ⁸ B παραλείπεται τὸ.

καὶ νὰ καταγράφωνται οἱ μάρτυρες ὀνομαστικῶς εἰς τὸ γράμμα τῆς κρίσεως. Κατὰ πρῶτον δὲ νὰ ἐρωτᾶται ὁ βεκίλης παρὰ τῶν κριτῶν, ἂν ἔγινε βεκίλης μόνον διὰ τὴν κρίσιν ἢ ἂν εἶναι καὶ πληρεξούσιος εἰς τὸ νὰ λάβῃ καὶ νὰ δώσῃ, καὶ ἂν εἴπῃ ὅτι εἶναι τοιοῦτος, νὰ ζητῇται καὶ ἡ κατὰ τοῦτο ἀπόδειξις, καὶ οὕτω νὰ καταδικάζεται ὁ ἴδιος εἰς τὸ νὰ πληρώσῃ ἢ, ἂν κερδήσῃ¹, νὰ ἡμπορέσῃ νὰ λάβῃ.

VII.— ΠΕΡΙ ΚΡΙΝΟΜΕΝΩΝ,
ΗΤΟΙ ΕΝΑΓΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΑΓΟΜΕΝΩΝ

α'.— Ἐκεῖνος ὅπου ἐνάγει τινά, κατὰ χρέος νὰ δίδῃ τὴν ἀγωγὴν του, ὅπου βλέποντάς τιν ὁ ἐναγόμενος νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ στοχασθῇ ἢ νὰ ἐξοφλήσῃ² καὶ νὰ διορθωθῇ μὲ αὐτὸν ἢ νὰ ἐτοιμασθῇ νὰ κριθῇ.

β'.— Κανένας δὲν βιάζεται νὰ κινήσῃ τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ, ἀφοῦ³ ὅμως τὴν κινήσῃ καὶ ἀρχίσῃ νὰ θεωρῇται, τότε πλέον ἀναγκάζεται νὰ τὴν τελειώσῃ.

γ'.— Ὁ ἐναγόμενος δύναται νὰ ἀποφύγῃ ἀπὸ τὸν κριτὴν ἐκεῖνον ὅπου εἶναι ἐχθρὸς του, διὰ νὰ μὴ κριθῇ εἰς αὐτόν, ὅταν μόνος αὐτὸς διορίζεται⁴ νὰ τὸν κρίνῃ.

δ'.— Ἐκεῖνος ὅπου ἔχει κρίσιν καὶ προσφεύγει εἰς πρόσωπον δυνατόν, διὰ νὰ διεφενδεύσῃ⁵ τὴν ὑπόθεσίν του, νὰ ἐκπίπτῃ ἀπὸ τὴν κρίσιν, καὶ ἐκεῖνος ὅπου τὸν δέχεται, μακάρι καὶ μέγας ἀρχοντας⁶ νὰ εἶναι, νὰ τιμωρῇται.

ε'.— Ἐκεῖνος ὅπου ἀδίκως προσκαλεῖ τινά εἰς κρίσιν⁷, νὰ πληρώνῃ εἰς ἐκεῖνον ὅλα τὰ ἔξοδα τοῦ δρόμου, ὅπου ἔκαμε,

făcut vechil, și să se scrie anume și marturii în cartea de judecată. Și mai întâi să se întrebe vechilul de către judecători, de s'au făcut vechil numai pentru judecată, sau de iaste și volnic spre a lua și a da, și de va zice că iaste într'acestaș chip să i să ceară adeverință și pentru aceasta, și așa să se osândească însuși el a plăti, sau de va izbândi la judecată să poată a lua.

VII.— PENTRU CEI CE SA JUDECĂ, ADICĂ
PENTRU PÂRÂȘI ȘI PÂRÂȚI

1.— Cel ce trage pe cinevaș la judecată după datorie să dea jalba lui ca văzându-o cel pârât să aibă vreme a să socoti sau a să izbrâni sau a să așăza cu dânsul sau a să găti de judecată.

2.— Nimeni nu să silnicește spre a-și porni jalba sa, iară după ce o va porni și să va începe a să căuta pricina, atunci să silnicește spre a o și săvârși.

3.— Cel pârât poate să se sfiiască de judecătoria ce-i va fi vrăjmaș a nu să judeca la dânsul, însă când numai acela singur să va orându-i să judece.

4.— Cel ce are judecată și năzuește la vreun obraz tare ca să-l ajute la pricina ce va avea, unul ca acela să scază din judecată, și cel ce îl va priimi, măcar și boer mare de va fi să se pedepsească.

5.— Cel ce va trage pe cinevaș la judecată pe strâmbătate, de i să va dovedi judecata cu totul fără de temei

¹ B, Be, Y κερδίσῃ || ² B ἐξοφλήσει || ³ A, B, Be, R, Y ἀφ' οὗ || ⁴ R διορίζεται || ⁵ B, Be διεφενδεύσῃ || ⁶ A, B, Be, R, Y ἀρχοντας || ⁷ R Ἐκεῖνος ὅπου προσκαλεῖ τινά εἰς κρίσιν ἀδίκως.

καὶ ὅσα ἐξώδευσεν¹, ἐν ὧσιν ἐκρίνετο, ἂν φανῇ ἡ κρίσις τοῦ πάντη ἀσύστατος καὶ ὅτι μόνον ἀπὸ κακίαν ἢ ἔχθραν, διὰ τὰ τὸν² ζημιώσῃ, τὸν ἐκάλεσεν εἰς κριτήριον.

ς'.—Ὁ κρινόμενος, ἐὰν ὑβρίσῃ τὸν κριτὴν φερόμενον κατὰ τὰς παραγγελίας καὶ μὴ ὑβρίσαντα πρότερον, νὰ δέρονται.

ζ'.—Οἱ κρινόμενοι ὅτι λογῆς ἀξίας καὶ βαθμοῦ εἶναι νὰ στέκωνται ὄρθιοι, ὅταν κρίνονται, καὶ ἀσκεπεῖς μὲ ἄκραν συστολήν καὶ εὐπειθειαν ὁμιλοῦντες ταπεινὰ³ καὶ ἀποκρινόμενοι εὐτάκτως εἰς ἐκεῖνα, ὅπου ἐρωτῶνται, ἐπειδὴ ἡ κρίσις εἶναι τοῦ Θεοῦ.

η'.—Ἐκεῖνος ὅπου ἀρχίσῃ τὴν κρίσιν τοῦ εἰς ἓνα κριτήριον, δὲν ἡμπορεῖ πλέον νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὸν κριτὴν ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀρχισε νὰ κριθῇ, ἀλλ' ἔχει νὰ ἀκολουθήσῃ ἐκεῖ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἕως τέλους καὶ ὕστερον ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν, ἂν δὲν εὐχαριστηθῇ, ἄς κάμῃ ἀπελάττιον⁴.

θ'.—Ἐκεῖνος ὅπου διαφθείρει τὸν κριτὴν μὲ δῶρα καὶ μὲ ρουσφέτια, νὰ χάνῃ τὴν κρίσιν τοῦ.

ι'.—Δύνανται καὶ οἱ δύο ἀντιδιαφερόμενοι διὰ βεκίληδων⁵ νὰ κριθῶσιν, ὅταν ἔχωσι χρηματικὴν διαφοράν, καὶ τοῦτο ὅταν ἔχωσιν ἰσχυρὸν ἐμπόδιον.

ια'.—Ἐκεῖνος ὅπου ἐνάγεται δι' ἐγ-

σὶ cum că numai de răotate sau de vrăjmășie ca să-l păgubească l'au tras, atunci să plătească aceluia toată cheltuiala drumului ce au făcut, și ce va fi cheltuit în câtă vreme s'au judecat.

6.—Cel ce să judecă de va înjura pe judecător, să se certe cu bătaia, însă de va fi urmat și judecătoria poruncilor și nu-l va fi înjurat mai înainte.

7.—Cei ce să judecă, de orice stare și treaptă vor fi să stea în picere când să judecă, și fără de islic, foarte cu cernicie și supunere, grăind cu smerire și răspunzând cu orânduială bună la ceale ce să vor întreba, fiind că judecata iaste a lui Dumnezeu.

8.—Cel ce-ș va începe judecata la un departament, nu mai poate a-și muta judecata de acolo, și a să părăsi de acel judecător la care au început să se judece, ci are să-ș caute acolo pricina până la sfârșit, și în urma hotărârii, de nu să va mulțumi, să facă apelație.

9.—Cel ce va mitui pe judecător cu daruri să-ș piarză judecata.

10.—Cei ce să pricinuesc pot a să judeca amândoi prin vechili, însă când vor avea judecată de alte lucruri, iar nu de vinovăție; și aceasta atunci să aibă a să urma când vor avea vreo zăticnire de mare nevoe.

11.—Cel ce să pâraște cu pricină

¹ R, Y ἐξώδευσεν || ² R παραλείπεται τὸν || ³ R ὁμιλοῦντες ταπεινὰ μὲ ἄκραν συστολήν καὶ εὐπειθειαν || ⁴ R ἀπελαττίονε, B ἀπελάττιαν || ⁵ A, B, Be, R, Y βεκίληδων.

κληματικὴν κατηγορίαν, ὅτι λογῆς ἀξίας καὶ βαθμοῦ νὰ εἶναι, δὲν ἡμπορεῖ νὰ κριθῇ μὲ βεκίλην, ἀλλὰ μόνος του.

VIII.—ΠΕΡΙ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΡΙΤΩΝ

α'.—Οἱ κριταὶ νὰ ἀποφασίζουν ὅλας τὰς ὑποθέσεις φανερὰ καὶ ὄχι κρυφίως, καὶ τὸ γράμμα τῆς κρίσεως νὰ ἀναγινώσκεται εἰς ἐπήκοον τοῦ καταδικαζομένου.

β'.—Ἡ ἀπόφασις, ὅπου λεχθῇ μόνον, δὲν γραφθῇ ὅμως καὶ νὰ ὑπογραφθῇ, εἶναι ἄχρηστος καὶ ὥς μὴ γεγονυῖα λογίζεται.

γ'.—Ἡ ἀπόφασις, ὅπου φανερὰ ἐναντιοῦται¹ εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὰς τοπικὰς συνηθείας, νὰ εἶναι ἄκυρος καὶ νὰ θεωρῇται ἕξ ὑπαρχῆς.

δ'.—Ἡ κατὰ τινος γινομένη ἀπόφασις, ὅπου ἕξ ἀνάγκης δὲν ἡμπόρεσε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ κριτήριον, νὰ εἶναι ἄκυρος, ἢ δὲ ἐκείνη ἀπόφασις², ὅπου γένῃ κατ' ἐκείνου, ὅπου προπετῶς καὶ μὲ αὐθάδειαν δὲν πηγαίνει εἰς τὸ κριτήριον, νὰ ἔχῃ κῦρος.

ε'.—Ἐνας καὶ ὁ αὐτὸς καταδικαζόμενος μὲ δύο ἀποφάσεις εἰς δύο ἐνάγοντας αὐτὸν³ ἢ διὰ χρέος ἢ δι' ἄλλο τι, προτιμᾶται⁴ ἐκεῖνος, ὅπου ἐκρίθη πρότερον, εἰς τὸ νὰ λάβῃ δηλαδὴ πρότερον τέλος ἢ ὑπόθεσις ἐκείνου⁵ καὶ ὕστερον τοῦ ἄλλου, ἂν δὲ εἶναι μουφλίσσης⁶. Εἰ δὲ καὶ εἶναι μουφλίσσης⁶, ἕξ ἴσου πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ὅλοι ἀπὸ τὴν εὐρισκομένην περιουσίαν του καὶ νὰ μὴ⁷ θεωρῇται τὸ ποῖος ἐκρίθη πρότερον καὶ ποῖος ὕστερον, εἰ μὴ μόνον

de vinovăție, de orice stare și treaptă va fi, nu poate să se judece cu vechil, ci însuș el.

VIII.—PENTRU HOTĂRÂRILE JUDECĂTORILOR

1.—Judecătorii să hotărască toate pricinile de față, iară nu într'ascuns, și cartea de judecată să se citească întru auzul celui osândit.

2.—Hotărârea ce să va face numai prin vorbă, și nu să va scrie și să se iscălească iaste netrebnică și ca o nefăcută să socotește.

3.—Hotărârea ce chiar să împotrivește pravililor și obiceiurilor pământesti, să nu aibă tărie, și să se caute de iznoavă.

4.—Hotărârea ce să va face împotriva cuivaș, care de vreo nevoe n'au putut veni la judecată, să nu aibă tărie. Iară hotărârea ce să va face împotriva unuia ce din semeție și nesupunere nu va merge la judecată, aceia să aibă tărie.

5.—Unul și acelaș de să va osândi cu doao hotărâri la doi pârași ai lui, sau de datorie sau de altcevaș, să protimisește cel ce s'au judecat mai nainte spre a lua pricina lui sfârșit mai întâi, și apoi în urmă a celuilalt, însă de nu va fi mufluz cel osândit; iară de va fi mufluz, atunci de o potrivă să cuvine să ia toți din periusia ce i să va afla, și să nu să caute cine s'au judecat mai nainte și cine mai la urmă, fără de nu-

¹ A, B, Be, R ἐναντιεῖται || ² A, Be, R, Y εἰ δὲ ἐκείνη ἡ ἀπόφασις || ³ A, R, Y αὐτῷ || ⁴ A, B, Be, R, Y προτιμεῖται || ⁵ R ἢ ὑπόθεσις του || ⁶ B μουφλούσης || ⁷ A, B, Be, R, Y μὴν.

ἐκεῖνος, ὅπου θέλει ἔχει¹ ἐνέχυρον, νὰ προτιμᾶται.

IX.—ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΤΩΝ

α'.—Ἐκεῖνος ὅπου δὲν εὐχαριστήθη εἰς τὴν κρίσιν τινὸς κριτηρίου καὶ ἔχει νὰ κάμῃ ἀπελατζίονε, νὰ ἔχῃ² διορίαν ἡμερῶν ἐξήκοντα συναπτῶν μετὰ τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸ ἀπελάτZION³. Εἰ δὲ καὶ περάσουν αὐταὶ αἱ ἐξήκοντα ἡμέραι καὶ σιωπήσῃ, τότε πλέον νὰ μὴν εἰσακούεται, μακάρι ὅπου νὰ ἔχῃ καὶ ραβάσι ἀπελατζίου μπουγιουρδισμένον⁴ καὶ εἰς τὸν καιρὸν δὲν τὸ ἐνήργησεν, ἀλλ' ἄφησε καὶ ἐπέρασεν ὁ διορισμένος⁵ καιρός, παρὰ ἂν ἀποδείξῃ ὅτι τὸ σφάλμα ἦτο τῶν ζαπτιζήδων⁶ ἢ ἂν ἡσθένησεν ἢ ἂν τὸν ἔτυχεν ἄλλο τι ἰσχυρὸν καὶ ἀποδεδειγμένον ἐμπόδιον.

β'.—Ἐκεῖνος ὅπου κάμνει ἀπελάτZION³, εἶναι πλέον ἐνάγων. Ὅθεν ἂν ἴσως⁷ καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐβιάσθῃ ἀπὸ τὸν ζαπτιζῆν καὶ ἐπλήρωσεν ἐκεῖνα ὅπου ἀπεφάσισεν ἢ κρίσις, νικῶντας ὁμῶς καὶ κερδαίνοντας⁸ τὴν κρίσιν ἀναλαμβάνει τὰ ὅσα ἐπλήρωσε.

γ'.—Ὁ κριτὴς νὰ μὴν ὑβρίζῃ οὔτε νὰ ἐμποδίζῃ ἐκεῖνον ὅπου θέλει νὰ κάμῃ ἀπελάτZION³.

X.—ΠΕΡΙ ΖΑΠΤΖΗΔΩΝ⁶

α'.—Ἀφοῦ⁹ λάβῃ ὁ ζαπτιζῆς τὴν ἀγωγὴν τοῦ ἐναγόμενου, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὴν κρίσιν τὸν ἐναγόμενον, νὰ ἔχῃ χρόος ἄφευκτον μίαν ἡμέραν πρωτύτερα¹⁰ νὰ στέλλῃ τὴν ἀγωγὴν εἰς τὸν ἐναγόμενον, διὰ νὰ τὴν ἰδῇ, ὅπου νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ ἐκεῖνος.

mai cel ce va avea zălog să se protimisească.

IX.—PENTRU APELAȚIE

1.—Cel ce nu s'au mulțămît la judecata vreunui departament, și are să facă apelație, să aibă soroc de zile șaizeci, socotindu-să din zioa hotărârii, spre a face apelație. Iară de vor trece aceste șaizeci de zile și va tăcea, atunci să nu i să mai dea ascultare, măcar de va avea și răvaș de apelație cu poruncă din dos și la vreme nu l'au urmat, ci au lăsat de au trecut vremea cea orânduită fără de numai de va dovedi că greșala au fost a zapciului sau de au fost bolnav, sau de i să va fi întâmplat vre o zăticnire mare și dovedită.

2.—Cel ce va face apelație, acelaș să face pârâș. Deci după întâiaș osândă și până la apelația sa, de s'au silit de către zapciu și au plătit ceale ce au hotărât acea judecată, cu toate acestea mai la urmă izbândind și câștigându-și dreptatea își ia înapoi toată cheltuiala.

3.—Judecătoria să nu înjure nici să zăticnească pe cel ce voește să facă apelație.

X.—PENTRU ZAPCII

1.—Zapciul după ce va lua jalba pârâșului ca să aducă la judecată pe cel pârât, să aibă netăgăduită datorie să trimită jalba la cel pârât cu o zi mai înainte să o vază ca să se gătească și el, iară fără de veste să nu-l

¹ A, B, Be, R, Y ἔχει || ² Y ἔχει || ³ R ἀπελατζίονε || ⁴ A, B, Be, R, Y μπουγιουρδισμένον || ⁵ A, B, Be, R, Y διορισμένος || ⁶ A, B, Be, R, Y ζαπτιζίδων || ⁷ A, B, Be, R, Y ἀνίσως || ⁸ A, B, Be, R, Y κερδαίνοντας || ⁹ A, B, Be, R, Y Ἀφ' οὗ || ¹⁰ A, B, Be, R, Y πρωτύτερα.

Ἐξαίφνης ὅμως νὰ μὴ¹ τὸν σύρη² εἰς τὸ κριτήριον ἐξάπαντος, ἐπειδὴ παιδεύεται, οὔτε νὰ τοῦ ζητῇ τράπατον, ἕως οὔ δὲν κριθῇ καὶ νὰ φανῇ ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀντιδιαφερομένους χάνει τὴν κρίσιν, ὅστις ἔχει³ νὰ πληρώσῃ καὶ τὸ τράπατον.

β'.—Οἱ ἀπρῶτοι καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι μουμπασίρηδες⁴ νὰ μὴ τολμῶσι νὰ παίρνουν⁵ περισσότερον ἀπὸ τὸ διορισμένον τράπατον⁶, ἐπειδὴ παιδεύονται βαρέως.

γ'.—Ὅταν οἱ ἱσπράβνικοι βλέπουν πῶς⁷ οἱ τοιοῦτοι μουμπασίρηδες⁴, ἀπρῶτοι δηλαδὴ καὶ λοιποὶ, ὅπου πηγαίνουν εἰς τὰ καδιλίκια μὲ ἀγωγάς, ζητοῦν ἀπὸ τοὺς κρινομένους περισσότερον τράπατον ἀπὸ τὸ διορισμένον, νὰ ἐμποδίζουσιν τὴν ἄδικον ἀπαίτησιν καὶ νὰ τὸ φανερώουσιν καὶ εἰς τὴν Αὐθεντίαν, διὰ νὰ παιδεύωνται βαρέως οἱ τοιοῦτοι⁸ κατὰ τὰ σφάλματά των καὶ νὰ ἀποβάλλωνται.

δ'.—Οἱ ζαπτζήδες⁹ νὰ λαμβάνουν ζετζουγιάλαν¹⁰ εἰς ὅσα ἄσπρα ἤθελαν ἱμπλινίζει¹¹ καὶ ὅχι εἰς ὅλην τὴν σοῦμμαν, ὅπου ἀποφασίζεται μὲν ἀπὸ τὸν κριτὴν, δὲν ἱμπλινίζεται δέ.

ε'.—Ὅταν ἡ κρίσις εἶναι διὰ πράγματα καὶ κτήματα, ὅπου εἶναι νὰ ἀποδοθῶσιν¹² ἢ νὰ μετατεθῶσιν ἀπὸ μίαν δεσποτείαν εἰς ἄλλην, τότε νὰ γίνεται ἀπὸ εἰδήμονας ταχμίνι ἢ ζετζουγιάλα τῶν ζαπτζήδων καὶ νὰ ἀποφασίζεται.

ς'.—Οἱ ζαπτζήδες νὰ μὴ σφαλοῦν τινα χωρὶς ἀπόφασιν καὶ γράμμα κρίσεως.

tragă la judecată căci să pedepsește, nici să-i ceară treapăd până nu să va judeca și până nu să va arăta cine dintre cei ce să pricinuesc va rămânea de judecată, căci acela are să plătească și treapădul.

2.—Aprozii și alți mumbașiri asemenea ca aceștia să nu cuteze a lua mai mult de cât treapădul cel orânduit, căci să pedepsesc foarte greu.

3.—Ispravnicii când vor vedea pe acest fel de mumbașiri, adică aprozi și alții ce merg la județe cu jălbi cerând treapăd mai mult de cât cel orânduit de la cei ce să judecă, să nu-i îngăduiască la această cerere nedreaptă, ci să înștiințeze și Domnii ca să se pedepsească unii ca aceia, după greșalele lor, și să se lipsească și din slujbă.

4.—Zapcii să aibă a lua zeciuială la câți bani vor împlini, iară nu la toată suma ce să hotărăște de către judecătory, dar nu să îplinește.

5.—Când va fi judecata de lucruri și namestii ce sânt să se mute de la o stăpânire la alta sau să se dea înapoi, atunci zeciuiala zapciului să se socotească cu tahmin de oameni cu știință și să se hotărăscă.

6.—Zapcii să nu închiză pe cinevaș fără de hotărâre, și fără de carte de judecată.

¹ R μὴν || ² A, B, Be, R σύρη || ³ R ἔχει καὶ || ⁴ A, B, Be, R, Y μουμπασίρηδες || ⁵ A, B, Be, R, Y παίρνουν || ⁶ R περισσότερον τράπατον ἀπὸ τὸ διορισμένον || ⁷ A, B, Be, R, Y πῶς || ⁸ R οἱ τοιοῦτοι βαρέως || ⁹ A, B, Be, R, Y ζαπτζήδες || ¹⁰ A, B, Be ζετζουγιάλαν || ¹¹ R ἱμπλινίση || ¹² R ἀποδοθῶσιν.

XI.—ΤΑ ΕΝΤΑΥΘΑ ΕΙΘΙΣΜΕΝΑ ΤΡΑΠΑΤΑ

α'.—Όταν στέλλεται ἀπὸ τὸ κριτήριον τῶν βελίτζηδων¹ ἢ τῶν δεπαρταμένων ἢ τῶν ἐγκληματικῶν ἡτζογλάνι, παχαρνιτζέλος, ἀπρῶτος ἢ ἀρμασέλος, διὰ νὰ προσκαλῇ τινα εἰς κρίσιν νὰ παίρνῃ² διὰ τὸν κόπον τοῦ τράπατον ἄσπρα πενήντα, ἀπὸ τὸ πρόσωπον δηλαδή, ὅπου θέλει ἀπομείνει εἰς τὴν κρίσιν, ἂν ὅμως φανῇ ὅτι ἔλαβε περισσότερον ἀπὸ τὸ τεταγμένον τοῦτο, νὰ παιδεύεται.

β'.—Τὰ τῶν καδικικίων τράπατα.

Σλάμ ρίμνικον	ἄσπρα	750
Μπουζαῖον	»	450
Σακουγιάνι	»	450
Πράχοβα	»	450
Γιαλομίτσα ³	»	600
Ἰλφοβον	»	225
Διμποβίτσα	»	450
Βλάσκα.. .. .	»	320
Τελιορμάνι	»	450
Μουστζέλον	»	600
Ἀρτζεσι	»	600
Ὀλτος	»	600
Ῥομανάτζι	»	600
Βούλτζα	»	750
Δόλτζι	»	750
Γκόρτζι	»	900
Μεχεδίντζι	»	900

Αὐτὰ τὰ ἀνωτέρω⁴ τράπατα τῶν καδικικίων δηλαδή ἔχουν νὰ τὰ παίρνουν⁵ μόνον τὰ ἡτζογλάνια καὶ οἱ παχαρνιτζέλοι, ὅταν στέλλωνται μὲ αὐθεντικὰς προσταγὰς, οἱ δὲ ἀπρῶτοι, ἀρμασέλοι καὶ λουφετζήδες⁶, οἵτινες ὀνομάζονται σλουτζιτόροι⁷, νὰ παίρνουν⁵ τὰ ἡμίση⁸ τούτων.

XI.—TREPEDILE DE AICI CEALE OBICINUITE

I.—Când să trimit de către judecata veliților boeri, sau de către celelalte departamente, sau de către judecata pușcării copil din casă, păhărnice, aprod, sau armășă ca să aducă pe cinevaș la judecată, să aibă a lua pentru osteneala lui treapăd bani cincizeci, însă de la cel ce va rămânea de judecată, iară de să va dovedi, că au luat mai mult să se pedepsească.

2.—Trepedile județelor.

Slam-râmnic	bani	750
Buzăul	»	450
Sacueni	»	450
Prahova	»	450
Ialomița	»	600
Ilfovul	»	225
Dâmbovița	»	450
Vlaşca	»	320
Teleormanul	»	450
Mușcelul	»	600
Argeșul	»	600
Oltul	»	600
Romanați	»	600
Vâlcea	»	750
Dolji	»	750
Gorji	»	900
Mehedinți	»	900

Aceste trepede ale județelor au a le lua numai copii din casă, și păhărniceii când să trimit cu porunci domnești; iară aprozii, armășăii și lefecii, cari aceștia să numesc slujitori să ia pe jumătate acești bani.

¹ A, B, Be, R, Y βελίτζιδων || ² A, B, Be, R, Y πέρνῃ || ³ A, R Γιάλομιτσα || ⁴ R τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα || ⁵ A, B, Be, R, Y παίρνουν || ⁶ A, B, Be, R, Y λουφετζίδες || ⁷ Y σλουτζιτόροι || ⁸ R ἡμισιν.

XII.—ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΤΙΝΕΣ ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΙ
ΕΙΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΟΦΕΙΛΟΥΣΙΝ ΕΛΘΕΙΝ ἢ ΜΗ ΕΛΘΕΙΝ

α'.—Νὰ μὴ προσκαλῶνται οἱ ἱερεῖς, ἐν ὅσῳ ἱερουργοῦσιν, οὔτε ἐκεῖνοι ὅπου πηγαίνουν ἀπεσταλμένοι¹ εἰς κανένα μέρος δι' αὐθεντικῆς προσταγῆς, παρὰ ἄν, δοθείσης ἀγωγῆς, γίνῃ ρητὴ προσταγή, οὔτε ὁ κριτὴς ἐν ὅσῳ κρίνει² οὔτε ἐκεῖνος ὅπου θάπτει κανένα συγγενῆ του ἢ ὅπου κάμνει μνημόσυνον ἢ ὅπου ἀκολουθεῖ εἰς λείψανον, οὔτε τὸν λυπούμενον διὰ θάνατον οἰκείου του, ἂν δὲν περάσουν ἐννέα ἡμέραι τῆς λύπης τοῦ θανάτου, οὔτε τὸν τῇ ἀληθείᾳ ἀσθενοῦντα. Καὶ ὅποιος ζαπτιζῆς ἤθελε παραβῇ τὸν νόμον τοῦτον νὰ παιδεύεται βαρέως καὶ νὰ ἐκπίπτῃ καὶ ἀπὸ τὴν τάξιν του.

β'.—Νὰ μὴ προσκαλῆται τινὰς ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ σπίτι του³, ἐπειδὴ εἰς τὸν καθένα⁴ εἶναι ἀσφαλὲς καταφύγιον ὁ ἴδιος οἶκος, καὶ ἂν ποτε ἀκολουθήσῃ νὰ προσκαλεσθῇ ἀπὸ τὸ σπίτι του³, μὲ βίαν ὅμως νὰ μὴν ἐλκυσθῇ χωρὶς ξεχωριστὴν αὐθεντικὴν προσταγὴν· ὁ ζαπτιζῆς δέ, ὅπου ἤθελε τολμήσῃ⁵ νὰ κάμῃ τοιοῦτόν τι, νὰ παιδεύεται βαρέως. Ὅταν δὲ κρύπτηται εἰς τὸ ὀσπίτιόν⁶ του, διὰ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν κρίσιν, νὰ μᾶς τὸ φανερώνῃ ὁ ζαπτιζῆς, διὰ νὰ λάβῃ ξεχωριστὴν προσταγὴν. Τοῦτο ὅμως τὸ νὰ μὴ προσκαλῆται τινὰς ἀπὸ τὸ σπίτι³ του ἔχει νὰ ἀκολουθῇ, ὅταν περὶ χρηματικῆς διαφορᾶς ἐνάγεται, ὅταν δὲ

XII.—PENTRU CEI CE SĂ CHIAMĂ
LA JUDECATĂ
DE SÂNT DATORI A VENI SAU NU

1.—Preoții să nu să cheme la judecată în vreme ce slujăsc sfânta liturghie, nici cei ce merg la vreun loc trimiși cu poruncă domnească, fără de numai de să va da jalbă, și să va face poruncă înscris anume; nici judecătoria să nu să cheme în vreme ce judecă; nici cel ce face pogribanie vreunei rude a lui, sau pomeniri; nici cel ce merge după vreun om mort, nici pe cel ce iaste jălit de moartea vreunui din casa lui până nu vor trece noao zile ale jălii morții, nici pe cel ce iaste bolnav cu adevărat; iară oricare zapciu va călca peste această pravilă să se pedepsească foarte greu și să scază și din orânduiala lui.

2.—Să nu să tragă cinevaș din lăuntru din casa sa pentru că la fieșcare, casa lui iaste ca o tare scăpare. Și de să va și întâmpla vreodată să se cheme cinevaș din casa lui dar să nu să tragă cu sila fără de osebită poruncă domnească. Iară zapciul ce va îndrăzni să facă una ca aceasta să se pedepsească foarte greu. Dar când să va ascunde cinevaș în casa lui pentru ca să scape de judecată, atunci să ne arate zapciul ca să i să dea deosebită poruncă. Însă a nu să chema cinevaș din casa lui iaste a să urma când va fi pricină de dat și luat, iar când va fi

¹ Y ἀποσταλμένοι || ² A, B, Be, R, Y κρίνει || ³ A, B, Be, R, Y σπῆτι || ⁴ A, R, Y καθ' ἑνα || ⁵ A, B, Be, R, Y τολμήσῃ || ⁶ A, B, Be, R, Y ὀσπήτιον.

τύχη ἐγκληματικῇ ὑπόθεσις, ὡς ἂν φό-
νου, κλοπῆς καὶ ἄλλων παρομοίων, ἀπο-
δεδειγμένος ὢν φανερὰ ὁ ἐναγόμενος ὅτι
ἐνέχεται, τότε ὅχι μόνον νὰ προσκαλῇται
ἀπὸ τὸ σπῖτι¹ του, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔλκηται,
διὰ νὰ μὴ κερδήσῃ καιρὸν φυγῆς.

XIII.—ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΣΠΑΘΑΡΙΑΣ

α'.—Τὸ κριτήριον τοῦτο νὰ κρίνῃ μό-
νον ὑποθέσεις, ὅπου τυχαίνουν εἰς μαχα-
λέδες² καὶ εἰς τὴν μπράσλαν³ του μεταξύ
των, ὡς ἂν κλοπῆς, μοιχείας, δαρμῶν εὐ-
τελῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, μεθύσων,
καπηλείων, ὕβρεων, καὶ νὰ ὑποβάλλῃ εἰς
ποινὴν τοὺς ὑπευθύνους, οὐ μὴν δὲ καὶ
ἄλλων πολιτικῶν ὑποθέσεων καὶ ἰδιωτι-
κῶν⁴ αἰτιῶν, ἐπειδὴ οἱ στρατιωτικοὶ μό-
νον τὰς στρατιωτικὰς αἰτίας⁵ κρίνουν καὶ
ἀνακρίνουν, οὐ μὴν δὲ καὶ τὰς πολιτικάς,
ἐξ ὧν εἶναι καὶ αὐταί, ὅπου δίδομεν ἄδειαν
νὰ κρίνῃ αὐτὸ τὸ κριτήριον τὸ μὲν διὰ
τὴν εὐκολίαν καὶ ἀνάπαυσιν τῶν ἐγκατοι-
κων εὐτελῶν⁶, τὸ δὲ καὶ περισσότερον διὰ
τὴν καλὴν εὐνομίαν καὶ εὐταξίαν τῶν
μαχαλέδων.

β'.—Αὐτὸ τὸ κριτήριον ἔχει ἀπόλυτον
ἐξουσίαν εἰς τὸ νὰ στέλλῃ χωρὶς αὐθεντι-
κὴν προσταγὴν νὰ φέρνῃ τοὺς ἀντιδιαφε-
ρομένους ἐπὶ τοιαύταις μόνον αἰτίαις, ὅπου
ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν⁷, καὶ ὅχι δι' ἄλλας,
αὐτὸ δὲ τὸ κριτήριον ὑπόκειται εἰς τὴν
ἐκκλησίαν τοῦ Διβανίου ἢ τῶν Βελίτζιδων⁸.

γ'.—Ὁ κριτὴς τοῦ κριτηρίου τούτου
νὰ βαστάζῃ κώδικα δι' ὅλας τὰς ἀγωγὰς

pricină de vinovăție, cum de omor, de
furtişag şi altele asemenea, dovedit
fiind cel pârât că iaste vinovat, atunci
nu numai să se cheme din casa lui, ci
să se şi tragă ca să nu aibă vreme să
dosească.

XIII.—PENTRU JUDECATORIA OT VEL SPĀTAR

1.—Judecătoria aceasta are a ju-
deca numai pricinile ce să întâmplă în
mahalale şi între breslele sale, însă de
furtişag, de preacurvie, de bătaia oa-
menilor celor mai proşti ce să întâm-
plă între dânşii, de beţivi de cârciume,
de injurături, şi are a supune sub pe-
deapsă pe cei vinovaţi la acestea. Iar
nu are a judeca şi alte pricini politi-
ceşti şi ale ţăranilor, pentru că pravi-
lile ostăşeşti numai pricini ostăşeşti
judecă şi cercetează, iar nu şi ceale
politiceşti, dintre care sânt şi acestea
la care dăm voe să judece această ju-
decătorie, una pentru lesnirea şi odihna
lăcuiitorilor celor proşti şi al doilea pen-
tru mai buna petrecerea şi orânduiala
mahalalilor.

2.—Această judecătorie are volni-
cie a trimite fără de poruncă domnească
să aducă pe cei ce să pricinuesc; însă
numai la acest fel de pricini ce mai
sus arătăm, iară nu pentru altele, care
această judecătorie iaste supusă la ape-
laţia divanului, i a veliţilor boeri.

3.—Judecătoriul acestii judecătorii
să ție condică pentru toate jălbile şi

¹ A, B, Be, R, Y σπῖτι || ² R μαχλάδες || ³ R πρᾶσλαν || ⁴ R ἰδιωτικῶν || ⁵ Y ὑποθέσεις || ⁶ R τῶν πο-
λιτῶν || ⁷ A, B, Be, R, Y ἐκθέσαμεν || ⁸ A, B, Be, R, Y Βελίτζιδων.

καὶ ἀποφάσεις, ὅπου γίνονται εἰς αὐτό· νὰ ἔχη καὶ λογοθέτην.

XIV.—ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΤΖΙΑΣ

α'.—Ὅμοίως καὶ αὐτὸ τὸ κριτήριον ἔχει νὰ ἀκολουθῇ παρομοίως τὴν δύναμιν¹ τοῦ κριτηρίου τῆς σπαθαρίας καὶ τὴν τάξιν ἐκείνου ἔξω ἀπὸ τὰ λοιπὰ ὅλα, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ὀφφίκιον τῆς Ἀτζίας, ὅπου ὀφείλει νὰ ἐνεργῇ μὲ πληρεξουσιότητα διὰ τὴν εὐταξίαν τοῦ παζαρίου, διὰ τὴν εὐθηνίαν, διὰ τὸ ἄδολον τῶν πωλητῶν καὶ ἄλλα ὡς ἀνωτέρω.

XV.—ΠΕΡΙ ΚΡΙΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΔΙΛΙΚΙΩΝ

α'.—Μὲ τὸ νὰ φροντίζωμεν πάντοτε ἀγρύπνοις ὄμμασι διὰ τὴν ἀνάπausιν τῶν πτωχῶν λακουϊτόρων καὶ θέλοντες νὰ τοὺς ἐλαφρύνωμεν καὶ νὰ τοὺς ἀναπαύσωμεν καὶ κατὰ τοῦτο (καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλα τοὺς ἐλαφρώσαμεν καὶ τοὺς ἀνεπαύσαμεν)², ὅπου νὰ μὴ ταλαιπωρῶνται διὰ τὰς κρίσεις των³ καὶ νὰ ἔρχονται εἰς τὴν Αὐθεντικήν καθέδραν ἀπὸ μακρινὰ⁴ διαστήματα καὶ νὰ κατεξοδεύωνται διατρίβοντες ἐδῶ, ἕως οὔ νὰ λάβωσι τέλος αἱ ὑποθέσεις αὐτῶν, καὶ διὰ βοήθειαν κατὰ τοῦτο τῶν ἱσπραβνίκων, οἱ ὅποιοι ἐνασχολοῦνται καὶ εἰς ἄλλας ὑποθέσεις τοῦ καδιλικίου καὶ τυχαίνει νὰ περιέρχονται κατὰ προσταγὴν, διὰ τοῦτο διωρίσαμεν⁵ καὶ ἀπὸ ἓνα κριτὴν εἰς τὸ κάθε καδιλίκι, διὰ νὰ κρίνῃ τὰς διαφορὰς τῶν λακουϊτόρων καὶ νὰ τὰς ἀποφασίζῃ δικαίως, διὰ νὰ μὴ βιάζωνται νὰ ἔρχονται ἐδῶ.

hotărârile ce să fac, și să aibă și logofăt.

XIV.—PENTRU JUDECĂTORIA OT VEL AGĂ

I.—Asemenea și judecătoria aceasta are să urmeze cu de o potrivă putere a judecătorii spătărești și cu orânduiala aceia, afară din celelalte toate câte să cuvin la dregătoria agii, ce este dator să urmeze cu desăvârșită volnicie pentru bună orânduiala târgului, pentru efinătate, și pentru a nu face viclesuguri cei ce vând, si altele cum s'au zis mai sus.

XV.—PENTRU JUDECĂTORII DE PE LA JUDEȚE

I.—Fiindcă pururea cu neadormiți ochi grijim pentru răpaosul săracilor lăcuiitori, și vrând Domnia mea să-i ușurăm, și să-i odihnim și la aceasta (cum și la altele i-am ușurat și i-am odihnit), ca să nu pătimească necazuri pentru judecățile lor, viind de la locuri depărtate la scaunul domnesc și să se cheltuiască umblând pe aici, și pierzând vreme până a lua sfârșit pricinile lor, încă și pentru ajutoriul ispravnicilor, carii fiind însărcinați cu alte pricini ale județului, de multe ori să întâmplă a fi eșiți prin județul lor după porunca Domnii mele, pentru aceasta am orânduit și câte un judecător la fieșcare județ ca să judece pricinile lăcuiitorilor, și să le hotărască după dreptate, pentru ca să nu fie siliți a veni pe aici.

¹ A, B, Be, R, Y δύναμην || ² A, B, Be, R, Y ἀναπαύσαμεν || ³ A, R, Y τους || ⁴ A, B, Be, R, Y μακρινὰ || ⁵ A, B, Be, R, Y ἐδιωρίσαμεν.

β'.—Διὰ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῶν λακουϊτόρων ἔχουν νὰ ἀκολουθοῦν τὰς τοπικὰς συνηθείας καὶ νόμους, ὅπου ἐξεδώκαμεν ἤδη. Διὰ δὲ τὰς γεωργικὰς διαφορὰς ἔχουν νὰ ἀκολουθῶσιν οἱ τοιοῦτοι κριταὶ τῶν ζουδέτζων τοὺς γεωργικοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους καὶ αὐτοὺς μεταφρασμένους¹ εἰς τὴν βλαχικὴν διάλεκτον ἐξεδώκαμεν εἰς ξεχωριστὸν συνταγμάτιον.

γ'.—Οἱ κριταὶ οὗτοι τῶν καδικικίων ἔχουσι νὰ κρίνωσιν ὅλας τὰς διαφορὰς τῶν ἐγκατοίκων, τὰς πραγματικὰς δηλαδὴ καὶ χρηματικὰς, τὰς δὲ ἐγκληματικὰς² ὑποθέσεις, φόνων δηλαδὴ μοιχειῶν τε³ καὶ ἄρπαγῶν παρθένων, ἐπιβούλων κατὰ τῆς κοινότητος, ἱεροσύλων, κλεπτῶν καὶ ἄλλων τοιούτων παρομοίων μεγάλων ἐγκλημάτων, δὲν ἔχουν ἄδειαν νὰ τὰς κρίνουν, ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι, ὅπου ἀλίσκονται μὲ ἐγκλήματα, νὰ στέλλωνται ἐδῶ εἰς τὴν Αὐθεντίαν ἀπὸ τοὺς ἰσπραβνίκους μὲ τὰ ἐκζάμενά τους⁴.

δ'.—Ἐκαστος κριτῆς ἐκάστου καδικικίου⁵ νὰ ἔχη λογοθετζέλον, ὅστις⁶ νὰ εἶναι καὶ νὰ λέγεται τοῦ καδικικίου καὶ νὰ βασιτάζη κώδικα, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ καταγράφη ὅλα τὰ γράμματα τῶν κρίσεων, ὅπου ἀκολουθοῦν, καὶ νὰ λαμβάνη διὰ τὴν πληρωμὴν του κατὰ τὸν περὶ τοιούτων ἀβαϊτίων κώδικα.

ε'.—Πρὸς τούτοις νὰ ἔχη χρῆος ἄφευκτον νὰ καταγράφη εἰς ξεχωριστοὺς κώδικας ὅλα τὰ σενέτια κατὰ τάξιν ὅλων τῶν μοσιῶν, ὅπου εὐρίσκονται εἰς ἐκεῖνο τὸ

2.—Πεντὺ pricinile ceale politicești ale țăranilor au să urmeze obiceiurilor pământești, și pravililor ce am orânduit acum. Iar pentru pricinile plugărești au să urmeze numiții judecători pravililor celor orânduite pentru plugari, cari și acestea deosebit acum s'au tălmăcit pe limba rumânească.

3.—Judecătorii aceștia ai judeților au să judece toate pricinile lăcuiitorilor, însă cele ce sânt de lucruri i de dat și luat. Iară pricinile cele vinovătești, adică de ucideri, depreacurvii și hrăpiri de fecioare, și de cei haini către obște, de furi de sfinte, de hoți și altele asemenea vinovății mari, n'au volnicie să le judece; ci unii ca aceștia ce să vor prinde cu acest fel de vinovății să se trimită aici la Domnie de către ispravnici împreună cu eczamenile lor.

4.—Judecătoriul fieștecăruia județ să aibă logofețel, care logofețel să fie și să se numească al județului, și să ție condică întru care să treacă toate cărțile de judecată ce să întâmplă; și pentru plata lui să aibă a lua după condica ce s'au făcut pentru acest fel de havaeturi.

5.—Pe lângă acestea să aibă netăgăduită datorie a scrie în deosebite condici toate sineturile după orânduială ale tuturor moșiilor ce să află

¹ R μεταφρασθέντας || ² B ἐγκλητικὰς || ³ R παραλείπεται τε || ⁴ A, R, Y ἐκζάμενά τους || ⁵ R καδικικίου || ⁶ A, B, Be, R ὅς τις.

καδιλίκι¹, διὰ τὰ σφύζονται μαρτυρημένα τόσον μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ κριτοῦ², ὅσον καὶ τούτου, ὅτι εἶναι ἴσα ἀπαράλλακτα τῶν πρωτοτύπων³, ὅπου ὅταν τυχὸν κατὰ τι περιστατικὸν χαθῶσι τὰ καθολικὰ σενέτια, τὰ εὐρίσκονται τὰ ἴσα τούτων εἰς τοὺς⁴ κώδικας, τὰ ὅποια τὰ ἔχουν τὸ ἴδιον κῦρος καὶ ἰσχύν, ὥσάν τὰ καθολικά, καὶ τὰ λαμβάνη διὰ τὸν κόπον τοῦ ἀνὰ ἐν φλωρίον, ἀπὸ δὲ τὰ μικρότερα μισόν. Ὅτις καταγραφὴ τῶν μουλκίων οὕσα τῶν ἀναγκαιοτάτων τὰ γένη πρὸς τε ἀσφάλειαν τῆς δεσποτείας ἐκάστου τῶν μουλκίων καὶ πρὸς ἀναχαιτισμὸν τῶν ὀσημέραι ἀγωγῶν, ὅπου ἐκ τῆς ἀδήλου καὶ ἀγράφου ὁροθεσίας τῶν μουλκίων ἔχουν τὴν πηγὴν. Καθ' αὐτὸ διωρίσαμεν⁵ ἄνδρας εἰδήμονας καὶ ἀξίους εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ τοιούτου ἔργου, διὰ τὰ κάμουν τὴν τοιαύτην ἀνακάθαρσιν τῶν ὁροθεσιῶν μετὰ πάσης περιεργείας καὶ ἀκριβείας καὶ χωρὶς τινος δαπάνης τῶν πτωχῶν.

ς'.—Τὰ προικοσύμφωνα, αἱ διαθῆκαι, ὁμολογίαι, συμφωνητικὰ⁶ γράμματα ὅπου ἀκολουθοῦν τὰ γένουν εἰς τὸ καδιλίκι, τὰ γράφονται ἀπὸ τὸν λογοθετῆζέλον, καὶ αἱ μὲν διαθῆκαι καὶ προικοσύμφωνα τὰ ὑπογράφονται καὶ ἀπὸ τοὺς πρωτοπαπάδες ἢ ἀπὸ τοὺς ἡγουμένους τῶν μεγάλων μοναστηρίων, ὅπου τυχὸν δὲν εἶναι κοντὰ οἱ πρωτοπαπάδες, διὰ τὸν εὐκολώτερον τρόπον τὰ ὑπογράφονται καὶ ἀπὸ τοὺς ἱσπραβνίκους, κριτὴν καὶ λογοθέτην. Τὰ δὲ λοιπὰ γράμματα τὰ ὑπογράφονται μό-

ἐντ' ἀκελ județ, ca să se afle adevărite atât cu iscălitura judecătoreiului cât și a logofețelului că sânt neschimbate copii cărților celor adevărate, ca ori când din vreo întâmplare să vor răpune sineturile ceale adevărate să se afle copiile lor în condici, care să aibă tot aceeași tărie și puteare întocmai cu cele adevărate, și logofețelul să ia pentru osteneala lui câte un galben; iară de la ceale mai mici, jumătate. Zapisile moșiilor, foarte trebuincios lucru fiind, de a să trece în condici, nu numai pentru siguranția stăpânirii fieșcării moșii, ci și spre a să conteni jâlbile ce curg din pricina neștiinții și nescrisului hotarilor de moșii, pentru aceasta am orânduit Domnia mea oameni iscusiți și vrednici spre a săvârși această treabă, ca să isbrănească, și să aleagă hotarele cu toată luarea aminte și cu căzuta iscodire, și fără de a nu face nici un fel de cheltuială săracilor.

6.— Foile de zestre, diețile, zapisele, i cărțile de așazământ ce să întâmplă de să fac în județ, să se scrie de către logofețel, însă diețile, și foile de zestre să se iscălească și de către protopopi, sau unde nu să va afla aproape protopopi, pentru mai lesnire să se iscălească de către egumenii mănăstirilor celor mari, să se iscălească și de către ispravnici, i judecător, i logofețel. Iară celelalte cărți să se iscălească numai de către judecător, însemnându-să de

¹ R καδηλίκι || ² R τῶν κριτῶν || ³ A, B, Be πρωτοτύπων || ⁴ Y παραλείπεται τοὺς || ⁵ A, B, Be, R, Y ἐδιωρίσαμεν || ⁶ B, Be συμφωνητικά.

νον ἀπὸ τὸν κριτὴν ὑποσημειούμενα καὶ ἀπὸ τὸν λογοθετῆζέλον, ὅτι ἐπεράσθησαν εἰς τὸν κώδικα.

ζ'.—Εἰς τὸν κριτὴν ἐκάστου καδιλικίου νὰ εἶναι διωρισμένοι ἀδιακόπως ἀνὰ δύο σλουζιτόροι τοῦ καδιλικίου, διὰ νὰ ὑπηρετῶσι κατὰ τὴν χρεῖαν.

η'.—Ὁ κριτὴς νὰ μὴν ἔχη φυλακὴν ἰδίαν, ἀλλὰ τὸν καταδικαζόμενον νὰ τὸν στέλλῃ εἰς τὸν ἱσπράβνικον νὰ τὸν σφαλᾷ, καὶ ὁ ἱσπράβνικος νὰ ἱμπλινίῃ καὶ νὰ τελειώῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ κριτοῦ καὶ ἐκεῖνος νὰ παίρνῃ¹ καὶ τὸ δέκατον, ὁ δὲ κριτὴς νὰ εὐχαριστῇται μόνον εἰς τὸν λουφέν, ὅπου λαμβάνει ἀπὸ τὴν Αὐθεντίαν².

θ'.—Ὅταν εἶναι τινὰς ὑπεύθυνος εἰς κανένα ἐλαφρὸν ἔγκλημα (τὸ ὅποιον ἔχει ἄδειαν ὁ κριτὴς νὰ κρίνῃ), νὰ ἀποφασίῃ ἐγγράφως τὴν παιδείαν του, τὴν ὁποίαν ὁ ἱσπράβνικος νὰ ἐπιφέρῃ, καὶ νὰ μὴ τὸν παιδεύῃ οὐδόλως ὁ κριτὴς.

ι'.—Ὅταν ὁ κριτὴς κρίνῃ τινὰς ἀπὸ τὸ καδιλίκι ἐκεῖνο σταλθέντας ἀπὸ ἐδῶ³ μὲ μουμπασίρην⁴, νὰ μὴν ἀποφασίῃ διὰ τὴν ζετζουγιάλαν ποῖος νὰ τὴν πάρῃ ὁλόκληρον, εἴτε δηλ. ὁ ἱσπράβνικος εἴτε ὁ ζαπτζῆς τοῦ Διβανίου, ἀπὸ τὸν ὅποιον εἶναι σταλμένος ὁ μουμπασίρης, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἀποφασισμένον⁵ ἀπὸ ἡμᾶς, ὅπου ὁ μὲν ζαπτζῆς τοῦ Διβανίου νὰ παίρνῃ δύο ἄσπρα καὶ ὁ ἱσπράβνικος⁶ ἓν διὰ τὸν κόπον, ὅπου κάμνει⁷ εἰς τὸ νὰ ἐνεργήσῃ⁸ καὶ νὰ τελειώσῃ⁹ τὴν ἀπόφασιν.

ια'.—Νὰ ἔχουν ἄδειαν καὶ οἱ ἱσπρά-

desupt și logofețelul cum că s'au trecut în condică.

7.—La judecătoria fieșcăruia județ să fie orânduiți pururea câte doi slujitori de ai județului ca să se afle slujind la orice trebuințe să vor întâmpla.

8.—Judecătoria să nu aibă închiisoare a lui, ci pre cel osândit să-l trimiță la ispravnici ca să-l închiză, și ispravnicul să împlinească și să săvârșască hotărârea judecătorului luând și zeciuiala, iară judecătoria să se mulțumească numai pe leafa ce ia de la Domnie.

9.—Când iaste cinevaș subț vreo vină mai ușure (care judecătoria are voe să o judece) să hotărască în scris pedeapsa lui care pedeapsă să o facă ispravnicul, iară judecătoria nici de cum să nu-l pedepsească.

10.—Când judecătoria va judeca pe oareșcarii din județul acela, trimiși fiind de aici cu mumbașăr, să nu hotărască pentru zeciuiala cine să o ia deplin, adecă ispravnicul sau zapciul divanului de către care iaste trimis mumbașărul, fiindcă aceasta iaste hotărâtă de către Domnia mea ca zapciul divanului să ia doi bani și ispravnicul unul, pentru osteneala ce face spre a săvârși hotărârea.

11.—Să aibă volnicie și ispravnicii

¹ A, B, Be, R, Y *πέρην* || ² A, R, Y *αὐθεντίαν* || ³ R *ἀπ' ἐδῶ* || ⁴ R *μουμπασίρην* || ⁵ R *ἀπεφασισμένον* || ⁶ R *οἱ ἱσπράβνικοι* || ⁷ R *κάμνουν* || ⁸ R *ἐνεργήσουν* || ⁹ R *τελειώσουν*.

βνικοι νὰ κρίνουν, καὶ ὅταν οἱ ἱσπράβνικοι δὲν καταγίνονται εἰς ἄλλας ὑποθέσεις τοῦ καδιλικίου τους, ὁ διωρισμένος¹ κριτῆς μαζὶ² μὲ αὐτοὺς νὰ θεωρῇ τὰς κρίσεις συνερχόμενοι εἰς ἓν, παρὰ ἂν τύχη ἐμπόδιον ἢ δυσκολία τις.

ιβ'.—Οἱ κριταὶ οὗτοι τῶν καδιλικίων καὶ οἱ ἱσπράβνικοι εἰς τὰς κρίσεις, ὅπου ἔχουν οἱ νοικοκυροὶ τῶν μοσιῶν μὲ τοὺς ρουμούνους, ὅπου κάθονται ἐπάνω εἰς τὰς μοσίας³ των, ἔχουν νὰ ἀκολουθοῦν τὰς αποφάσεις των κατὰ τὴν παλαιότητα τοπικὴν συνήθειαν, ἥτις ἔχει οὕτως.

XVI.—ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ, ΟΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΕΠΑΝΩ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΟΥΜΟΥΝΟΥΣ

α'.—Ὁ ρουμούνος ἔχει νὰ δουλεύῃ τὸν κύριον τῆς μοσίας ἄνὰ δώδεκα ἡμέρας τὸν χρόνον, εἰ δὲ καὶ ὁ κύριος τῆς μοσίας συγκαταβατικωτέρως συμφωνήσῃ μετ' αὐτῶν ὀλιγωτέρας ἡμέρας⁴ καὶ ἀποδειχθῇ τὸ τοιοῦτον, νὰ μὴν⁵ ἡμπορῇ ὕστερον νὰ τοὺς βιάζῃ διὰ τὰς δώδεκα ἡμέρας, ἐπειδὴ ὅχι μόνον πὼς ἔστερξε πρότερον μόνος του, ἀλλὰ καὶ ἀπάτη φαίνεται τὸ τοιοῦτον διὰ ἰντερέσον⁶ του.

β'.—Νὰ δίδῃ ὁτάστιναν εἰς τὰ εἴκοσι μέτρα ἓν μέτρον καὶ νὰ μὴ⁷ τοὺς βιάζουν νὰ δώσουν ἄσπρα, ἔξω μόνον ἂν ἐκ συμφώνου στέρξουν τοῦτο τόσον οἱ νοικοκυροὶ τῶν ἀμπελίων, ὅσον καὶ οἱ τῶν μοσιῶν· ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ διάφορα χρυσόβουλλα, ὅπου ἐνεφανίσθησαν ἡμῖν, τόσον τῶν μοναστηρίων, ὅσον καὶ τῶν ἀρχόντων, φαίνεται φανερὰ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀρχαῖον το-

σὰ judece; și când ispravnicii nu vor avea să caute alte pricini ale județului, atunci orânduitul judecător să cerceteze judecățile împreună cu dânșii, adunându-să la un loc, însă de nu să va întâmpla vreo zaticneală sau altă nelesnire.

12.—Judecătorii aceștia ai judeților și ispravnicii, pentru judecățile ce au stăpânii moșiilor cu lăcuiitorii ce șăd pe moșiile lor, au să-și urmeze hotărârile după vechiul obicei al pământului, care iaste într'acestaș chip:

XVI.—CEALE DREPTE ALE STĂPÂNILOR MOȘIILOR CE AU ASUPRA LĂCUIITORILOR

1.—Lăcuiitoriul are să lucreze clacă stăpânului moșii câte doasprezece zile într'un an; iară de să va așăza stăpânul moșii cu dânșii mai pe puține zile, și să va dovedi una ca aceasta, să nu poată în urmă să-i silească pentru doasprezece zile; de vreme ce nu numai că s'au învoit cu dânșii însuși el, ci să cunoaște că aceasta iaste și înșălăciune pentru vreun interes al său.

2.—Să dea otaștină la doazeci de vedre o vadră, iară să nu-i silească să dea bani, afară numai de să vor așăza între dânșii, și să vor învoi amândoă părțile atât stăpânii viilor, cât și stăpânii moșiilor. De vreme ce această otaștină să vede că iaste vechiu obicei pământesc și cu dreptate, după cum ne-am adevărit Domnia mea, atât

¹ A, B, Be, R, Y διορισμένος || ² A, B, Be, R, Y μαζή || ³ A, B, Be μοσίας || ⁴ R συμφωνήσῃ μετ' αὐτῶν ὀλιγωτέρας ἡμέρας συγκαταβατικωτέρως || ⁵ Y μὴ || ⁶ R ἰντερέσον || ⁷ R μὴν.

πικὸν δίκαιον καὶ ἔθιμον. Διὰ τὰ μὴν ἀδικῶνται ὅμως οἱ πτωχοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπιφορτισμούς, ὅπου ἤθελεν ἀποτολμήσει¹ τινὰς τῶν βιναριτζάριδων τὰ κάμη εἰς τὸν καιρὸν τῆς καταγραφῆς τοῦ βιναρίτζου (μὲ τὸ τὰ λαμβάνεται καὶ ἡ ὀτάσινα ἀπὸ τοὺς νοικοκυροὺς τῶν μοσιῶν κατ' ἐκείνην τὴν καταγραφὴν), διὰ τοῦτο ἐσμικρύναμεν τὰ μέτρα τῆς ὀτάσινας διορίζοντες ἴδια μέτρα ἀπὸ τὴν Αὐθεντίαν σεσημειωμένα² μὲ βοῦλλαν Αὐθεντικὴν, εἰς τὸ τὰ λαμβάνεται μὲ αὐτὰ τὸ τῆς ὀτάσινας δίκαιον καὶ ὅχι μὲ ἄλλα μέτρα. Ὅποιος δὲ φωραθῇ παραβαίνων τὰ παιδεύεται ὡς δολιούμενος ἐν σταθμοῖς καὶ μέτροις, ὧν ὁ διορισμὸς ἀφώρισται πανταχοῦ τῇ ὑπερεχούσῃ ἐξουσίᾳ.

γ'.—Δὲν ἠμπορεῖ τὰ φυτεύει ἀμπέλι χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ νοικοκυροῦ. Ὅταν ὅμως χωρὶς ἄδειαν φυτεύει τινὰς εἰς τόπον, ὅπου ὁ κύριος τῆς μοσίας ὡς ἐκλέλεγμένον τὸν ἐφύλαττε διὰ ἐδικήν του χρεῖαν, τότε τὰ χάνει τὸν κόπον του· εἰ δὲ εἰς τόπον ἄχρηστον φυτεύει τινὰς, δὲν ὑπευθύνεται τόσον ὁ ἄνευ ἀδείας φυτεύων³, μὲ τὸ τὰ ἔχει τὰ ὠφελεῖται ὁ κύριος τῆς μοσίας⁴ μὲ τὴν συνηθισμένην⁵ λῆψιν τῆς ὀτάσινας.

δ'.—Ὅταν ὁ κύριος τῆς γῆς⁶ δὲν πωλῇ κρασί εἰς τὸ μοῦλκί του, τότε ἠμπορεῖ ὁ ρουμοῦνος μὲ ἄδειαν τοῦ νοικοκυροῦ τὰ πωλήσει δίδοντας⁷ ἀπὸ ἓν γρόσι εἰς τὸ βουτζὶ καὶ ἀπὸ ἓν μέτρον κρασί.

ε'.—Ὅταν ὁ πάροικος, ἦτοι ὁ ρουμοῦ-

din hrisoavele mănăstirești, cât și din cele boerești. Dar pentru ca să nu să năpăstuiască săracii din încărcăturile ce va îndrăzni să facă vreunul din vinăriceri la scrisul vinăriciului (de vreme ce stăpânii moșiilor iau otaștina după acel catastih al vinăricerilor); pentru aceia am mai micșorat Domnia mea vedrele de otaștină, orânduind acest fel de vedre însemnate cu fierul domnesc spre a să lua otaștina cu aceste vedre, iară nu cu altele. Deci oricare se va dovedi călcând această hotărâre să se pedepsească întocmai ca cei ce fac vicleșuguri în cumpene, și în măsuri, a căroră orânduială spânzură de la însuși puterea stăpânitoriului al fieșcare politii.

3.—Nu poate a sădi cineva vie, fără de voia stăpânului moșii. Iară când fără de a nu lua voe va sădi cinevaș în loc ce era ales de stăpânul moșii mai dinainte pentru trebuința lui, atunci să-și piarză osteneala. Iar când va sădi în loc ce nu era de trebuința stăpânului, atunci nu să vinuește atâta cel ce au sădit fără de voe, pentru că stăpânul moșii are a să folosi cu obicinuita otaștină.

4.—Când stăpânul moșii nu va pune vin să se vânză pe moșia lui, atunci poate lăcuitoriul cu voia stăpânului moșii să vânză dând câte tale: unul de bute, i câte o vadră vin.

5.—Când nemernicul adică lăcuito-

¹ A, B, Be, R, Y ἀποτολμήσει || ² R σημειωμένα || ³ R ἄδειας φυτεύσας || ⁴ R μοσίας || ⁵ A, B, Be, συνηθισμένην || ⁶ R μοσίας || ⁷ A, B, Be, R, Y δίδοντας.

νος, ἀφήσῃ εἰς τρεῖς χρόνους ὁλοκλήρους ἀδούλευτον τὸ ἀμπέλι αὐτοῦ, τότε ὁ κύριος τῆς μοσίας¹ νὰ τὸ φανερώνη πρὸς ἡμᾶς καί, διδομένης εἰδήσεως καὶ ἔτι ἑνὸς χρόνου διορίας, ἂν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν χρόνον δὲν τὸ καλλιεργήσῃ, νὰ τὸ ἐξουσιάζῃ ὁ κύριος τῆς μοσίας¹. Αὕτη δὲ ἡ πρώτη καὶ δευτέρα διορία νὰ θεωρῇται, ἂν ἄλλο τι ἰσχυρὸν περιστατικὸν δὲν ἀκολουθήσῃ.

ς'.—Ὁ ρουμοῦνος δίδει δέκατον εἰς τὸν κύριον τῆς γῆς διὰ ὅλους τοὺς καρπούς, ὅπου ἤθελε κάμει² σπέρνοντας³ ἐπάνω εἰς τὴν μοσίαν¹, ἔξω μόνον διὰ τοὺς κήπους, ὅπου ἔχει πέριξ εἰς τὸ ὁσπίτιόν του, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν δίδει οὐδόλως τι.

ζ'.—Οἱ ρουμοῦνοι διὰ τὸ χορτάρι, ὅπου κοσίζουσιν⁴ ἐπάνω εἰς τὴν μοσίαν, ὅπου κάθονται, ἢ εἰς ἄλλην, δίδουν ἀπὸ μίαν κλάγιαν χορτάρι εἰς τὰς δέκα.

η'.—Διὰ τὸ σιτάρι καὶ κριθάρι, ὅπου σπέρνουν, δίδουν ἀνὰ μίαν κλάγιαν εἰς τὰς δέκα. Νὰ ἔχῃ ὅμως χρέος ὁ ρουμοῦνος μὲ ἐδικόν του ἀμάξι νὰ κουβανῇ εἰς τὸ ἄλῳνι τοῦ νοικοκυροῦ τὸ δίκαιον ἐκεῖνο δίσμα κατὰ τὴν συνήθειαν. Ὅταν ὅμως ἢ ὥς ἀμελήσας ἢ ὥς παραβλέψας δὲν ἀκολουθήσῃ, ὥς εἴρηται, καὶ σηκώσῃ⁵ καὶ τὸ σιτάρι του ὅλον, τότε ὁ ἰσπράβνικος τοῦ καδιλικίου νὰ ἔχῃ νὰ διεκδικήσῃ τὸ δίκαιον τοῦ νοικοκυροῦ τῆς μοσίας.

θ'.—Διὰ τὸ ποροῦμπι δίδουν ἀπὸ μίαν μπάνιτζαν εἰς τὰς δέκα.

ι'.—Διὰ τὰ μελίσσια δίδουν διὰ τὲς

ριὺν ce șade pe moșia altuia, își va părăsi viia lui în trei ani deplin nelucrată, atunci stăpânul moșii să arate Domnii meale și dându-să știre, și încă de un an soroc, de nu o va lucra nici într'acel ani, atunci să o stăpânească stăpânul moșii. Însă aceste soroace de trei ani și de unul, să se caute când nu să va întâmpla vreo întâmplare de mare nevoe.

6.—Lăcuiitoriul are să dea zeciuiială la stăpânul pământului pentru toate rodurile ce va face pe moșie, afară numai din grădinile ce are împrejurul casii lui, pentru care nu are a da nimic.

7.—Lăcuiitorii pentru fânul ce vor cosi pe moșia ce șăd ori pe alta, au să dea dijmă din zece clăi de fân una.

8.—Pentru grâul și orzul ce seamănă au să dea din zece clăi una. Numai să aibă datorie lăcuiitoriul a căra dijma aceia cu însuși carul suă la aria stăpânului moșii după obicei. Iară când sau din lenevire sau din nebăgare de seamă nu va urma după cum s'au zis, și își va ridica și grâul lui tot, atunci ispravnicul județului să aibă a face împlinire stăpânului moșii.

9.—Pentru porumb au să dea din 10 baniți una.

10.—Pentru stupi au să dea de

¹ R μωσίας || ² A, B, Be, R, Y κάμη || ³ A, B, Be, R, Y σπέρνοντας || ⁴ R κάμνον || ⁵ A, B, Be, R, Y σηκώση.

μάννες¹ ἀνὰ τρία ἄσπρα εἰς τὴν μάνναν, διὰ δὲ τὰ ρόγια δὲν δίδουν τίποτε².

ια'.—Διὰ τὰ κατζίκια, ὅπου ἔχουν οἱ ρουμοῦνοι, δίδουν εἰς τὸν νοικοκύρην τῆς μοσίας ἀνὰ δύο ἄσπρα τὸ κατζίκι τόσον τὸ καλοκαῖρι, ὅσον καὶ τὸν χειμῶνα.

ιβ'.—Ἀπὸ τὰς στίνες³ λαμβάνει ὁ κύριος τῆς γῆς τυρί, κατὰ τὴν συμφωνίαν ὅπου ἤθελε γένῃ, ἢ ἄσπρα.

ιγ'.—Οἱ ρουμοῦνοι διὰ τὰ μοχθηρά, ὅπου ἔχουν, νὰ μὴ δίδουν τίποτε² εἰς τὸν νοικοκύρην τῆς μοσίας. Οὔτε ὅμως νὰ τολμοῦν νὰ βάζουν τὰ μοχθηρά τους εἰς τὰ κρατημένα παδούρια⁴, εἰς ἐκεῖνα δηλ. ὅπου ἔχουν ξεχωρισμένα οἱ νοικοκυροὶ τῶν μοσιῶν διὰ νὰ πωλήσουν τὸ βαλάνι, ἀλλὰ νὰ συμφωνοῦν πρῶτον μὲ τοὺς νοικοκυροὺς καὶ οὕτω συμφωνοῦντες νὰ τὰ βάζουν. Ὅσοι δὲ τολμήσουν νὰ τὰ βάζουν χωρὶς συμφωνίαν, οἱ τοιοῦτοι νὰ πληρώσουν εἰς τὸν νοικοκύρην τὴν τιμὴν ἐκείνην ὅπου ἠμποροῦσε νὰ πάρῃ καὶ ἀπὸ ἄλλους.

ιδ'.—Φεύγοντας⁵ ὁ ρουμοῦνος ἢ ἀποθνήσκοντας⁶ χωρὶς κληρονόμον ἐγγύς τε ἢ πόρρω, ἂν δὲν χρεωστῇ εἰς βιστιαρίαν, ἐξουσιάζει ὁ νοικοκύρης τῆς μοσίας τοὺς κήπους ἐκείνου μὲ ὅλα τὰ καρποφόρα δένδρα.

ιε'.—Ὁ νοικοκύρης τῆς μοσίας ἐκλέγει τὸν καλύτερον⁷ τόπον τῆς μοσίας διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χρείαν, δὲν ἔχει ὅμως ἐξουσίαν νὰ πάρῃ τόπον, ὅπου ἀνοίχθῃ καὶ ἐδουλεύθῃ πρότερον ἀπὸ τὸν ρουμοῦνον.

toată matca câte bani trei, iar pentru roi nu au a da nimic.

11.—Pentru caprele ce au lăcuiitorii au să dea stăpânului moșii de capră câte bani doi, atât vara, cât și iarna.

12.—De la stânile ce vor fi pe moșie are să ia stăpânul moșii după așăzământul ce va face, sau brânză, sau bani.

13.—Lăcuiitorii pentru rămătorii ce vor avea, nu au a da nimic stăpânului moșii, dar nici să îndrăznească să-și bage rămătorii lor în pădurile ceale oprite, adică în ceale ce vor avea deosebite stăpânii moșiilor pentru vânzarea ghinzii, ci întâi să se tocmească cu stăpânii, și așa așăzându-se să-i bage. Iară câți vor îndrăzni să-și bage rămătorii lor fără de tocmeală, unii ca aceaia să plătească stăpânului moșii prețul acela ce putea să ia și de la alții.

14.—Lăcuiitoriul de va fugi sau de va muri fără de a nu avea moștenitor de aproape sau de departe (de nu va fi dator la visterie) stăpânește cel cu moșia grădinile aceuia cu toți copaci cei roditori.

15.—Stăpânul moșii alege cel mai bun loc al moșii pentru trebuința lui, dar nu are voe să ia locul ce s'au deschis și s'au lucrat mai înainte de către lăcuiitor.

¹ A, B, Be, R, Y ταῖς μάναις || ² A, B, Be, R, Y τίποτες || ³ A, B, Be, R, Y ταῖς στίνας || ⁴ R πανδούρια || ⁵ A, B, Be, R φεύγωντας || ⁶ A, B, Be, Y ἀποθνήσκων, R ἀποθνήσκωντας || ⁷ A, B, Be, R, Y καλύτερον.

ις'. — Κανέναν ρουμοῦνον δὲν ἔχει ἄδειαν νὰ ψαρεύῃ εἰς τὸ χιλιστέον τοῦ νοικοκυροῦ τῆς μοσίας.

ιζ'. — Κανέναν ρουμοῦνον δὲν ἔχει ἄδειαν νὰ πωλήσῃ κρασί ἢ ρακὶ ἐπάνω εἰς τὴν μοσίαν χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ νοικοκυροῦ ἢ νὰ ἔχῃ μπακάλικον, παρὰ μόνον ἂν συμφωνήσῃ μετ' αὐτοῦ, ὡς ἄνωτέρω εἴρηται.

ιη'. — Ὁ ρουμοῦνος, ὁ πάροικος δηλ., δὲν ἢμπορεῖ νὰ κάμῃ μύλον, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι τοῦ νοικοκυροῦ τῆς μοσίας.

ιθ'. — Εἰς τὰς μπάλτας¹ ψαρεύουν οἱ ρουμοῦνοι ἐλευθέρως δίδοντες² εἰς τὸν νοικοκύρην ζετζουγιάλαν, ἥτοι εἰς τὰ 10 ὀψάρια ἓν.

κ'. — Τὸν τόπον, ὅπου παστρέψῃ³ ὁ πάροικος, ἥτοι ὁ ρουμοῦνος, διὰ νὰ σπέρνῃ ἢ διὰ χορτάρι ἢ διὰ παχτίζεν, δὲν ἢμπορεῖ ὁ νοικοκύρης νὰ τοῦ τὸν πάρῃ.

κα'. — Ἀπὸ τὰς μάνδρες⁴ τῶν προβάτων, ὅπου γεννοῦν ἐπάνω εἰς τὴν μοσίαν, παίρνει ὁ νοικοκύρης τῆς μοσίας ἀπὸ ἓν ἄρνι εἰς τὴν κάθε μάνδραν καὶ ἀπὸ ἓν γρόσι, καὶ κάθονται οἱ μάνδρες⁵ ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἕως τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

κβ'. — Ὅταν ὁ νοικοκύρης τῆς μοσίας δὲν ἔχῃ δουλείαν νὰ δουλεύσουν οἱ ρουμοῦνοι τὰς δώδεκα χρονικὰς ἡμέρας, τότε ὁ ρουμοῦνος νὰ δίδῃ ἀπὸ μίαν ζολόταν διὰ τὴν φαμίλιαν⁶ του καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἄδειαν ὁ νοικοκύρης τῆς μοσίας μὴν ἔχοντας⁷ δουλείαν εἰς τὴν μοσίαν, ὅπου κάθονται οἱ ρουμοῦνοί του, νὰ τοὺς μεταφέρῃ εἰς ἄλλο του μοῦλκι μακρινόν⁸ διὰ νὰ δου-

16. — Nici un rumân nu are volnicie să vâneze pește în heleșteul stăpânului moșii.

17. — Nici un rumân nu are volnicie să vînză vin sau rachiu pe moșie fără de voia stăpânului, sau să aibă băcănie, fără de numai de să va așăza cu stăpânul moșii după cum mai sus s'au zis.

18. — Lăcuiitoriul nemernic nu poate să facă moară, fiind-că aceasta iaste a o face stăpânul moșii.

19. — La bălți sânt slobozi lăcuiitorii a vâna pește dând stăpânului zeciuala, adică din zece pești unul.

20. — Locul ce-l va curăți nemernicul, adică lăcuiitoriul, ca să-l semene, sau să facă fân, sau grădină, nu poate stăpânul moșii să i-l ia.

21. — De la perdelile de oi ce sânt cu fătăciune pe moșie, are să ia stăpânul moșii de toată perdeaoa câte un miel și câte tal. unul; și au a șădea acolo perdelele de la Blagoveštenii până la Sfântul Gheorghie.

22. — Când stăpânul moșii nu va avea de lucru să lucreze lăcuiitorii ceale doaosprezece zile de clacă, atunci lăcuiitoriul să dea câte un zlot de casă, și să nu aibă volnicie stăpânul moșii când nu va avea de lucru pe moșia aceia ce șăd acei lăcuiitori, să-i ducă la altă moșie a lui depărtată ca să-i clăcuiască acele doaosprezece zile, afară

¹ A, B, Be, R, Y ταῖς μπάλταις || ² R δίδωντες || ³ A, B, R παστρέψει || ⁴ A, B, Be, R, Y ταῖς μάνδραις || ⁵ A, B, Be, R, Y ἡ μάνδραις || ⁶ A, B, Be, Y φαμίλιαν, R φαμιλλίαν || ⁷ A, B, Be, R, Y ἔχοντας || ⁸ A, B, Be, R, Y μακρινόν.

λεύσουν αὐτὰς τὰς δώδεκα ἡμέρας, ἔξω μόνον ἂν καὶ τὸ ἄλλο του μοῦλκι εἶναι κοντὰ εἰς ἐκείνην τὴν μοσίαν, ὅπου κάθονται ἕως δύο ἢ τρεῖς ὥρας τὸ πολὺ, καὶ ἂν τὴν χρεῖαν, ὅπου ἐκεῖ ἔχουν¹, δὲν ἡμποροῦν² νὰ τὴν τελειώσουν³ μὲ τοὺς εἰς τὸ ἴδιον ἐκεῖνο χωρίον τοὺς⁴ ἀνθρώπους.

XVII.—ΠΕΡΙ ΙΣΠΡΑΒΝΙΚΩΝ

α'.—Οἱ ἰσπράβνικοι ὡς διοικηταὶ τῶν καδιλικίων νὰ μὴ κάμνουν⁵ τελείως ἀλίσβερσία καὶ συναλλάγματα μὲ τοὺς ρουμούνους, ἐν ὅσῳ εἶναι ἰσπράβνικοι καὶ οἱ παραβαίνοντες τὸν νόμον τοῦτον νὰ παιδεύονται βαρέως διὰ τὴν ἀπειθείαν.

β'.—Ὅταν ἓνας ἰσπράβνικος περιέρχεται τὸ ζουδέτζον αὐτοῦ, νὰ μὴ παίρνη ἄλογα ἀπὸ τοὺς ρουμούνους, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔδικά του ἄλογα νὰ περιέρχεται καὶ νὰ πηγαίνει ἀπὸ χωρίον εἰς χωρίον καὶ μὲ ἔδικά του ἔξοδα, χωρὶς νὰ ἐνοχλῇ τελείως τοὺς ρουμούνους· ὁμοίως καὶ οἱ λοιποὶ εἴτε διὰ χρεῖαν τοὺς πηγαινάμενοι εἰς κανένα μέρος εἴτε στελλόμενοι παρὰ τῆς Αὐθεντίας ἄρχοντες καὶ ἄλλοι, ὁποίας τάξεως καὶ ἂν ἤθελον εἶσθαι, νὰ φέρονται⁶ μὲ τὸν⁷ αὐτὸν τρόπον, ἐπειδὴ ἀλλέως ὑπόκεινται καὶ εἰς τὴν παιδείαν τῆς ἀπειθείας καὶ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ζημίας.

γ'.—Ὅμοίως καὶ ἐκεῖνοι, ὅπου ἀκολουθοῦσι τοὺς ἰσπραβνίκοις, εἴτε σλουζιτόροι, εἴτε λογοθετάδες, εἴτε ζαπτζήδες, καὶ ἐκεῖνοι ὅπου στέλλονται ἐντεῦθεν μὲ προσταγὰς καὶ χισμέτια, καὶ ἀπλῶς ὅλοι καὶ αὐ-

numai de va fi ceilaltă moșie aproape de aceia ce să află cu șăderea ca de doao sau cel mult de trei ceasuri, și de nu vor putea să-și isprăvească lucru și trebuința cu acei lăcuitori ce-i are pe însuși acea moșie.

XVII.—PENTRU ISPRAVNICI

1.—Ispravnicii ca unii ce sânt ocârmuitorii județelor să nu facă nici de cum alișverișuri și tovărășie cu lăcuiitorii în vreme când sânt ispravnici, căci cei ce vor călca pravila aceasta să vor pedepsi foarte greu pentru nesupunere.

2.—Când un ispravnic umblă prin județul său să nu ia de la lăcuiitori cai, ci cu caii lui să umble și să mergă din sat în sat, și cu cheltuiala lui făr de a nu supăra nici de cum pe lăcuiitori. Asemenea și ceilalți sau pentru trebuința lor mergând la vreun loc, sau trimițându-să de către Domnie, boeri și alți de orice treaptă vor fi, să se poarte tot cu acest fel de mijloc, că într'alt chip să vinuesc și la pedeapsa nesupunerii și la plata pagubii.

3.—Asemenea și cei ce umblă după ispravnici sau slujitori, sau logofeței, sau zapcii și cei ce să trimit de aici cu porunci, și cu slujbe; și mai în scurt toți. Și însuși taxidarii și căpitanii, și

¹ B ἔχῃ || ² B ἡμπορεῖ || ³ B τελειώση || ⁴ B του || ⁵ A, B, Be κάμουν || ⁶ R φέρονται || ⁷ R παραλείπεται : τόν.

τοὶ οἱ ταχσιλτάρηδες¹ καὶ καπετάνοι καὶ οἱ λοιποὶ ὅλοι ἀπὸ λόγου τοὺς νὰ ἐξοδεύουν καὶ ὅλοι μὲ ἐδικὰ τοὺς ἄλογα νὰ περιπατοῦν, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς ὑπηκόους οὐδὲ μὲ τὸ παραμικρὸν ἐξ ἀποφάσεως. Διὰ τὰ ὅποια, ἂν ἀπαράλλάκτως δὲν φυλάττωνται, ὅχι μόνον οἱ παραβάντες² τὴν προσταγὴν θέλουν παιδευθῶσι βαρέως καὶ θέλουν πληρώσει τὰ διπλᾶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱσπράβνικοι ὡς ἔχοντες χρέος νὰ ἐξετάζουν καὶ νὰ διορθώνουν τὰ τοιαῦτα θέλουν εἰσθαι ἔνοχοι.

δ'.—Οὐτε νὰ τολμᾷ τινὰς ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν ἱσπράβνικον νὰ παίρνουν ἀπὸ τοὺς λακουϊτόρους πολλὰ ἢ ὀλίγα ἄσπρα ἔνεκα³ προστασίας ἢ ἄλλης τινὸς προφάσεως, ἐπειδὴ ὁ ἱσπράβνικος ἔχει νὰ ἀπολογῇ τὴν ζημίαν τῶν ρουμούνων μέχρι ὀβολοῦ, ὅσην δηλ. ἤθελαν κάμει⁴ οἱ περὶ αὐτόν.

ε'.—Οἱ ζαπτζήδες τῶν ἱσπραβνίκων, ὅπου διορίζουσιν εἰς τὰς πλάσσεις⁵, ὅταν φανοῦν πὺς ἠδίκησαν κατὰ τι τοὺς ρουμούνους ἢ ὅτι δὲν ἐφύλαξαν τὰς τόσας προσταγὰς, καθὼς διαλαμβάνουν καὶ τὰ περὶ τούτων ἀνθεντικά μας πόντουρα, οἱ ἱσπράβνικοι ἔχουν νὰ ἀπολογηθοῦν⁶ ὅλην τὴν ζημίαν ἐκείνων. Ὁμοίως καὶ ἂν φάγουν καὶ ἄσπρα τῆς βιστιαρίας πάλιν οἱ ἱσπράβνικοι ἔχουν νὰ ἀπολογηθοῦν⁷.

ς'.—Ὅλοι οἱ ἄρχοντες, ὅπου κάθονται εἰς τὰ καδιλίκια, ἐναγόμενοι εἰς τὸν ἱσπράβνικον καὶ κριτὴν ἀπὸ ἄλλους ἢ διὰ χρηματικὰς ἢ δι' ἐγκληματικὰς αἰτίας ἔχουν νὰ ὑπακούωσι καὶ νὰ κρίνονται εἰς ἐκεί-

ceilalți toți să cheltuiască de la dânșii și să umble cu caii lor, fără de a nu supăra pe lăcuiitori câtuși de cât; pentru care acestea, de nu să vor păzi într' acestaș chip, nu numai cei ce vor călca porunca, negreșit să vor pedepsi foarte greu, și vor plăti îndoit, ci și ispravnicii ca unii ce au datorie să cerceteze și să îndrepteze unile ca acestea vor fi vinuiți.

4.—Nici să îndrăznească cinevaș din cei ce sânt pe lângă ispravnic să ia dela lăcuiitori mulți sau puțini bani cu cuvânt de a-i ajuta, sau pentru alte pricini, fiindcă însuși ispravnicul are să răspunză rumânilor acea pagubă, care vor face oamenii lui.

5.—Zapcii ispravnicilor ce-i orânduiesc prin plăși, când să vor dovedi că au făcut câtuși de cât asupra rumânilor, sau că n'au urmat poruncilor domnești după ponturile care s'au dat, atunci ispravnicii au să răspunză toată paguba acelor rumâni. Asemenea de vor strica și din banii vistierii iarăși ispravnicii au să-i răspunză.

6.—Toți boerii ce șad pe la județe afară, de să vor trage de către cinevaș pentru vreo pricină ori de dat și luat, ori pentru vreo pricină de vinovăție, să nu să împotrivească a merge la is-

¹ A, B, Be, R, Y ταχσιλτάρηδες || ² R παραβαίνοντες || ³ A, B, Be, R ἔνεκεν, Y ἔνεκε || ⁴ A, B, Be, R, Y κάμει || ⁵ A, B, Be, R, Y ταῖς πλάσσαις || ⁶ B ἀπολογηθοῦν || ⁷ A, B, Be, Y ἀπολογηθῶσι.

νους μὲ εὐπείθειαν ὑπακούοντες εἰς τὴν δικαιοκρισίαν τους, εἰ δὲ γνωρίζει ὅτι ἀδικεῖται, θέλει κάμει ἐνταῦθα ἀπελάττιον¹, ἔξω μόνον ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἄρχοντας, τῶν ὁποίων αἱ κρίσεις θέλει διορίζονται, ὅπου πρέπει, δι' Αὐθεντικῆς προσταγῆς. Εἰς δὲ τὴν ἔκτισιν τῶν δημοσίων συντελειῶν νὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν δικαιοκρισίαν τοῦ ἱσπραβνίκου ὅλοι ἐξ ἴσου κατὰ τὴν Αὐθεντικὴν προσταγὴν, ὅπου ἤθελε δίδεται εἰς τοὺς ἱσπραβνίκους.

XVIII.—ΠΕΡΙ ΒΟΡΝΙΤΖΕΛΩΝ

α'.—Ἐπειδὴ αἱ βορνιτζαὶ ἀνέκαθεν ἦτον συνηθισμέναι² καὶ ἦτον εἰσόδημα τῶν μεγάλων βορνίκων καὶ μὲ τὸ νὰ ἀκολουθοῦσαν πολλαὶ³ ἀδικίαι καὶ ζάφουρα εἰς τοὺς λακουϊτόρους, διὰ τοῦτο καὶ εἶχον σηκωθῇ⁴ τελείως καὶ ἀντὶ τούτων διωρίσθησαν⁵ λουφέδες εἰς τοὺς μεγάλους βορνίκους ἀπὸ βιστιαρίαν. Τώρα δὲ πάλιν ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἀγωγὰς τῶν λακουϊτόρων ὁμοῦ καὶ τῶν κυρίων τῶν μοσιῶν⁶, ὅπου προβάλλονται διὰ τὰς φθορὰς καὶ ζημίας, ὅπου γίνονται ἀπὸ τὰ ζῶα εἰς τὰ σπαρτά, μὴ φυλαττόμενα ὑπὸ τῶν ἐγκατοίκων⁷, ἀπὸ τὴν ὁποίαν αὐτὴν φθορὰν ἀκολουθεῖ καὶ ἔλλειψις εἰς τοὺς ζαχιφέδες καὶ εἰς ἄλλα πρὸς ζωάρκειαν ἀναγκαῖα, διὰ τοῦτο ἀπεφασίσαμεν, ὅπου αἱ βορνιτζαὶ νὰ ἀκολουθῶσι πάλιν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τους, ὥς καὶ πρότερον, διὰ τὴν περιμάζωξιν τῶν ζώων καὶ ἀβλαβὲς τῶν σπαρτῶν, καὶ νὰ εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς βε-

pravnicul și la judecător, ca să se judece cu jăluitoriul, ci să se supue la dreptatea judecății, (afară numai din boerii cei mari ale cărora judecăți să vor orându, unde să cuvine); iar de va cunoaște acel boer că să năpăstu-este va face apelație aici. Iar la împlinirea dărilor celor de obște să se supue toți de o potrivă la cererea ce să va face de către ispravnici după porunca domnească ce li să vor da.

XVIII.—PENTRU VORNICEI

I.—De vreme ce vorniciile au fost din vechime obicinuite și era venit al veliților dvornici, și fiindcă să întâmplă multe năpăstui și jafuri lăcuiților, pentru aceia s'au fost și rădicat desăvârșit, și în locul acestora s'au orânduit veliților dvornici lefi de la visterie. Acum iarăși din necontenitele jălbi ale lăcuiților și ale stăpânilor μοσιῶν, ce jăluesc pentru stricăciunile și pagubele ce să fac la sămănături de către vite, nepăzindu-să de către lăcuiți, din care această stricăciune să întâmplă și lipsă la zaherele și la altele ce sânt pentru îndăstularea vieții. Drept aceia am hotărât Domnia mea ca vorniciile să-și urmeze iarăși orânduiala și lucrarea lor cum și mai înainte pentru paza vitelor și nestricăciunea sămănăturilor, care acest venit, ce au fost mai înainte al dvorni-

¹ R ἀπελατζίονε || ² A, B, Be, R, Y συνειθισμέναι || ³ A, B, πολλαὶ || ⁴ A, B, Be, R, Y σηκωθῇ || ⁵ A ἐδιωρίσθησαν, R ἐδιορίσθησαν || ⁶ R παραλείπονται αἱ λέξεις: ὁμοῦ καὶ τῶν κυρίων τῶν μοσιῶν, αἵτινες τίθενται κατωτέρω μετὰ τὴν λ.: ἐγκατοίκων. Πρβλ. ἐπομένην σημείωσιν || ⁷ R προστίθενται ἐνταῦθα

νίτον διὰ τοὺς πόδους τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ὅχι τῶν μεγάλων βορνίκων, οἵτινες ἀντὶ ταύτης λαμβάνουν λουφὲν ἀπὸ βιστιαρίαν. Οἱ δὲ βορνιτζέλοι ἔχουν¹ νὰ παίρνουν² τὴν βορνιτζίαν εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον:

β'.—Εἰς τὸ³ κάθε μέγαλον ζῶον, ὅπου ἤθελε πιασθῇ πριπάσι καὶ εὐρεθῇ ὁ νοικοκύρης καὶ τὸ ζητήσῃ, νὰ πληρώνῃ εἰς μὲν τὸ ἄλογον διακόσια ἄσπρα καὶ νὰ τὸ παίρνῃ, εἰς βόιδια καὶ βουβάλια ἄσπρα ἑκατόν, εἰς τὰ μοχθηρὰ ἄσπρα πενήντα, εἰς δὲ πρόβατα καὶ κατζίκια νὰ λαμβάνῃ πρὸς δέκα ἄσπρα.

γ'.—Ἐως εἰς ἓνα χρόνον ὁλόκληρον νὰ μὴ⁴ ἔχῃ ἄδειαν ὁ βορνιτζέλος νὰ πωλήσῃ τὸ πριπάσι, ἀλλὰ νὰ τὸ φυλάττῃ καλῶς, εἰ δὲ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ χρόνου δὲν εὐρεθῇ ὁ νοικοκύρης, τότε ἔχει ἄδειαν νὰ τὸ πωλῇ· νὰ τὸ πωλῇ δὲ εἰς γνωστὸν μέρος καὶ μὲ ὀλίγην τιμὴν, ὅπου, ἂν μετὰ ταῦτα εὐρεθῇ ὁ νοικοκύρης, νὰ ἡμπορῇ νὰ τὸ ἐξαγοράζῃ μὲ εὐκολίαν.

δ'.—Ὁ βορνιτζέλος νὰ ἔχῃ νὰ ξετιμᾷ καὶ τὰς ζημίας, ὅπου κάμουν τὰ ξένα ζῶα εἰς ξένα σπαρτά, καὶ ἱμπλινίζοντας⁵ τὴν ζημίαν ἀπὸ τοὺς νοικοκυροὺς τῶν ζώων νὰ παίρνῃ τὸ δέκατον, καὶ πρὸς περισσοτέραν συστολήν, εἰς τὸ νὰ φυλάττῃ δηλ. ὁ καθεὶς τὰ ζῶά του, νὰ πληρώνῃ καὶ γκλόμπαν⁶ κατὰ τὴν συνήθειαν εἰς μὲν τὸ ἄλογον καὶ βουβάλι ἄσπρα τεσσαράκοντα, εἰς τὸ βόιδι ἄσπρα εἴκοσιν⁷, εἰς⁸

cilor, s'au orânduit de acum înainte să fie venit pentru facerea podurilor din București, iară nu al dvornicilor, carii în locul aceștia iau leafă de la visticie. Iar vorniceii au să ia vornicia într'acest chip:

2.—De fieșcare vită mare ce să va prinde de pripas, și să va afla stăpânul și o va cere, să aibă a plăti: însă de cal, bani doao sute și să-l ia, de bou, de bivol bani: una sută, de râmător: bani cincizeci; iară de oi și capre să aibă a lua câte bani zece.

3.—Până la un an deplin să nu aibă volnicie vornicelul să vânză pripasul, ci să-l păzească foarte bine; iară după împlinirea anului, de nu să va afla stăpânul, atunci are volnicie să-l vânză. Inșă să-l vânză la loc știut, și cu preț mai puțin că de să va afla în urmă stăpânul, să poată a-l răscumpăra cu lesnire.

4.—Vornicelul să aibă a ispăși și stricăciunile ce fac vitele ceale străine în sămănături streine, și împlinind paguba dela stăpânii vitelor, să ia zececiuală; și pentru mai multă înfrânare a-și păzi fieșcare vita sa, să plătească și gloabă după obiceiul însă de cal i bivol câte bani patruzeci, de bou câte bani doaozeci, de râmător bani cincizeci; iar de oi i capre câte bani

αἱ λέξεις: ὁμοῦ καὶ τῶν κυρίων τῶν μοσιῶν, αἵτινες ἐν **A, B, Be, Y** γράφονται ἀνωτέρω. Πρβλ. προηγούμενην σημείωσιν. || ¹ **R** νὰ ἔχουν || ² **A, B, Be, R, Y** παίρνουν || ³ **R** παραλείπεται: τὸ || ⁴ **A, B, Be, R, Y** μὴν || ⁵ **A, B, Be, R, Y** ἱμπλινίζοντας || ⁶ **R** γλόμπαν, **Y** κλόμπαν || ⁷ **R** παραλείπονται: εἰς τὸ βόιδι ἄσπρα εἴκοσιν || ⁸ **R** εἰς δὲ.

τὸ μοχθηρὸν ἄσπρα πενήντα, εἰς δὲ πρόβατα καὶ κατζίκια πρὸς ἄσπρα δέκα.

ε'.—Οἱ βορνιτζέλοι νὰ μὴ τολμῶσιν οὐδόλως νὰ πιάνουν ζῶα τινων, ὅθεν νέμονται, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ τὰ ὀνομάσουν πριπάσι, χωρὶς νὰ τὰ ἔχουν χαμένα οἱ νοικοκυροὶ τούτων, καὶ οὕτω νὰ ζαφουῖζουν τοὺς πτωχοὺς, οὔτε νὰ τολμῶσι νὰ βάλουν ἐξεπίτηδες ζῶα εἰς τὰ σπαρτὰ προσποιούμενοι ὅτι τὰ ἡῦραν φθοροποιοῦντα, διὰ νὰ παίρνουν ἀδίκως γκλόμπες¹ ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς· ἐκεῖνοι δέ, ὅπου φανοῦν τοιαῦτα πράττοντες ἢ λαμβάνοντες πλείονα τῶν διωρισμένων νὰ παιδεύονται βαρέως ἀποδίδοντες² καὶ διπλᾶ τὰ ὅσα λαμβάνουν ἀδίκως.

XIX.—ΠΕΡΙ ΠΡΟΙΚΟΣ

α'.—Τὰ ἀκίνητα πράγματα τῆς γυναικὸς ὁμοῦ καὶ τὰ αὐτοκίνητα, οἱ κατζίβελοι δηλ. καὶ τὰ ζῶα, νὰ μὴ ξετιμῶνται, ἀλλὰ μόνον τὰ κινητά, ὥσάν τιζεβαχερικά, ρουχικά, ἀσημικά, μαλαγματικά, χαλκωματικά καὶ ὅσα ἄλλα παρόμοια, νὰ ξετιμῶνται ἢ πρωτύτερα³ ἀπὸ τὸν γάμον ἢ ὕστερον ἀπὸ τὸν γάμον εἰς διάστημα τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἢ τὸ πολὺ ἐξήκοντα καὶ τὰ προικοσύμφωνα οὕτω ξετιμημένα νὰ καταγράφονται εἰς κώδικας, οἵτινες νὰ σώζονται εἰς τὰς ὑπερεχούσας ἐκκλησίας εἰς ὅποιανδήποτε ἐπαρχίαν ἤθελε γένει⁴ ὁ γάμος, διὰ νὰ μὴ ἀκολουθῶσί ποτε ἔριδες καὶ ὅρκοι διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν προικοσυμφώνων.

β'.—Ἀφοῦ⁵ δὲ ξετιμηθῇ ἡ προῖξ κατὰ

zece.

5.—Vorniceii să nu îndrăznească nici de cum să prinză vitele cuivaș de unde să pasc, cu socoteală ca să le numească de pripas, fără de a nu le avea răpuse stăpânii lor, și așa să jefuiască pe săraci. Nici să îndrăznească să pue înadins vite în sămănături ca să să facă că le-au găsit făcând stricăciune, și să ia pe strâmbătate gloabe de la săraci, căci cei ce să vor dovedi făcând unile ca acestea, sau luând mai multe din cele orânduite, să se pedepsească foarte greu plătind și îndoit ceale ce au luat pe strâmbătate.

XIX.—PENTRU ZESTRE

1.—Ceale nemișcătoare lucruri ale muerii, asemenea și ceale de sineș mișcătoare, adică țigani și vite, să nu să prețuiască, ci numai ceale mișcătoare cum: scule, haine, lucruri de argint și de aur, i arāmuri, și altele asemenea să se prețuiască ori înaintea nunții, ori în urma nunții cu patruzeci de zile, sau cel mult șaizeci. Și foile de zestre într'acestaș chip prețuite să se treacă în condice, care condici să se păzească pe la mănăstirile ceale mari în ori ce eparhie să va face nunta, ca să nu să întâmple vre odinioară prigoniri și jurământuri pentru răpunearea foilor de zestre.

2.—După ce să va prețui zestrea

¹ A, B, Be, R γκλόμπαις, Y κλόμπαις || ² A ἀπὸ δίδοντες || ³ A, B, Be, R, Y προτύτερα || ⁴ A, B, Be, R, Y γένει || ⁵ A, B, Be, R, Y Ἀφ' οὗ.

τὸν τρόπον τοῦτον καὶ τὴν δεχθῆ ὁ γαμβρός, νὰ ὑπογράφη ὁ ἴδιος τὸ προικοσύμφωνον, ὅτι δηλ. ἔστερξε τὴν προῖκα ἐκείνην, καὶ νὰ μὴ ζητῇ ἄλλα πράγματα βαρυτέρας τιμῆς, νὰ εἶναι δὲ ἐπικυρωμένον τὸ προικοσύμφωνον καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἢ κατὰ τόπον ἐπισκόπων ἢ ὑπογεγραμμένον παρ' ἀξιοπίστων μαρτύρων πρὸς φανερωτέραν ἀπόδειξιν καὶ διὰ νὰ μὴ βιάζωνται εἰς ὄρκον διὰ τὸ ἀμάρτυρον, χρείας τυχούσης ἀποδείξεως· καὶ οὕτω νὰ ἐνέχεται πλέον τόσον αὐτός, ὅσον καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψουν σὺν τὴν προῖκα καὶ ἀνελλιπῇ¹, κατὰ τὴν ξετίμησιν δηλ. ἐκείνην.

γ'.—Ὅταν δὲ τοῦντεῦθεν² δὲν γένῃ αὐτὴ ἡ ξετίμησις³ εἰς τὸν διωρισμένον τοῦτον καιρόν, νὰ μὴν ἔχῃ κανένα⁴ χρέος⁵ ὁ ἀνὴρ μήτε οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ νὰ ἀπογεμίζουν σωστὴν τὴν προῖκα, ὅπου φαίνεται εἰς τὸ προικοσύμφωνον, ἀλλ' ἡ γυνὴ ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτῆς νὰ λαμβάνωσι μόνον τὰ ὅσα πράγματα τῆς προικὸς εὗρεθῶσιν ἀπὸ τὰ κινητὰ, ὅπου ἀποφασίζομεν ἀνωτέρω νὰ ξετιμῶνται, τὰ δὲ λοιπὰ διαφθαρέντα ἐκ τῆς πολυχρονίου τριβῆς νὰ τὰ χάνωσι, μὲ τὸ νὰ ἡμέλησαν⁶ καὶ δὲν ἔκαμαν τὴν ξετίμησιν εἰς τὸν διωρισμένον καιρόν.

δ'.—Τὰ ἔξοδα ὅπου ἤθελε κάμει⁷ ὁ ἀνὴρ εἰς μετρίαν καὶ ἀναγκαίαν βελτίωσιν, εἴτουν ἐπισκευὴν τῶν προικιμαίων τῆς γυναικὸς πραγμάτων, οἷον εἰπεῖν περὶ οἰ-

în acestă chip, și o va primi gine-rele, să iscălească însuși foaia de zestre, adică cum că s'au mulțumit pe acea zestre, și să nu ceară alte lucruri de mai mare preț. Să fie întărită foaia de zestre și de către arhiereu, sau de către episcopii din partea locului ori iscălită de marturi vrednici de credință spre dovadă mai bună, ca ori când să va întâmpla trebuință de dovadă să nu fie siliți la jurământ ne-fiind marturii iscăliți; și așa în urmă să fie dator atât el cât și moștenitorii lui de a întoarce acea zestre deplin fără de nici o lipsă, adică întocmai după acea prețuire.

3.—Iară când de acum înainte nu să va face această prețuire la această orânduită vreme, să nu aibă nici o datorie bărbatul nici moștenitorii lui să împlinească deplin zestrea ce să cuprinde în foaia de zestre, ci muerea sau moștenitorii ei să-și ia numai câte lucruri de ale zestrii să vor găsi. Însă din ceale mișcătoare ce hotărâm mai sus să se prețuiască. Iară celelalte ce să vor fi stricat cu purtarea de multă vreme să le piarză, fiindcă s'au lenevit de n'au făcut prețuirea la vremea cea orânduită.

4.—Cheltuelile ceale mai cumpătate care va face bărbatul la dresul lucrurilor de zestre, ca cum am zice la dresul casii, sau la sădiri de vii,

¹ A, B, Be, R, Y ἀνελλιπῇ || ² A, Y τοῦν τεῦθεν || ³ B, Be ἐκτίμησις || ⁴ R παραλείπεται: κανένα ||

⁵ R χρέος τελείως || ⁶ R ἀμέλησαν || ⁷ A, B, Be, R, Y κάμη.

κοδομήν ἢ φυτεῖαν ἢ ὑγίειαν τῶν κατζί-
βέλων, νὰ μὴν ἔχῃ νὰ τὰ προτενδέρῃ¹ μετὰ
θάνατον τῆς ἀπαίδου συζύγου του ὡς
ἀπαραιτήτως ὀφείλων ἔχειν πᾶσαν τὴν
κατ' οἶκον πρόνοιαν. Εἰ δὲ ἐξοδιάσῃ εἰς
οἰκοδομὰς ἐκ θεμελίου² πρὸς συμφέρον καὶ
εἰσόδημα, τότε ἔχουν νὰ ὑφείλονται ἐκ
τῆς προικὸς τὰ περὶ τοιούτων ἔξοδα.

ε'.—Οἱ πτωχοὶ ἀδελφοὶ νὰ βιάζονται
νὰ ὑπανδρεύωσι τὰς ἀδελφὰς αὐτῶν κατὰ
τὴν δύναμίν τους, νὰ φυλάττουν ὅμως τὴν
τιμὴν καὶ τὴν εὐγένειάν τους³, εἰς τὸ νὰ
μὴ τὰς ὑπανδρεύουν δηλ. μὲ πρόσωπα
εὐτελῆ καὶ ἀχρεῖα, διὰ νὰ ἀποφεύγουν τε-
λείως μὲ τοῦτο τὰ ἔξοδα τῶν προικῶν.
Ὅμοίως καὶ οἱ πλούσιοι ἀδελφοὶ νὰ βιά-
ζονται νὰ ὑπανδρεύωσι τὰς ἀδελφὰς αὐ-
τῶν κατὰ τὴν περιουσίαν, ὅπου ἄφησεν
ὁ πατὴρ αὐτῶν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανά-
του αὐτοῦ, ἔξω μόνον ἂν τύχῃ καμμία⁴
περίστασις φανερὰ καὶ ὀλιγοστεύσῃ ἢ πε-
ριουσία καὶ δυστυχίσουν⁵ τὰ παιδιά.

ς'.—Οἱ τοιοῦτοι ἀδελφοί, εἴτε πτωχοὶ
εἴτε πλούσιοι, νὰ ἔχουν χρέος ἄφευκτον,
ὅταν ἔχουν νὰ ὑπανδρεύουν τὰς ἀδελφὰς
των, νὰ τὰς ὑπανδρεύουν μὲ τὴν εἶδῃσιν
τῶν τιμιωτέρων⁶ συγγενῶν τους καὶ μὲ τὴν
εἶδῃσιν τῶν ἀρχιερέων τοῦ τόπου, διὰ νὰ
μὴ συμβῇ, ὅπου οἱ μὲν διὰ φειδωλίαν, οἱ
δὲ δι' ἀπορίαν νὰ δώσουν τὰς ἀδελφὰς
αὐτῶν εἰς ἀτίμους καὶ ἀσήμους ἄνδρας.
Νὰ ἔχουν δὲ καὶ τοῦτο χρέος ἄφευκτον νὰ
κάμουν μετὰ θάνατον τῶν γονέων αὐτῶν
καταγραφὴν καθαρὰν καὶ τελείαν τῆς πε-

sau la boala țiganilor, să nu aibă a le
cere după moartea soției sale ce nu va
fi făcut copii, ca unul ce are datorie
a avea toată purtarea de grijă a casii;
iar cheltuiala care va face la vreun
lucru de iznoavă și din temelie pen-
tru folos și adăogire de venit, aceia
iaste a să scadea din zestre.

5.—Frații cei săraci să fie siliți de
a mărita pe surorile lor după putearea
lor, dar să păzească cinstea neamului
lor, adică de a nu le mărita după ob-
raze proaste și defăimate, pentru ca să
scape cu aceasta de cheltuelile zestri-
lor. Asemenea și frații cei bogați să
fie siliți a mărita pe surorile lor după
averea ce au lăsat tatul lor la moartea
lui, însă de nu să va întâmpla vreo
întâmplare dovedită și să va împruțina
averea, și vor săraci copii.

6.—Unii frați ca aceștia ori săraci
sau bogați, să aibă netăgăduită da-
torie, când vor mărita pe surorile lor,
să le mărite cu știrea rudelor lor celor
mai de cinste, și cu știrea arhiereului
locului, pentru ca să nu să întâmple
ca unii din scumpete, și alții din nea-
vere să dea pe surorile lor pe la bār-
bați de necinste și de neam prost. Să
aibă și această netăgăduită datorie a
face după moartea părinților lor ca-
tastih curat de toată averea părinților

¹ R, προτεντέρη, Y προτενδέρη || ² R θεμελίον || ³ B εὐγενείαν τους || ⁴ A, B, Be, R καμία || ⁵ A, B, Be, R, Y δυστυχίσουν || ⁶ R τιμιωτέρων.

ριουσίας ὅλης ἐκείνων¹, πολλῆς ἢ ὀλίγης, ὅπου ἔμεινεν, ὁμοίως καὶ τοῦ χρέους, ἥτις νὰ ἐπιβεβαιοῦνται ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως ἢ καὶ παρ' ἄλλων ἀξιοπίστων ἀνθρώπων, διὰ νὰ εἶναι τοῦτο μία ὁδηγία, ὅταν προικίζουσιν τὰς ἀδελφάς των, οἱ δὲ παραβαίνοντες νὰ εἶναι ἔνοχοι παιδείας ἢ ζημίας.

ζ'. — Ἀπὸ τὰ ἐκστραορδινάρια περιστατικά, ὅπου φθείρουν τὴν προῖκα τῆς γυναικός, καθὼς εἶναι ἡ ὁρμὴ τῶν ἐχθρικών στρατευμάτων ἢ τῶν ληστῶν ἢ πυρκαϊὰ ἢ σεισμός ἢ πλημμύρα ὑδάτων, ἀπὸ τὰ ὅποια τύχη νὰ γκρεμισθῶσιν οἱ² μύλοι ἢ αἱ προικιμαῖαι οἰκίαι καὶ νὰ χαλασθῶσιν τὰ ἀμπέλια τῆς προικὸς ἢ αἱ μοσῖαι, νὰ μὴ ζημιώνεται τελείως ὁ ἀνὴρ καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ζημία αὐτὴ νὰ ἀκολουθῇ εἰς τὴν γυναῖκα, ἔξω μόνον ἂν ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐθελοκακήσας καὶ ἀμελήσας τὰ μὲν ἴδια αὐτοῦ διέσωσε, τὰ δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἀφῆκε νὰ χαθῶσιν, ὡσὰν ὅπου, τούτου ἀποδεικνυμένου, ἑξάπαντος νὰ καταδικάζεται καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ εἰς τὴν σῶαν³ ἀποπλήρωσιν.

η'. — Ἡ γυνὴ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, εἰ μὲν ἐν πολιτείᾳ ἐστίν, ἑξάπαντος νὰ κάμνῃ καταγραφὴν καθαρὰν τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὁμοῦ καὶ τῆς λείψας τῆς προικὸς αὐτῆς εἰς διάστημα ἕξ μηνῶν ὕστερον ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς· εἰ δὲ εἶναι ἔξω εἰς τὴν τζάραν, ὅπου δὲν εἶναι πολιτεία κοντά, νὰ ἔχῃ διορίαν ἕνα χρόνον μετὰ θάνατον

lor, multă sau puțină ce au rămas, asemenea și de datorie, care catastih să se adevereze de către arhiereul locului, sau și de către alte obraze vrednice de credință, ca să fie aceasta o povață în vreme ce înzestrează surorile lor; iar cei ce vor călca această hotărâre să fie supuși pedeapsii sau pagubei.

7. — Din întâmplările ceale fără de veste care strică zestrea muerii, precum iaste pornirea oștirilor vrăjmășăști sau a tâlharilor, ori focul, ori cutremurul, ori potopul apelor, din care de să va întâmpla a să surpa mori, sau case a să părăgini vii, sau a să sluti moșii de zestre, să nu să dea platnic nici de cum bărbatul, nici moștenitorii lui, ci paguba aceia să fie a muerii, afară numai de să va dovedi că bărbatul lucrurile ale însuși lui, le-au scăpat, iară ale muierii lui din răutate și nepurtare de grijă le-au lăsat să se răpue; căci dovedindu-să una ca aceasta negreșit se osândește și bărbatul și moștenitorii lui spre a le plăti deplin.

8. — Muieria după moartea bărbatului ei, de va fi în oraș, negreșit să facă catastih curat de averea bărbatului ei, asemenea și de lipsa zestrii ei în soroc de șase luni după moartea bărbatului ei; iară de va fi afară la țară unde nu iaste aproape oraș, să aibă soroc de un an după moartea bărbatului ei, să facă acel catastih,

¹ R ἐκείνης || ² A, B, Be, η || ³ A σώσαν.

τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς νὰ κάμνη τὴν καταγραφὴν, διὰ νὰ λαμβάνη τὴν λείψαν τῆς προικὸς αὐτῆς, ὅπου ἤθελε παραστήσει¹ διὰ καλῆς ἀποδείξεως. Τὴν ὁποῖαν λείψαν ἔχει νὰ τὴν ζητῇ ἡ ἰδία γυνὴ ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἕως εἴκοσι χρόνους μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς τῆς, οὐχὶ δὲ περαιτέρω ταύτης τῆς διορίας· εἰ δὲ ἀρτίως ἀποθάνῃ ἡ γυνή, οἱ κληρονόμοι αὐτῆς νὰ διεκδικοῦν τὸ κληρονομικὸν δίκαιον προσεχῶς χωρὶς τοσαύτην παράτασιν χρόνου, ἢ οἱ ἴδιοι κληρονόμοι, ἂν εἶναι ἡλικίας καθεστηκυίας, ἢ οἱ κουράτορες αὐτῶν ἢ οἱ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς αὐτῶν ὥς ἐκ προσώπου τῶν ἀνηλίκων.

θ'.— Ἄν ὅμως ἡ γυνὴ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἀμελήσῃ καὶ δὲν κάμῃ τὴν καταγραφὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τὴν λείψαν² τῆς προικὸς τῆς εἰς τὸ διάστημα τῶν ἑξ μηνῶν ἢ τοῦ ἐνιαυτοῦ, τότε πλεον νὰ μὴ ἔχῃ δίκαιον νὰ ζητῇ λείψαν τῆς προικὸς καὶ νὰ μὴ εἰσακούεται ἡ ἀγωγή τῆς μήτε τῶν κληρονόμων τῆς.

ι'.— Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνὴρ ἔχει νὰ ἐξουσιάζῃ μὲ τελείαν δεσποτείαν τὰ παιδιά τῶν προικιμαίων κατ'ἐβέλων τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, διὰ τοῦτο νὰ εἶναι χρεώστης νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὴν γυναῖκα καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους ἐκείνης ὅλους τοὺς κατ'ἐβέλους τῆς προικὸς σώους, ὅσας ψυχὰς δηλαδὴ φαίνεται³ εἰς τὸ προικοσύμφωνον πὺς ἐδόθησαν. Τὸ ὁποῖον ἀγκαλὰ καὶ φαίνεται ὑπεναντίον εἰς τοὺς νόμους, ὅπου ρη-

πεντρο κα să-și ia lipsa zestrii ce va arăta prin bună dovadă, care lipsa are să o ceară însuși muerea de la moștenitorii bărbatului ei până în doaozeci de ani după moartea bărbat-sau, iară nu mai mult peste acest soroc. Iar de va muri și muerea până a nu să împlini acel soroc de doaozeci de ani, atunci moștenitorii ei, de vor fi ajunși de vârstă, să aibă a-și cere acea dreaptă moștenire a zestrii ei, însă fără de acea prelungire de vreme, sau, de nu vor fi ajunși de vârstă, să aibă a cere acea zestre curatorii lor, adică cei ce le vor fi purtători de grijă, sau rudele lor ceale de alătura ca din partea acelor nevârstnici.

9.— Iară când muerea după moartea bărbat-său să va lenevi și nu va face catastih de averea bărbatului ei, și de lipsa zestrii ei în sorocul de șase luni sau de un an, atunci să nu mai aibă dreptate să ceară lipsa de zestre, și să nu i se mai asculte jalba nici a ei nici a moștenitorilor ei.

10.— De vreme ce bărbatul are să stăpânească cu desăvârșită stăpânire copii ȝiganilor de zestre ai soȝii lui, pentru aceia să fie și el dator să dea soȝii lui și moștenitorilor ei toȝi ȝiganii deplin, adică câte suflete să vor cuprinde în foaia de zestre că s'au dat. Care măcar că iaste în potriva pravililor, care pravili zic că sporiul și lipsa robilor spre muere caută; dară am so-

¹ A, B, Be, R, Y παραστήση || ² B, Be τῆς ἐλλείψεως || ³ R φαίνονται.

τῶς ἀποφαίνονται πὼς ἡ αὖξις καὶ ἡ μείωσις τῶν σκλάβων ἀφορᾷ τὴν γυναῖκα, ἐννοήσαντες ὅμως ὅτι, εἰ ὁ ἀνὴρ δὲν ἔχῃ¹ ἐνθὲν μὲν τὴν παραμυθίαν τῆς τοῦ καρποῦ ἀπολαύσεως, ἐνθὲν δὲ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐνοχῆς εἰς τὴν συμβᾶσαν ὕφεσιν τῶν ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ περιεχομένων κατὰ βέλων, ἡμπορεῖ νὰ ἀμελῇ τὴν ἀνάκλησιν τῶν φυγάδων, νὰ μὴ προνοῇ τὴν ἀσθενείαν αὐτῶν καὶ τέλος ἡμπορεῖ νὰ τοὺς μαλτρατᾷ καὶ ἐκ τῆς ὁμότητος καὶ σκληρότητος αὐτοῦ νὰ φύγουν καὶ νὰ ζημιώνεται ἡ γυνὴ ἀδίκως.

XX.—ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

α'.—Ἀφοῦ² ἡ θυγάτηρ προικισθῇ ἀπὸ τοὺς γονεῖς αὐτῆς, νὰ μὴν ἔχῃ τελείως ἄδειαν μετὰ³ θάνατον τῶν γονέων αὐτῆς νὰ ἐμβαίνει εἰς τὴν κληρονομίαν ἐκείνων μὲ λόγον, ὅτι νὰ κάμῃ συνεισφορὰν τῆς προικὸς αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ μένῃ εὐχαριστημένη εἰς τὴν προῖκα, ὅπου ἡθελε λάβει⁴.

β'.—Ἄν ὅμως μία θυγάτηρ μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτῆς προικισθῇ ἐκ τῶν πατρικῶν μόνον ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς μὲ ὀλιγωτέραν⁵ προῖκα ἀπὸ ὅσην τυχόν ἐπροικίσθη πρότερον ἄλλῃ ἀδελφῇ ἐκείνης, περιόντων ἔτι τῶν γονέων, καὶ συμβῇ νὰ γένῃ τοῦτο ἀπὸ ἐνοχὴν καταλειμμένου πατρικοῦ χρέους, ὅπου ἔτυχε νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς γονεῖς ὕστερον ἀπὸ τὴν ὑπανδρείαν τῆς πρώτης θυγατρὸς, καὶ τύχῃ μετὰ ταῦτα νὰ ἀποθάνῃ ἄτεκνος κανένας ἀδελφὸς πλούσιος, τότε τὰ λοιπὰ ἀδέλφια νὰ ἔχουν χρέος ἀφενκτον νὰ κάμουν ἓνα

cotit Domnia mea, că bărbatul de nu va avea despre o parte mângăerea împărtaşirii rodului și despre alta grija pentru scăderea ce să va întâmpla a ȝiganilor ce să coprind în foaia de zestre, poate să se lenevească spre a nu mai căuta pe ȝigani când să vor întâmpla a fugi, nici va griji de a-i căuta când să vor bolnăvi, și în cea după urmă poate să-i și dărvărească fără de socoteală, și din iuțimea și cruzimea lor să fugă. Și să se păgubească muerea fără de dreptate.

XX.—PENTRU MOȘTENIRE

1.—După ce să va înzestra fata de părinții ei, să nu aibă nici de cum voe după moartea părinților ei, să între în moștenirea lor, cu cuvânt ca să pue și zestrea ei la mijloc, ci să rămăe mulțămītă pe zestrea ce va fi luat.

2.—Iară când o fată după moartea părinților ei să va înzestra de către frații ei numai din ceale părintești cu mai puțină zestre de cât s'au înzestrat mai înainte o altă soră a ei încă trăind părinții, și va fi această scădere din pricina părintești datorii ce să va fi întâmplat după măritișul fetei dintâi, și la urmă să va întâmpla să moară vreun frate bogat și fără de copii; atunci frații ceilalți negreșit să aibă datorie a face una din aceste doao, adică sau să împlinească zestrea cei

¹ A, B, Be, R, Y ἔχει || ² A, B, Be, R, Y Ἀφ' οὗ || ³ Y μετὰ τὸν || ⁴ A, B, Be, R, Y λάβῃ || ⁵ A, B, Be, R, Y ὀλιγοτέραν.

ἀπὸ τὰ δύο, ἢ νὰ ἀπογεμώσουν δηλαδὴ τὴν προῖκα τῆς δευτέρας θυγατρὸς μὲ τὴν ἰδίαν ποσότητα, ὅπου καὶ ἡ πρώτη ἐπροικίσθη, ἢ νὰ βάζουν εἰς μέσον ὅλα τὰ ἰδιόκτητα πράγματα τοῦ θανόντος ἀδελφοῦ καὶ νὰ τὰ μοιράζονται ἕξ ἴσου¹ μὲ τὴν ἀδελφήν τους ἐκείνην ὅπου ἔλαβε τὴν ὀλιγοτέραν προῖκα καὶ τοῦτο, ὅταν δὲν ἔχουν καὶ ἄλλας ἀδελφὰς ἀγάμους, χρηζούσας δηλαδὴ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπικουρίας πρὸς τὴν ὑπανδρείαν, καὶ ἂν εἶναι τόση ἡ περιουσία τοῦ θανόντος ἐκείνου πλουσίου ἀδελφοῦ, ὅπου νὰ ἐξαρκέσῃ εἰς τὸ νὰ λάβουν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τὸ ἀνήκον αὐτοῖς² μέρος καὶ νὰ ὑπανδρευθοῦν καὶ αἱ λοιπαὶ ἀδελφαὶ καὶ νὰ μεθέξῃ καὶ ἡ ἀδικηθεῖσα μὲ τὴν ὀλιγοτέραν προῖκα.

γ'.—Διὰ δὲ τὰ πατρικὰ καμίνια³ ἀπεφασίσθη ὅτι ἐκεῖνο λέγεται καὶ εἶναι καμίνι, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σφύζεται ἡ σκλητάδα καὶ τὸ γένος τῆς φαμίλιας⁴ ἐκείνης (ὅχι δὲ ὅλα τὰ μούλκια νὰ λέγονται καμίνια⁵), εἰς τὸ ὁποῖον τοῦτο καμίνι νὰ ἔχουν μὲ ξεχωριστὸν προνόμιον⁶ πάντοτε προτίμῃσιν οἱ ἄρρενες, οἱ κατιόντες δηλαδὴ μέχρι υἱῶν καὶ ἐγγόνων, καὶ οἱ ἐκ πλαγίου μέχρι ἀνεψιῶν, διὰ νὰ μὴ χάσουν τὴν σκλητάδα τοῦ γένους, ὅχι ὅμως καὶ τὸ θῆλυ, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς αὐτό, μὲ τὸ νὰ λαμβάνῃ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνδρός. Διὰ τὴν συγγένειαν ὅμως ἔχει καὶ αὕτῃ τὴν προτίμῃσιν, ἐν καιρῷ ὅμως τῷ διωρι-

de a dooa fetei cu asemenea sumă după cum s'au înzestrat și cea dintâi, sau să pue la mijloc toate ceale de însuși agonisite lucruri ale aceluī frate mort, și să-le împartă de o potrivă cu acea soră a lor ce au luat zestre mai puțină. Însă aceasta să se urmeze când nu vor avea și alte surori nemăritate, carele să aibă trebuință de ajutoriul fraților spre a să mărita, și de va fi averea aceluī frate bogat ce au murit atâta în cât să fie destulă spre a lua și frații partea lor ce li să cuvine, și să se mărite și cealelalte surori, și să se împartășască și sora lor cea năpăstuită cu zestre mai puțină.

3.—Iară pentru căminurile părintești s'au hotărât că acela să numește și iaste cămin din care să trage și porecla și neamul familiei aceia (iar nu să numesc toate moșiile căminuri), la care acest cămin pururea să aibă protimisis cu deosebit privilegiu numai cei ce sânt parte bărbătească, adică rudele ceale ce să trag dintr'ânșii (care să numesc aniondes) până la fii și nepoții de feciori, și ceale de alătura rude până la nepot de frate, pentru ca să nu-și piarză porecla neamului; iar nu și partea femeiască, căci nu are atâta cuvânt de îndreptare a cere căminul părintesc pentru a nu-și pierde numele familiei, fiindcă, muerea să nu-

¹ A, B, Be, R, Y ἐξίσου || ² A, B, Be, R, Y αὐτῆς || ³ A, R, Y καμίνια || ⁴ A, B, Be, Y φαμίλλιας, R φαμέλλιας || ⁵ B, Be, Y καμίνια, R κάμινια || ⁶ A, B, Be, προνόμιον.

βέντα πως καὶ νὰ μὴ τὰ πρετενδέρη νέα
μὲ τὴν δύναμιν¹ τῆς ξετιμῆσεως.

γ'.— Ἡ στεῖρα γυνὴ μετὰ² θάνατον τοῦ
ἀνδρὸς αὐτῆς νὰ λαμβάνῃ τὴν προῖκα αὐ-
τῆς σώαν, ἂν ἴσως³ καὶ εἶναι ξετιμημένη, εἰ
δὲ καὶ δὲν εἶναι ξετιμημένη εἰς τὸν νενο-
μισμένον καιρὸν, νὰ τὴν λαμβάνῃ, ὥς εὐ-
ρεθῇ, λαμβάνουσα καὶ τὴν προγαμιαίαν
αὐτῆς δωρεάν, ὅταν δὲν εἶναι χρέος τοῦ
ἀνδρὸς τῆς πρὸ τῶν γάμων, οὐ μὴν δὲ
καὶ μετὰ τοὺς γάμους γεγονός, λαμβάνουσα
καὶ τὰ θεώρητρα ἀντὶ τριμοίρου. Θεώρη-
τρα δὲ λέγονται τὰ δοθέντα εἰς αὐτὴν παρὰ
τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέ-
ραν τοῦ γάμου. Ὅμοίως καὶ ὁ ἀνὴρ ἀντὶ
τοῦ τριμοίρου νὰ λαμβάνῃ τὸ κρεββατο-
στρώσιον καὶ τὸ ἄλλογον ἢ εἴ τι⁴ ἄλλο
ἤθελε τοῦ δοθῆναι πρὸ τῶν γάμων μὲ τὸ νὰ
μὴν ἐτεκνοποιήσῃ.

δ'.— Ἡ στεῖρα γυνὴ μετὰ² θάνατον
τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, μὴ ἔχοντος παῖδας ἀπὸ
ἄλλης γυναικός, ἂν δὲν τῆς ἀφήσῃ εἰς τὴν
διαθήκην λεγᾶτον ἴσον τοῦ ἡμίσεος⁵ τρι-
μοίρου, δικαιούται νὰ τὸ λάβῃ διὰ τὴν
τῶν πολλῶν χρόνων εἰρηνικὴν συμβίωσιν,
ὁμοίως ἔχει νὰ ἐξακολουθῇται καὶ εἰς τὸν
ἄνδρα. Ἐννοοῦμεν δὲ τοῦτο, ὅταν τὸ ἀπο-
θανὸν μέρος τελευτήσῃ μὲ εὐπορίαν.

ε'.— Ἡ περιουσία τοῦ θανόντος ἀτέ-
κνου⁶ νὰ διανέμεται εἰς τρία· τὸ ἓν διὰ τὰ
ψυχικά, τὸ ἄλλο διὰ τὸ ζῶν⁷ πρόσωπον ἐκ
τοῦ ἀνδρογύνου (ἂν ἐτεκνοποιήσαν καὶ

mind și ceale din zestrea ei câte să vor
întâmpla a fi oareșice ponosite, iară să
nu le ceară noao cu puterea prețuirii.

3.— Muierea stearpă, după moartea
bărbatului ei să aibă a-și lua zestrea
ei deplin de va fi prețuită, iară de nu
va fi prețuită la vremea cea orânduită,
să o ia după cum să va afla, luându-și
darurile dinaintea nunții, însă când
nu va fi datorie făcută de bărbat-său
mai dinaintea nunții, iară nu și după
nuntă. Să aibă a-și lua și teoritra în
loc de a treia parte, însă teoritra să
numesc ceale ce-i va da bărbat-său a
doua zi după nuntă. Asemenea și băr-
batul în loc de a treia parte să aibă
parte a-și lua așternutul patului și ca-
lul de ginere, sau orice alt i să va da
înaintea nunții, fiindcă n'au făcut copii.

4.— Muierea stearpă după moartea
bărbat-său ce nici dela altă muieră nu
i-au rămas cumvaș copii, de nu-i va
lăsa în diiată legat, adică danie măcar
cât o jumătate de trimirie, i să dă
dreptate a o lua pentru cel cu liniște
de mulți ani traiul lor. Asemenea este
să se urmeze și la bărbat. Însă aceasta
hotărâm a să urma când mortului îi
va rămânea avere.

5.— Averele celuia ce va muri fără
de copii să se facă trei părți, însă o
parte pentru sufletul mortului, și alta
pentru obrazul ce trăește dintre soți

¹ R δύναμιν || ² Y μετὰ τὸν || ³ A, B, Be, R, Y ἀνίσως || ⁴ Be εἴτε || ⁵ A, B, Be, R, Y ἡμίσεως ||
⁶ R ἄτεκνου || ⁷ A, B, Be, R, Y ζὼν.

ἀπέθανον τὰ παιδία ἢ παρὰ πόδας ἢ πρὸ τῆς ἡβης, εἰ δὲ καὶ ἐπέρασε¹ τὸν δέκατον τέταρτον χρόνον τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ τὸν δωδέκατον, τότε εἶναι καθ' αὐτὸ κληρονόμον ἐμμέσως διὰ τοῦ παιδὸς καὶ τῶν τοῦ ἀποθανόντος, ὡς ἄνωθεν εἴρηται) καὶ τὸ τρίτον τοῖς γονεῦσιν ἢ τοῖς προγονεῦσι τοῦ ἀποθανόντος. Ὅλη ὅμως αὕτη ἡ περιουσία νὰ ξετιμᾶται² ἀπὸ ἀνθρώπους ἀξιοπίστους καὶ ἱκανοὺς νὰ διακρίνουν τὴν τιμὴν ἐκάστου πράγματος ὁμοῦ καὶ μὲ τὸν ἐπὶ τούτῳ διωρισμένον³ αὐθεντικὸν ἀνθρώπον, καὶ ἔτσι⁴ νὰ ἐβγαίνει⁵ τὸ μερίδιον τῆς ψυχῆς εἰς ἄσπρα, καθὼς πλατύτερον τοῦτο φαίνεται καὶ ὥριστα εἰς τὸ περὶ λεγάτων καὶ ἄλλων ἐλεῶν χρυσόβουλλον. Ὅμοίως καὶ τὸ ἄλλο τρίτον, ὅπου εἶναι νὰ λάβῃ τὸ ζῶν⁶ πρόσωπον τοῦ γονέως, νὰ δίδεται μὲ ἄσπρα, ἐξαγοραζομένων τῶν ἀκινήτων ὑπὸ τῶν ἀνιόντων τοῦ ἀποθανόντος προσώπου ἢ καὶ τῶν ἐκ πλαγίου ἀδελφῶν μόνων καὶ οὐχὶ ἄλλων, καὶ ῥητῶς ἀφεθῶσιν ἀκίνητα εἰς τὴν διαθήκην διὰ τὰ ρηθέντα δύο μερίδια. Ἄν ὅμως τὰ ἀκίνητα εἶναι ἐκ τῶν λεγομένων καμίνων, νὰ μὴν ὑστεροῦνται ἀπὸ τὸ γένος, ὅθεν ὥρμηται τὸ ἀποθανὸν μέρος, ἀλλὰ νὰ ἔχουν δύναμιν καὶ οἱ περαιτέρω συγγενεῖς, διὰ νὰ τὰ ἐξαγοράζουν μὲ ἄσπρα.

(însă de au făcut copii și au murit sau atunci în grabă, sau până a nu ajunge la vârsta ce s'au zis mai sus, iar de va fi trecut al patrusprezecelea an feciorul și fata al doisprezecelea și vor fi murit, atunci obrazul ce trăește iaste desăvârșit stăpânitor și moștenitor pe ale mortului prin mijlocirea copilului după cum mai sus s'au arătat),—și a treia parte părinților sau moșilor celui mort. Dar toată acea avere să se prețuiască de oameni vrednici de credință și dostoinici de a cunoaște și a deosebi prețul fieșcărui lucru, împreună și cu omul domnesc ce să va orânduî întradins pentru aceasta. Și așa să iasă partea sufletului în bani, după cum mai pe larg aceasta să coprinde și s'au orânduî în hrisovul ce s'au făcut pentru legata (adică dăniî ce să fac prin diiată) și alte mili. Asemenea și ceilaltă a treia parte care iaste să ia obrazul ce trăește al unuia din părinți, să se dea iarăși în bani, răscumpărându-să ceale nemișcătoare de către rudele celui mort din care să trage sau și de către rudele de alături, însă numai de către frați, iar nu și de alții, măcar și înscris de vor fi lăsat în diiată lucruri nemișcătoare pentru ceale zise doao părți să nu să ție în seamă, ci să se răscumpere. Iară de vor fi ceale nemișcătoare din cele ce să numesc căminuri să nu să înstreineze de la neamul de unde s'au tras cel mort,

¹ R, Y ἀπέρασε || ² A, B, Be, R, Y ξετιμᾶται || ³ R, Y διορισμένον || ⁴ A, B, Be, R, Y ἔτσι || ⁵ A, B, Be, R, Y ἐβγαίνει || ⁶ A, B, Be, R, Y ζῶν.

ς'.—Αὐταὶ δὲ ὅλαι αἱ τριμοιρίαι ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων κεφαλαίων ἔχουν νὰ δίδωνται ἐξαιρουμένων πρῶτον τῶν χρεῶν τοῦ θανόντος (εἴ γε¹ εἰσὶ χρεῖ), ἀπὸ τὴν καθαρὰν δηλαδὴ περιουσίαν τοῦ θανόντος, ὅπου μένει μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν χρεῶν.

XXII.—ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

α'.—Οἱ διατιθέμενοι νὰ ἔχωσι σώας τὰς φρένας αὐτῶν καὶ ἀδόλως νὰ φανερώσωσιν εἰς τὰς διαθήκας αὐτῶν ὅλην τὴν ἀλήθειαν τῆς περιουσίας καὶ τοῦ χρέους αὐτῶν. Νὰ μὴν ἀποκληρώνη τοὺς γνησίους αὐτοῦ κληρονόμους, χωρὶς νὰ φανερώσῃ τὸ ἔγκλημα ἐκείνων· μήτε ἀπὸ ἄμετρον κλίσιν, ὅπου ἤθελεν ἔχει² εἰς τινὰ τῶν συγγενῶν του, νὰ ἀφίνη εἰς ἐκεῖνον τὸ περισσότερον μέρος τῆς περιουσίας του καὶ νὰ ἀδικῇ τοὺς ἄλλους συγκληρονόμους καὶ ἐκ τούτου ἀφίνη βάρος εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ λογοτριβὰς εἰς τοὺς συγγενεῖς του. Ἀπαξ ἀπλῶς δὲ αἱ διαθῆκαι νὰ ἔχουν τὴν ἀναγκαίαν ὑποβεβαίωσιν τῶν ἀξιοπίστων μαρτύρων καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τόπους προϊσταμένου ἀρχιερατικοῦ προσώπου ἢ καὶ ἄλλως εὐὐποληπτοτέρου ἱερατικοῦ προσώπου, μὴ προσπελάζοντος θρόνου τινὸς ἀρχιερατικοῦ³.

β'.—Οἱ γονεῖς καὶ παῖδες ἀπαραιτήτως νὰ ἀπολαμβάνουν ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος τὸ τρίτον μέρος, ἂν ὁ ἀποθανὼν δὲν θέλῃ ἀφοσιώσῃ εἰς αὐτοὺς

ci să aibă putere și ceale mai de departe rude să le răscumpere cu bani.

6.—După ce să vor scoate toate datoriile mortului ce va avea din câtă avere lămurită va rămânea, are a să face împărțeala trimirii după cum mai sus s'au arătat.

XXII.—PENTRU DIIATĂ

1.—Cei ce vor face dieți să fie cu mințile întregi și fără de vicleșug să arate în diețile lor tot adevărul al averii și a datoriilor. Să nu lepede din moștenire pe moștenitorii lui cei adevărați fără de a nu arăta vina lor. Nici să lase cea mai multă parte din averea lor la vreunul din rudele lui, pentru multa dragoste ce va fi având spre acela, năpăstuind pe ceilalți ce sânt tot de o treaptă împreună moștenitori, din care aceasta lasă greotăte sufletului său și prigoniri între rudele lui. Și mai în scurt diețile să-și aibă cea cuviincioasă adevărire a marturilor celor vrednici de credință și mai vârtos a arhiereului locului sau a altui mai de cinste bisericesc obraz când nu să va afla aproape scaun de arhiereu.

2.—Părinții și copii au a lua din averea mortului a treia parte, când mortul nu le va lasa prin diiată această parte de moștenire ce firește li să

¹ A, B, Be εἴγε || ² A, B, Be, R, Y ἔχῃ || ³ Y ἱερατικοῦ.

τὸ ἀνῆκον αὐτοῖς φυσικὸν τοῦτο δίκαιον ἐνδιαθέτως, ἀλλὰ θέλει τοὺς ἀδικήσει, διορίζοντας¹ τυχὸν ἄλλας εὐποιίας μὲ τὴν ὕφεσιν τοῦ νενομισμένου δικαίου αὐτῶν. Οἱ² παῖδες καὶ τὰ τούτων παιδία ὡς κατιόντες προτιμῶνται τῶν ἀνιόντων πάντων καὶ οἱ ἀνιόντες πάντες τῶν ἐκ πλαγίου πάντων.

γ'.—Ὅταν ἡ διαθήκη δὲν συμφωνῇ μὲ τὸν νόμον, ἔχουν δύναμιν οἱ ἀνιόντες καὶ οἱ κατιόντες νὰ χαλάσουν τὴν διαθήκην (ὅταν δηλαδή ἢ τοῖς παισὶν ἢ τοῖς γονεῦσι δὲν ἀφήσῃ ὁ ἀποθανὼν τὸ ἀνῆκον αὐτοῖς δίκαιον) ὡς φυσικῶς κληρονομοῦντες οὗτοι καὶ ἐξ ἀδιαθέτου· οὐ μὴν δὲ καὶ οἱ ἐκ πλαγίου ἔχουσι τὸ τοιοῦτον προνόμιον³ εἰς τὸ νὰ χαλάσουν τὴν διαθήκην, εἰ μὴ μόνον, ἂν τύχῃ ὁ διαθέμενος καὶ ἀφήσῃ κληρονόμους διαβεβλημένα πρόσωπα ἄδεκτα τῷ νόμῳ.

δ'.—Ὅσοι ἀποθνήσκουσιν ἄτεκνοι καὶ ὑστερημένοι ἀνιόντων συγγενῶν, ἀναγκαίως νὰ ἀφίνουν τὸ τρίτον μέρος τῆς περιουσίας αὐτῶν εἰς τὸ κοινὸν κουτὶ τῆς ἐλεημοσύνης⁴ διὰ ψυχωφέλειάν⁵ των. Ὁμοίως καὶ οἱ ἐπὶ παισὶν ἀποθνήσκοντες μὲ διαθήκην ἀπὸ τὰ ψυχικά, ὅπου ἀφίνουν, ἐξάπαντος νὰ διορίζουν μέρος καὶ εἰς τὸ κουτὶ κατὰ τὸ ἐκδοθὲν περὶ τούτου αὐθεντικὸν χρυσόβουλλον⁶ ἐξακολουθοῦντες, ὅτι οἱ παραβλέψαντες τὸ κουτὶ καὶ μὴ μνησθέντες τούτου ἴστωσαν ὅτι, ὡς χωλαινούσης λογισθείσης τῆς διαθήκης αὐτῶν, θέλει γίνε⁷ ἀνατροπὴ τῶν ἐν αὐτῇ διαταγῶν

cuvine, ci îi va năpăstui orânduind aiurea alte mili cu scăderea aceştii drepte şi fireşti clironomii. Copii şi nepoţii lor, ca unii ce sânt rude de jos (adică cationdes) să protimisese de toate rudele ceale de sus (adică aniondes) şi toţi aceşti aniondes să protimisesc de rudele toate ceale de alătura.

3.—Când diiata nu urmează pravilii, ca să lase mortul într'însa căzuta moştenire părinţilor, sau fiilor (care şi fără de diiată moştenesc fireşte), aceştia pot atunci strica acea diiată. Iară ceale de alătura rude n'au acest privilegiu adică de a strica diiată, fără de numai de care cumvaş cel ce au făcut diiată au lăsat moştenitori obraze de necinste şi de pravile nepriimate.

4.—Câţi vor muri fără de copii şi lipsiţi de rude aniondes, adică din carii să trage negreşit să lase a treia parte din averea lor la cutiia cea de obşte a milostenii pentru folos sufletului lor. Asemenea şi cei ce vor muri având copii şi făcând diiată, să orânduiască negreşit din ceale ce lasă pentru suflet oareşcare parte şi la cutie, urmând hrisovului domnesc ce s'au făcut pentru aceasta; căci cei ce vor trece cu vederea cutiia şi nu-şi vor aduce aminte de dânsa, să ştie că neţinându-să în seamă diiata lor, să va

¹ A, R διορίζοντες || ² A, B, Be Ὁ || ³ A, B, Be προνόμιον || ⁴ A ἐλεημοσύνης, B, Be ἐλεηµωσύνης ||

⁵ B ψυχωφέλειαν || ⁶ B χρυσόβουλλον || ⁷ A, B, Be, R, Y γίνῃ.

πρὸς ἀπόληψιν¹ τοῦ τῷ κοντίῳ ἀφορισθέν-
τος² μέρους κατὰ τὸ ρηθὲν χρυσόβουλλον.

XXIII.—ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

α'.—Ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ νόμους ἐκεῖ ἀνήκει, ὅπου καὶ ἡ κληρονομία. Ἀγκαλὰ ὁ νόμος ἀποβάλλει τὰς γυναῖκας πρὸς τὸ μὴ ἐπιτροπεύειν, ἢ μήτηρ ὅμως, ὅταν δὲν δευτεροῦπανδρευθῇ ἢ δὲν θέλῃ ἔχει³ παιδία ἀπὸ ἄλλον ἄνδρα, ἔχει ἄδειαν νὰ ἐπιτροπεύσῃ τῶν παίδων εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὅταν λοιπόν τις ἀφήσῃ ξένον ἐπίτροπον καὶ ὅχι ἐκ τῶν συγγενῶν, νὰ φανερώνη ἐξάπαντος καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀποβάλλων τοὺς οἰκείους κάμνει ξένους ἐπιτρόπους. Πλὴν εἴτε οἰκεῖον εἴτε ξένον διορίσῃ, ὅταν φανῇ κακὸς οἰκονόμος, νὰ ἀποβάλλεται καὶ νὰ διορίζεται ἄξιος καὶ πιστός, διὰ νὰ μὴ φθειρόνται τὰ τῶν ὀρφανῶν.

β'.—Οἱ ἐπίτροποι, εἴτε ἡ ἰδία μήτηρ⁴ ἂν⁵ εἶναι εἴτε ἄλλοι εἴτε⁶ οἰκεῖοι τῶν ὀρφανῶν εἰσιν εἴτε καὶ ξένοι, εὐθὺς ὅπου λάβουν τὴν ἐπιτροπὴν, νὰ εἶναι ὑπόχρεοι νὰ κάμουν δύο κατάστιχα καθαρὰ ὅλης τῆς κληρονομικῆς περιουσίας τῶν ἀνηλίκων, ἐξ ὧν τὸ ἓνα νὰ ὑπογράφεται παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου, ὃ τινι ἐμπιστεύεται ἢ ἐπιτροπῇ, καὶ νὰ σφύζεται πρὸς φύλαξιν εἰς τὴν Μητρόπολιν ἢ Ἐπισκοπὰς ἢ εἰς μίαν τυχόν τῶν ὑπερεχουσῶν ἐκκλησιῶν, ὅπου ἐν καιρῷ τῆς ἡλικιώσεως τῶν ὀρφανῶν νὰ τὸ ἔχουν ὡς ὁδηγὸν εἰς ἀπαίτησιν τῆς κλη-

strica orânduelile ce scrie într'însa, spre a-și lua cutiia partea cea orânduită după hrisovul ce s'au zis.

XXIII.—PENTRU EPITROPI

1.—Epitropia după pravili acolo să cuvine, unde iaste și moștenirea. Măcar că pravila depărtează pe mueri a nu fi epitroape, dar mumei când nu să va mărita, sau nu va avea copii dela alt bărbat mai nainte îi dă putere a fi epitroapă copiilor pe periusiia tatălui lor. Deci când cineva va orânduī striin epitrop, iară nu dintre rude, negreșit să arate pricina, pentru care lăpădând pe cei de casa lui, face striini epitropi. Numai ori de casa lui ori striin va orânduī, când să va arăta rău chivernisitor, să fie lăpădat și să se orânduească altul vrednic și credincios, ca să nu să prăpădească lucrurile copiilor săraci.

2.—Epitropii ori însuș muma, ori alții de casa copiilor săraci vor fi sau și striini, îndată ce vor priimi epitropiia să aibă datorie a face doao catastișe curate de toată averea moștenirii acelor nevârstneci, dintre care unul să se iscălească de epitropul căruii i să încredințează epitropia și să se dea a fi supt păstrare ori la mitropolie ori la episcopii, ori la una din mănăstirile ceale mari, ca la vremea vârstii copiilor să-l aibă ca o povață acel catastih a-și cere moștenirea lor; iar cel-lalt

¹ B, Be ὑπόληψιν || ² A, B, Be, R, Y ἀφορισθέντος || ³ A, B, Be, R, Y θέλει ἔχει || ⁴ Y ἡ μήτηρ ||

⁵ B παραλείπεται: ἂν || ⁶ B, Be παραλείπεται: εἴτε.

ρονομίας αὐτῶν. Τὸ δὲ ἄλλο κατάστιχον, εἰ μὲν μήτηρ εἴη ἐπιτροπεύουσα, νὰ ἐπιβεβαιοῦται παρὰ τοῦ Μητροπολίτου καὶ νὰ ὑπογράφεται καὶ παρὰ τῶν συγγενῶν τοῦ θανόντος, εἰ δὲ ξένος ἐπίτροπός ἐστιν ἢ καὶ ἐκ τῶν πορρωτέρω συγγενῶν, τότε νὰ ὑπογράφεται καὶ παρὰ τῶν κοινῶν ἐπιτρόπων καὶ νὰ δοθῇ εἰς χεῖρας τοῦ ἐπιτρόπου, ὅπου ἤθελε δεχθῇ τὴν ἐπιτροπὴν. Τὰ περὶ τούτων παραγγελλόμενα εἰς τὸ περὶ ἐπιτρόπων χρυσόβουλλον μας, ὄντα ἄριστα, νὰ φυλάττωνται ἀπαράλλακτως.

γ'. — Οἱ ἐπίτροποι νὰ φέρωνται μὲ ἐπιμέλειαν καὶ νὰ φροντίζουν οὐ μόνον διὰ τὴν φύλαξιν τῶν ἐπιτροπευθέντων αὐτοῖς πραγμάτων, ἀλλὰ νὰ ἐννοιάζωνται καὶ διὰ τὴν αὐξήσιν αὐτῶν, ὅπου, ἂν εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὸν καρπὸν καὶ ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τῆς περιουσίας ἐκείνης νὰ τρέφονται¹ καὶ νὰ ἐνδύωνται τὰ ὀρφανὰ καὶ προσέτι νὰ πληρώνωνται καὶ χρεὴ (εἴ γε εἰσίν²). Ἄν ὅμως δὲν περισσεύῃ εἰσόδημα καὶ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους, τότε νὰ ἔχουν ἄδειαν μὲ εἶδηςιν³ τοῦ Μητροπολίτου νὰ πωλοῦν καὶ ἐκ τῶν κινητῶν, μάλιστα τῶν τῇ φθορᾷ ὑποκειμένων, ὅπου νὰ μὴ καταβαρύνωνται τὰ ὀρφανὰ μὲ τὸν τόκον τῶν χρεῶν. Ἐπὶ πᾶσι⁴ δὲ τούτοις νὰ βαστοῦν αὐτοὶ οἱ ἐπίτροποι δύο κατάστιχα, τὸ μὲν εἰσόδων, τὸ δὲ ἐξόδων, καὶ νὰ δίδουν κατ' ἔτος λογαριασμὸν ἐπὶ τε τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῶν εἰρημένων κοινῶν ἐπιτρόπων, καθὼς πλατυτέρας φαίνεται ἐν τῷ περὶ τούτου⁵ αὐθεντικῷ μας χρυσοβούλλῳ.

catastih, (de va fi muma epitroapă) să se adevereze cu iscălitura mitropolitului și a rudelor mortului, iar de va fi strein epitrop, sau măcar și dintre rudele ceale mai de departe, atunci să se iscălească și de către epitropii de obște și să se dea în mâna celuiia ce primește epitropiia. Acestea ce să poruncesc și în hrisovul nostru ce iaste făcut pentru epitropie, fiind foarte cu orânduială bună, să se păzească neschimbat.

3. — Acești epitropi să aibă a se sârgui purtând grija nu numai pentru păstrarea lucrurilor ce vor avea sub epitropiia lor, ci să grijască și pentru sporirea lor, ca de va fi cu putință din rodul și din venitul acei averi să se hrănească și să se îmbrace copii săraci, și încă să se plătească și datorii, de vor fi. Iar de nu va prisosi din venit a să plăti și datorii, atunci să aibă voe prin știrea mitropolitului a vinde și din ceale mișcătoare lucruri, mai vârtos din cele ce vor fi mai supuse stricăciunii, ca să nu să îngreuneze copii săraci cu dobânda datoriilor. Pe lângă acestea toți epitropii aceștea să aibă a ținea doao catastise, însă unul de venituri și altul de cheltueli și să aibă a da pe tot anul socoteală la mitropolitul și la epitropii de obște ce s'au zis după cum mai pe larg să cuprinde în domnescul nostru hrisov ce s'au făcut pentru aceasta.

¹ R τρέφονται || ² A, B, Be, R, Y εἴγε εἰσὶ || ³ Y εἶδηςις || ⁴ R πᾶσιν || ⁵ Y τούτω.

XXIV.—ΠΕΡΙ ΔΑΝΕΙΩΝ

α'.—Νὰ μὴ¹ μεταχειρίζονται εἰς τὸ ἐξῆς οἱ δανεισταὶ ὁμολογίας χωρὶς ὄνομα, ἀλλ' εἰς τὰς ὁμολογίας νὰ σημειώνεται² ρητῶς τὸ ὄνομα ἢ τοῦ καθολικοῦ δανειστοῦ ἢ ἄλλου ὁποίου³, δηλαδὴ θέλει ὁ δανειστής. Καὶ ἀναγκαίως ἡ ὁμολογία νὰ ἔχη ὑποβεβαιωτὰς τρεῖς μάρτυρας αὐτόπτας τῆς δοσοληψίας⁴.

β'.—Ἀφοῦ περάσῃ⁵ ἡ διορία τῆς ὁμολογίας, ἐξάπαντος νὰ ἔχη χρέος ὁ δανειστής νὰ ζητῇ τὰ ἄσπρα τοῦ ἀπὸ τὸν χρεωφειλέτην⁶ τοῦ εἴτε μὲ κρίσιν εἴτε καὶ χωρὶς κρίσιν, ἔμπροσθεν ὅμως τιμημένων προσώπων, καὶ νὰ μὴ σιωπᾷ καὶ νὰ ἀφίνη νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς μὲ σιωπὴν, ἢ ὁποία ἤθελε δώσει⁷ αἰτίαν ἀρνήσεως ἢ ἄλλης προφάσεως, καὶ διὰ νὰ μὴ καταβαρύνονται οἱ χρεῶσται μὲ τὰ διάφορα διὰ τῆς παρατάσεως τοῦ καιροῦ, καὶ ἂν δὲν ἡμπορέσῃ νὰ τὰ λάβῃ εἰς τὴν διορίαν διὰ δυστυχίαν ἢ διὰ δυστροπίαν τοῦ χρεώστου⁸, καὶν διὰ νὰ μὴν ἡμπορέσῃ ὁ χρεώστης νὰ τὰ ἀρνηθῇ.

γ'.—Ὅσάκις ἂν δώσῃ ὁ χρεώστης πολλὰ ἢ ὀλίγα ἄσπρα ἀπὸ τὸ χρέος του, νὰ τὰ γράφῃ ὀπισθεν τῆς ὁμολογίας ἢ νὰ ζητήσῃ χωριστὴν ἀπόδειξιν καὶ νὰ μὴν ἐμπιστευθῇ τὴν δόσιν εἰς μόνην τὴν ὑπόληψιν τοῦ δανειστοῦ ἢ εἰς σημείωμα τυχὸν καταστίχου ἰδίου ἢ εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ ὑποκειμένου, δι' οὗ γίνεται ἡ δόσις· ἐπειδὴ, ὅταν ἀκολουθῇ τοιαύτη διαφορὰ, ὁ κριτὴς ἐξάπαντος εἰς τὰς ἀποδείξεις νὰ προσέχῃ

XXIV.—PENTRU ÎMPRUMUTĂRI

1.—Datornicii de acum înainte să nu mai metahirisească zapise fără de nume, ci înscris să se însemneze în zapis numele sau al însuși împrumutătorului sau al altuia al căruia va vrea împrumutătorul, și negreșit zapisul să fie adevărit de trei marturi care însuș să vază cu ochii împrumutarea ce să va face.

2.—După ce va trece sorocul zapisului negreșit să aibă datorie împrumutătorul să-și ceară banii dela cel ce l'au împrumutat, sau cu judecată, sau fără de judecată, însă înaintea altor obraze de cinste, și să nu tacă lăsând să treacă vreme cu tăcere, care tăcere va da pricină de tăgăduire, sau de alte pricini. Și pentru ca să nu să îngreuneze cei împrumutați cu dobânzi prin dălungirea vremii și de nu va putea să-i ia la soroc din pricina sărăcii celui împrumutat, sau din îndărătnicie, încai să o facă aceasta pentru ca să nu-i poată tăgădui.

3.—De câte ori va da cel împrumutat mulți sau puțini bani din datoria lui, să-i scrie în dosul zapisului, sau să ceară deosebită adevărință; iară să nu-și încredințeze darea numai la ipolipsis a împrumutătorului, sau la însemnarea catastihului său, sau la ipolipsis aceluia obraz prin care să dau bani. De vreme ce când să va întâmpla acest fel de pricină, atunci jude-

¹ R μὴν || ² B σημειώνεται || ³ A ὁποίου || ⁴ R δοσοληψίας, A, B, Be, Y δωσοληψίας || ⁵ A, B, Be, R, Y Ἀφ' οὗ περάσει || ⁶ A, B, Be, R, Y χρεωφειλέτην || ⁷ A, B, Be, R, Y δώση || ⁸ Y χεώστου.

καὶ λόγοι ψιλοὶ νὰ μὴν εἶναι δεκτοὶ οὔτε κατὰστιχα ἴδια τοῦ χρεώστου, ἔξω μόνον ὅταν τύχη νὰ χαθῇ ἢ ἀπόδειξις, ὡς ἂν¹ ὅπου τότε μόνον ἢ κρίσις θέλει ἀκολουθήσει τὴν νόμιμον περὶ τούτου θεωρίαν. Τῶν δὲ ποταπῶν τζαράνων ἢ δοσοληψία νὰ γίνηται ὑπὸ μαρτυρίαν² τοῦ ἱερέως τῆς ἐνορίας του καὶ τοῦ προκαλάμπου ἢ καὶ τῶν γεροντοτέρων τοῦ χωρίου, ὧν τὴν μαρτυρίαν ἔχει χρέος ὁ κριτὴς νὰ τὴν βασανίσῃ, διὰ νὰ μὴ γίνηται³ καὶ ταύτης κατάχρησις.

δ'.—Ὅταν τις δανεισθῇ καὶ βάλῃ⁴ ἐνέχυρον ἀκίνητον πράγμα μὲ προθεσμίαν ρητὴν, καὶ ἂν περιέχῃ ἢ ὁμολογία τοῦ χρεώστου ρητῶς ὅτι, μὴ πληρουμένων τῶν ἄσπρων, νὰ δεσπόζῃ ὁ δανειστὴς τὸ ἐνέχυρον, νὰ μὴ θαρροῇ ὁ δανειστὴς εἰς μόνην τὴν δύναμιν τῆς ὁμολογίας, καὶ νὰ πιστεύσῃ ὅτι γίνεται κύριος τοῦ ἐμμανετίου, ἀλλὰ νὰ δώσῃ ἀγωγὴν ζητῶντας τὰ ἄσπρα του· καὶ ἢ κρίσις ἀφοῦ⁵ τὸν βάλῃ⁴ καὶ ἄλλην προθεσμίαν, ἂν ὁ χρεώστης ἀμεριμνήσῃ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν καὶ εἰς τὴν δευτέραν προθεσμίαν, τότε μὲ ἀπόφασιν τῆς κρίσεως νὰ ἐβγάζεται⁶ τὸ ἐνέχυρον εἰς μεζάτι, ὅπου ὁ τὰ πλείω διδούς νὰ προτιμᾶται⁷ εἰς τὴν ἀγοράν, ἔξ ὧν νὰ παίρνῃ⁸ ὁ δανειστὴς τὸ δίκαιόν του σωστόν, καὶ ὁ χρεοφειλέτης⁹ νὰ ὠφεληθῇ¹⁰ ἐκ τῶν περισσευμάτων, καὶ νὰ μὴ τοῦ μείνῃ πλέον ἀπολογία κατὰ τοῦ δανειστοῦ ὅτι τὸν

cătoriu negreșit numai la adeverințe să ia aminte, iar cuvinte deșarte să nu fie priimate, nici catastife ale celui împrumutat, afară numai când să va întâmpla să se răpue adeverința, pentru că numai atunci are a urma judecata după pravili. Iară datul și luatul ce să întâmplă între țăranii cei proști să se facă supt mărturiia preotului enorii și a pârcălabului, sau celor mai bătrâni ai satului, a căroră mărturie are datorie judecătoria să o cerceteze pentru ca să nu să facă și la aceasta cathrasis, adică rea urmare.

4.—Când cinevaș împrumutându-să va pune zălog vreun lucru nemișcător cu soroc înscris și de va coprinde zapisul celui împrumutat, ca neplătindu-se banii să stăpânească împrumutătorul zălogul, să nu razeme numai la puterea acelui zapis, crezând că să va face stăpân zălogului, ci să dea jalbă cerându-și banii; și judecata după ce îi va pune și alt soroc de nu va griji cel împrumutat a plăti și la acest soroc de al doilea, atunci cu hotărârea judecății să se scoată zălogu la mezat, ca oricare va da mai mult să se protimi-sească a-l cumpăra. Din care bani să-și ia împrumutătoriu dreptul lui deplin și cel împrumutat să se folosească cu prisosul banilor și să nu mai aibă cuvânt de îndreptare asupra împrumutătoriuului a zice că l-au năpăstuit, pen-

¹ B ὡς ἂν || ² A ὑπομαρτυρία B, Be, R, Y ὑπὸ μαρτυρία || ³ A, B, Be, γίνεται || ⁴ A, B, Be, R, Y βάλῃ || ⁵ A, B, Be, R, Y ἀφ' οὗ || ⁶ A, B, Be, R, Y ἐβγάζεται || ⁷ A, B, Be, R, Y προτιμῆται || ⁸ A, B, Be, R, Y παίρνῃ || ⁹ A, B, Be, R, Y χρεοφειλέτης || ¹⁰ B ὠφεληθῇ.

ἡδίκησε, περὶ οὗ καὶ ὁ νόμος συμφώνως ἀποφαίνεται. Ἀλλέως δὲ μὲ τὴν παράτασιν τῶν χρόνων δὲν ἐξουσιάζεται τὸ ἐνέχυρον.

XXV.—ΠΕΡΙ ΕΓΓΥΗΣ

α'.—Ὅταν γίνηται τινὰς ἐγγυητὴς πληρωτὴς εἰς ὁμολογίαν τινὸς χρεώστου, νὰ μὴ καταδικάζεται εὐθὺς ἀπὸ τὴν κρίσιν νὰ πληρώνη τὰ ἄσπρα, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον νὰ καταδικάζεται ὁ καθολικὸς χρεώστης καὶ νὰ τοῦ δίδεται καὶ διορία καί, εἰς τὴν διορίαν ἂν δὲν τὰ¹ πληρώσῃ, νὰ τοῦ² παίρνωνται³ ἐνέχυρα καθεῖνα μὲ διορίαν, καὶ μετὰ τὴν διορίαν ἂν δὲν φροντίσῃ νὰ πληρώσῃ τὰ ἄσπρα, τότε πλέον νὰ πωλῶνται⁴ τὰ ἐνέχυρα μὲ μεζάτι, καὶ ὅσα ἄσπρα ἤθελαν μείνει ἀπλήρωτα, μὴν ἔχοντας ὁ χρεώστης ἄλλην τινὰ περιουσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πωλουμένην⁵ νὰ ἀποπληρωθῇ ὅλον τὸ χρέος, τότε ὁ ἐγγυητὴς νὰ πληρώνη ἐκεῖνα τὰ ἐλλείποντα. Ὅταν ὅμως ὁ χρεώστης ἔχῃ ἐνέχυρα⁶ τοιαῦτα⁷ περιληπτικὰ τοῦ χρέους του, νὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν ὁ ἐγγυητὴς νὰ ἐλευθεροῦται τῆς ἐνοχῆς παριστῶντας τὸν χρεώστην ὁμοῦ καὶ μὲ τὰ ἐνέχυρα εἰς τὸν⁸ δανειστήν ἔμπροσθεν τοῦ κριτηρίου.

β'.—Ὅταν ὅμως ὁ χρεοφειλέτης⁹ εἶναι ἄπορος, τότε χωρὶς ἄλλης ἀπολογίας νὰ ἐνοχοποιῇται ὁ ἐγγυητὴς, διὰ νὰ πληρώσῃ ἐκεῖνο τὸ χρέος, ἢ ὡς ἀπατήσας τὸν δανειστήν ἢ ὡς ἀπερισκέπτως ἐγγυησάμενος.

γ'.—Ἄν ἴσως¹⁰ ὁ καθολικὸς χρεώστης

tru care și pravila asemenea zice. Căci într'alt chip cu prelungirea vremii nu să poate stăpâni zălogul.

XXV.—PENTRU CHEZĂȘIE

1.—Când să face cineva chezaș platnic în zapisul vreunui îndatorat, să nu să osândească dela judecată numai decât a plăti banii, ci mai întâi să se osândească cel ce iaste cu adevărat dator dându-i-să și soroc; și la soroc de nu-i-va plăti să i să ia zăloage, și acelea iarăși cu soroc și după soroc de nu va îngriji să plătească banii, atunci să se vândă zăloagele prin mezat și câți bani vor rămânea neplătiți neavând cel împrumutat altă avere din care vânzându-să să se plătească toată datoriia, atunci chezașul să plătească banii aceia ce nu să vor ajunge. Dar când cel împrumutat va avea acest fel de zăloage coprinzătoare de datoriia lui, atunci chezașul să aibă voe a să lepăda de vina chezășii, dând de față pe cel împrumutat împreună cu zăloagele la împrumutător înaintea judecății.

2.—Când cel împrumutat iaste de tot sărac, atunci chezașul lui negreșit fără de altă vorbă să se osândească a plăti acea datorie, sau ca unul ce s'au socotit să înșale pe împrumutător sau ca unul ce s'au făcut chezaș fără de a nu-și lua seama.

3.—Când cel ce iaste cu adevărat

¹ Y τοῦ || ² Y παραλείπεται: τοῦ || ³ A, B, Be, R, Y παίρνωνται || ⁴ Y πωλῶνται || ⁵ A, B, Be, R, Y πωλουμένων || ⁶ B ἐνέχυρον || ⁷ R τοιαῦτα ἐνέχυρα || ⁸ Y τὸ || ⁹ A, B, Be, R, Y χρεοφειλέτης || ¹⁰ A, B, Be, R, Y ἰσως.

λείπη, νὰ μὴ καταδικάζῃ ὁ κριτὴς καὶ τότε εὐθὺς τὸν ἐγγυητὴν, ἀλλὰ νὰ τοῦ δίδῃ διορίαν κατὰ τὸν τρόπον, ὅπου λείπει ὁ χρεώστης, ὅπου νὰ εἶναι ἱκανὴ ἢ νὰ ὑπάγῃ μόνος του νὰ τὸν φέρῃ (ἂν εἶναι καὶ ὁ ἐγγυητὴς τόσον σίγουρος¹, διὰ νὰ μὴ δραπετεύσῃ), ἢ νὰ τοῦ γράψῃ ἢ νὰ κάμῃ εἴ τι ἄλλον τρόπον ἡξεύρει², καὶ μετὰ τὴν διορίαν, ἂν δὲν ἔλθῃ ὁ χρεώστης, νὰ καταδικάζεται πλέον ὁ ἐγγυητής.

δ'.—Ὁ κεφίλεμὲς τῆς γυναικός, καὶ ἡ ἐνεχύρασις τῶν προικιμαίων αὐτῆς πραγμάτων, ὅπου κάμνει διὰ τὸν ἄνδρα της, νὰ μένῃ ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος³. ἂν ὅμως μαρτυρηθῇ ὅτι ἡ γυνὴ ἐδανείσθη τὰ ἄσπρα ἐκεῖνα δι' ἐδικήν της χρείαν, διὰ τὰ ὅποια ἔδωκεν ὁμολογίαν ἐδικήν της βάζουσα καὶ ἐδικὰ της πράγματα ἐνέχυρον, τότε νὰ καταδικάζεται νὰ πληρώνη⁴ τὰ ἄσπρα ἐκεῖνα.

ε'.—Διὰ νὰ μὴν ἔχωσι δὲ αἱ γυναῖκες ὕστερον λόγον νὰ προφασίζονται⁵ ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἔγραψεν εἰς τὴν ὁμολογίαν ὅτι ἐδανείσθη τὰ ἄσπρα ἐκεῖνα διὰ χρείαν της, ἥτον ὅμως διὰ χρείαν τοῦ ἀνδρός της, καὶ κολακευομένη ἢ βιαζομένη παρ' ἐκείνου ἔδωκε τοιαύτην ἰδίαν ὁμολογίαν ἢ ὑπέγραψεν εἰς τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἀνδρός της ἢ ὡς ἐγγυήτρια ἢ ὡς συνδανειζομένη, διὰ τοῦτο νὰ φανερώνη εἰς τὴν ὁμολογίαν της ρητῶς καὶ κατ' εἶδος καὶ τὴν χρείαν, διὰ τὴν ὁποίαν δανεῖζεται τὰ ἄσπρα ἐκεῖνα, εἰς τὴν ὁποίαν ὁμολογίαν νὰ ὑπογράφων-

dator lipsește și atunci iarăși să nu osândească judecătoria numai decât pe chezaș, ci să-i dea soroc, după locul unde să află cel împrumutat, ca să fie dăstul acel soroc sau să meargă singur el să-l aducă (de va fi și chezașul cu atâta credință a nu dosi), sau să scrie, sau să-i facă orice altă mijlocire va ști ca să-l aducă; și după soroc, de nu va veni cel împrumutat, atunci să se osândească chezașul.

4.—Chezașiia muerii și zălogirea lucrurilor ei de zestre ce să va face pentru bărbat-său, să nu să ție în seamă și să nu aibă tărie. Iară de să va dovedi că muerea s'au împrumutat acei bani pentru a sa trebuință și a dat zapisul ei zălogind și lucruri de ale ei, atunci să se osândească ea de a plăti acei bani.

5.—Pentru ca să nu aibă muerile în urmă cuvânt de îndreptare să zică că măcar că au scris în zapis că s'au împrumutat acei bani pentru trebuința ei, dar au fost pentru trebuința bărbat-său și momită fiind sau silită de către dânsul au dat al ei zapis, ori s'au iscălit în zapisul bărbat-său ca o chezașă, sau ca una ce s'ar fi împrumutat împreună cu dânsul, pentru aceia să arate în zapisul ei înscris felul și trebuința, pentru care să împrumută acei bani, în care zapis să se is-

¹ A, B, Be, R, Y σίγουρος || ² A, B, Be, R, Y ἡξεύρει || ³ A, B, Be, R, Y ἀνίσχυρον || ⁴ B πληρώση || ⁵ Y ἀπροφασίζονται.

ται μάρτυρες καὶ ὁ πατέρας της ἢ τὰ ἀδελφια της ἢ οἱ θεῖοί της ἢ ἄλλοι συγγενεῖς της. Ὅποιος δὲ δανειστής ἤθελε δανείσει¹ εἰς τὸ ἐξῆς παραβλέποντας² αὐτὴν τὴν παρατήρησιν, ὁ τοιοῦτος νὰ μὴν εἰσακούεται κινῶν ἀγωγὴν ποτε κατὰ τῆς γυναικός.

XXVI.—ΠΕΡΙ ΤΟΚΩΝ

α'.—Ἄν ἀποθάνῃ τις τυχόν, μὴ³ ἐξαρκούσαν ἔχων περιουσίαν εἰς τὸ νὰ ἀπαντηθοῦν⁴ πρῶτον τὰ κεφάλαια τοῦ χρέους του⁵, καὶ ἂν τῇ ἀληθείᾳ ἀποδειχθῇ ὅτι ἀμέλησεν ὁ δανειστής τὴν ζήτησιν, τότε τὰ δουλευθέντα διάφορα, ὅπου χρεωστεῖ ὁ θανών, νὰ μὴ πληρώνονται, ἀλλὰ νὰ τὰ ζημιώνεται ὁ δανειστής διὰ τὴν ἀμέλειάν του, ὅπου δὲν ἐφρόντισε νὰ τὰ λάβῃ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ θανόντος ἐκείνου χρεώστου του. Εἰ δὲ καὶ ὁ δανειστής δὲν ἠμέλησε, διὰ τὸ δύσκολον δὲ τοῦ θανόντος δὲν ἠμπόρεσε νὰ πληρωθῇ, καὶ ἔχει ὁ ἀποθάνων περιουσίαν ἱκανὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀναγκαιοτέρων καὶ πρὸς τὸ μὴ μεῖναι τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ παῖδας πάντῃ ὑστερημένους, νὰ πληρώνεται τὸ διάφορον τὰ δέκα πρὸς ἑνδεκα χωρὶς ἐπιφορτισμὸν⁶ (ἂν τὰ χρεωστούμενα ἦτον καθαρὰ κεφάλαια), ὅτι καὶ τὸ διάφορον χρέος λογίζεται τοῦ ἀποθανόντος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τὰ λεγὰτα προτιμᾶται⁷, ὥσάν ὅπου αὐτὰ εἶναι χάρις, ἀλλ' οὐχὶ χρέος.

β'.—Ὁ κληρονόμος ἐκείνου, ὅπου ἀπο-

călească marturii și tată-său, sau frații ei, sau unchii, sau alte rude ale ei. Căci oricare va împrumuta de acum înainte trecând cu vederea această orânduială ce s'a zis mai sus, unui ca aceluia să nu i să dea ascultare de către judecată, dând vreo odinioară jalbă asupra muerii.

XXVI.—PENTRU DOBÂNZI

1.—De să va întâmpla să moară cinevaș neavând avere destulă a să plăti întâi capetele datorii lui și de să va dovedi cu adevărat că împrumutătorul s'au lenevit a face cerere, atunci dobânzile ceale trecute care va fi dator mortul, să nu să plătească, ci să rămâe păgubaș împrumutătorul pentru lenevirea lui, căci n'au grijit a cere dobânzile încă fiind în viață mortul ce-i era dator. Iar de să va dovedi că împrumutătorul nu s'au lenevit, dar din pricina mortului rău de plată fiind că nu i-au plătit și va avea mortul avere destulă spre împlinirea celor mai de trebuință și spre a nu rămânea de tot lipsiți copii lui ce sânt moștenitori, atunci să se plătească dobânda zecea unsprezece fără de încurcătură (însă de va fi datorii capete curate), fiindcă și dobânda datorie se numește a mortului, și pentru aceia să protimisește și delegata, fiindcă aceste legata sânt dar, iar nu datorie.

2.—Moștenitoriul celuiia ce va muri

¹ A, B, Be, R, Y δανείση || ² A, B, Be, R, Y παραβλέποντας || ³ R μὴν || ⁴ A, B, Be, R ἀπαντηθοῦν || ⁵ R νόμον || ⁶ R ἐπιφορτισμῶν || ⁷ A, B, Be, R, Y προτιμᾶται.

θάνη μὲ χρέη, νὰ μὴ πληρώνη διάφορον διὰ τὰ χρέη τοῦ θανόντος ἕως εἰς ἓνα χρόνον ὁλόκληρον μετὰ θάνατον ἐκείνου. Ἄφοῦ¹ ὅμως περάσῃ² ὁ ἐνιαυτός, τότε νὰ πληρώνη διάφορον, ὥσάν ὅπου εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα γίνεται νοικοκύρης τῆς κληρονομίας, ἂν ἔχῃ πόθεν νὰ πληρώσῃ καὶ διάφορον, οἱ δὲ ἀποροῦντες νὰ μὴ κατάγ-χωνται ἀπὸ τὸ διάφορον.

γ'.—Μακάρι ὅπου τὸ διάφορον εἶναι ἐμποδισμένον ἔξ ὁλοκληρίου, διὰ τὴν εὐκο-λίαν ὅμως τῆς πραγματείας, καὶ τῆς χρείας τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀκολουθῇ πρὸς πεντή-κοντα³ γρόσια εἰς τὸ πουργί, καὶ ἂν φανῇ εἰς τὸ ἕξῃς ποτε εἰς κριτήριον πὼς νὰ ἐδόθῃ⁴ καὶ νὰ ἐπληρώθῃ περισσότερον διάφορον ἀπὸ τοῦτο, νὰ ἔχῃ ὁ κριτὴς χρέος νὰ ξεπέσῃ τὸ περισσότερον αὐτό, μετὸ νὰ λογίζεται παράνομον, καὶ νὰ ἀπο-φασίξῃ ὡς νόμιμον αὐτό, πρὸς πεντήκοντα γρόσια δηλ. εἰς τὸ πουργί κατ' ἔτος. Ἡ δὲ πρὸ χρόνων γεγονυῖα δοσοληψία⁵, ἧς καὶ τὰ χειρόγραφα ἐσχίσθησαν, νὰ μὴν ἀνα-ψηλαφᾶται, διὰ νὰ ὁροθετηθῇ ἡ ἀγωγή καὶ νὰ μὴν ἐκταθῇ⁶ ἐπ' ἀπειρον. Νὰ στέργῃ δὲ ὁ δανειστὴς εἰς τὰ κεφάλαια διὰ τὰ τόσα πρότερον ληφθέντα διάφορα, διὰ νὰ μὴ⁷ φαίνεται λαμβάνων διάφορα διαφό-ρων, ἀποροῦντος μάλιστα τοῦ χρεώστου.

XXVII.—ΠΕΡΙ ΑΝΑΡΓΥΡΙΑΣ

α'.—Ἐκεῖνος, ὅπου δώσῃ⁸ ὁμολογίαν χρεωστικὴν καὶ ἢ δὲν λάβῃ τελείως τὰ

cu datorie să nu plătească dobândă pentru datoriile mortului până la un an deplin după moartea lui. Iar după ce va trece anul atunci să plătească dobândă, de vreme ce în sorocul ace-
sta să face stăpân pe moștenire, însă de va avea de unde să plătească, iară cei ce vor fi lipsiți să nu să sugrume cu dobânda.

3.—Μάcar că dobândă iaste de tot oprită, dar pentru lesnirea neguțătorii și a trebuinței oamenilor, să aibă a să urma la pungă câte tal. cincizeci; și de să va arăta vreodinioară de acum înainte la judecată că s'ar fi dat și s'ar fi plătit mai multă dobândă de cât aceasta să aibă datorie judecătoria a scădea acel prisos, fiind împotriva pra-
vilii și să hotărască numai atâta do-
bândă adecă tl. cincizeci la pungă pe an. Iar la alișverișul ce să va fi făcut mai de demult și se vor fi spart și za-
pisile, să nu mai între în cercetare ca să se încontenească acest fel de pri-
cini și să nu să mai prelungească a nu avea sfârșit. Ci împrumutătoria să priimească drept capete pentru atâ-
tea dobânzi ce va fi luat mai înainte, ca să nu să osândească cel împrumu-
tat a plăti dobândă peste dobândă și mai vârtos când va fi și sărac.

XXVII.—PENTRU ANARGHIE

1.—Cel ce va da zapis de datorie, și sau nu va lua banii nici de cum,

¹ A, B, Be, R, Y Ἄφ' οὗ || ² A, B, Be, R, Y περάσει || ³ Y πεντίκοντα || ⁴ A, B, Be, Y ἐδόθη, R ἐδόθη || ⁵ A, B, Be, R, Y δοσοληψία || ⁶ A, B, Be, R, Y ἐκτανθῇ || ⁷ A, B, Be, R, Y μὴν || ⁸ A, B, Be, R, Y δώσει.

ἄσπρα ἢ λάβη ὀλιγώτερα¹ ἀπὸ ὅσα γράφει ἡ ὁμολογία του ἢ ἔδωκε τὴν ὁμολογίαν βία καὶ δυναστεία, ἔχει ἄδειαν εἰς διάστημα δύο χρόνων νὰ κατηγορήσῃ τὴν ὁμολογίαν του καὶ νὰ τὴν ἀναιρέσῃ. Ἀφοῦ² ὅμως περάσουν οἱ δύο χρόνοι, δὲν εἰσακούεται πλέον, ἀλλὰ καταδικάζεται νὰ τὰ πληρώσῃ.

β'.—Ὁμοίως καὶ ὁ τὴν ὁμολογίαν ἔχων νὰ μὴ σιωπήσῃ εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ τῶν δύο χρόνων, ἐπειδὴ ἀλλέως ὁ εἰς μέθην ἢ εἰς ἄλλην τοιαύτην κατάστασιν δοὺς τὴν ὁμολογίαν ἢμπορεῖ νὰ μὴ τὴν ἡξεύρῃ³, μάλιστα ἢμπορεῖ ὁ ἄλλος νὰ τὴν ἔκαμε καὶ μὲ δόλον. Εἰ δὲ τυχόν τις ἀπὸ βίαν δώσῃ τοιαύτην ὁμολογίαν ἢ πάσχοντας⁴ δυσωπίαν ἅπαξ καὶ δις ζητήσας τὴν ὁμολογίαν του δὲν τὴν ἔλαβε, νὰ ἔχῃ χρέος νὰ τὸ φανερώσῃ τὸ πρᾶγμα ἢ εἰς τὸν κατὰ τόπον ἀρχιερέα ἢ καὶ⁵ εἰς ἄλλους ἀξιοπίστους ἄνδρας, διὰ νὰ ἔχῃ διανθέν-τευσιν εἰς τὸ κατάκριμα τῆς διετίας ἢ καὶ τῆς σιωπῆς.

γ'.—Ἄν ὅμως ὕστερον ἀπὸ τοὺς δύο χρόνους κινῶντας ἀγωγὴν, διὰ νὰ ἀναιρέσῃ τὴν ὁμολογίαν του, ἀποδείξῃ δι' ἀξιοπίστων μαρτύρων ὅτι ἐπλήρωσε τὸ χρέος, πλὴν εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα τῶν περασμένων δύο χρόνων ἐμποδίσθη ἀπὸ κανένα περιστατικὸν ἀκούσιον καὶ ἰσχυρόν, ἢ ἀπουσίας ἢ αἰχμαλωσίας ἢ πολέμων ἢ θανάτου ἐκείνου, ὅπου λάβῃ τὴν ὁμολογίαν, ἢ ἄλλης παρομοίας ἰσχυρᾶς αἰτίας, ὅπου

sau va lua mai puțin de cât scrie zapisul lui, sau de au dat zapis în silă, are voie până la doi ani să-și defaimă zapisu său și să-l strice. Iar după ce vor trece doi ani nu i să mai dă ascultare, ci să osândește să-i plătească.

2.—Asemenea și cel ce va avea zapisul să nu tacă în sorocul acesta de doi ani, de vreme că într'alt chip dând cinevaș zapis, sau asupra beției, sau în altă oareșcare stare ca aceasta să poată să nu-l știe acel zapis, mai vârtos poate celalt să-l fi făcut și cu vicleșug. Iară de să va întâmpla să dea cinevaș acest fel de zapis de silă, sau de rușine și cerându-și zapisul odată și de doao ori, n'au putut să-l ia, atunci să aibă datorie să o arate la arhiereul locului sau la alți oameni vrednici de credință, pentru ca să aibă a să ajuta la osândirea de doi ani, sau și a tăcerii.

3.—Iară când după doi ani făcând cinevaș pâră asupra zapisului său ca să-l strice, va putea dovedi prin mărturii vrednice de credință că s-au plătit datorie, dar s'au zăticnit într'acei doi ani trecuți din vreo întâmplare mare, din care nu-i era prin putința să facă pâră, sau nefiind de față, sau robii fiind, sau din pricină de răzmi-riță sau întâmplându-să moartea celui

¹ A, B, Be, Y ὀλιγότερα || ² A, B, Be, R, Y Ἀφ' οὗ || ³ A, Be, R ἡξεύρη, B μὴν ἡξεύρη || ⁴ A, B, Be, R, Y πάσχοντας || ⁵ B παραλείπεται: καί.

ἐμποδίσθῃ τὸ νὰ τὸν ἐγκαλέσῃ καὶ εἰς κριτήριον, τότε νὰ εἰσακούεται καὶ νὰ γίνεταί δεκτὴ ἡ ἀγωγή του καὶ νὰ μένουν ἄκυροι οἱ νόμοι τῆς ἀναργυρίας.

δ'.—Διὰ νὰ μὴν ἀκολουθῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς τοιαῦται λογοτριβαὶ καὶ ἀγωγαὶ περὶ ἀναργυρίας, εἰς τὸ νὰ κατηγοροῦνται δηλ. ἀπὸ τοὺς χρεώστας αἱ ὁμολογίαι τῶν ὡς ἄδικοι¹, διὰ τοῦτο ἐξάπαντος εἰς τὸ ἐξῆς αἱ ὁμολογίαι νὰ γίνωνται ἔμπροσθεν τριῶν μαρτύρων (τὸ ὀλιγώτερον²) τιμίων³ καὶ ἀξιοπίστων, ὡς προείπομεν.

ε'.—Ὅταν ὁ χρεώστης ἀρνήται⁴ τὴν ὁμολογίαν του καὶ τὴν ὑπογραφὴν του εἴ γε μαρτυρηθῇ ἀπὸ ἄλλες⁵ τοῦ ὑπογραφῆς⁶ ὅτι ἡ ὑπογραφὴ του ἐκείνη εἶναι γνησία ἢ ἀποδειχθῇ διὰ μαρτύρων ἢ ἀληθεία, μαρτυρούντων⁷ ὅτι τῇ ἀληθείᾳ ἐμετρήθησαν τὰ ἄσπρα, νὰ μὴν εἰσακούεται, ἀλλὰ νὰ καταδικάζεται.

XXVIII.—ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

α'.—Διὰ τοὺς μάρτυρας ἔχει χρέος ὁ κριτὴς νὰ ἐξετάζῃ πρῶτον διὰ τὴν θρησκείαν ἐκείνων, ὅπου μέλλει νὰ μαρτυρήσουν, ἐπειδὴ ἐτερόδοξος κατὰ ὀρθοδόξον χριστιανοῦ δὲν μαρτυρεῖ πώποτε.

β'.—Κατὰ δεύτερον λόγον ἔχει χρέος νὰ ἐξετάζῃ διὰ τὴν πολιτείαν του καὶ διὰ

ce va fi luat zapisul, sau din altă întâmplare tare ca aceasta, din care s'au zăticnit a-l trage și la judecată; atunci să i se dea ascultare și să-i fie pâra priimită și să rămâie fără de tărie prăvilile anarghirii.

4.—Pentru ca să nu să mai întâmple de acum înainte acest fel de prigoniri și pâri de anarghirie, adică de a să defăima de către cei ce sânt datori zapisele lor că sânt fără de dreptate, pentru aceia de acum înainte negreșit să se facă, zapisele înainte a trei marturi (cel mai puțin) de cinste și vrednici de credință cum mai sus s'au arătat.

5.—Când cel împrumutat își tăgăduște zapisul și iscălitura sa, de să va dovedi din alte iscălituri ale lui că acea iscălitură iaste a lui adevărată, sau să va dovedi prin mărturii adevărul, carii vor mărturisi că cu adevărat s'au numărat banii, atunci să nu i să dea ascultare, ci să se osândească a-i plăti.

XXVIII.—PENTRU MARTURI

1.—Pentru marturi are datorie judecătoria să cerceteze întâi de legea celor ce vor fi să mărturisească, de vreme ce de altă lege fiind nu să priimește mărturiia ce va da asupra creștinului pravoslavnic.

2.—Al doilea are datorie să cerceteze pentru urmarea vieții și a faptelor

¹ A, B, Be, R, Y ἄδικοι || ² A, B, Be, R, Y ὀλιγώτερον || ³ R τιμημένων || ⁴ A, B, Be, R, Y ἀρνείται || ⁵ A, B, Be, R, Y ἄλλαις || ⁶ A, B, Be, R, Y ὑπογραφῆς || ⁷ Y μαρτυρούντων.

τὰ ἤθη του, ἂν εἶναι καλὰ δηλ. καὶ χρηστά, καὶ ἂν εἶναι τίμιος, καὶ ὅταν φανῇ τοιοῦτος, εἶναι δεκτὸς εἰς μαρτυρίαν.

γ'.— Ἀγκαλὰ καὶ ὁ νόμος ρητῶς ἐμποδίζει, διὰ νὰ μὴ προσληφθῇ φίλος ἢ ἐχθρὸς εἰς¹ μαρτυρίαν, νὰ βασανίζῃ ὅμως ὁ κριτῆς, μήποτε διὰ φιλίαν ἢ δι' ἐχθραν μαρτυρεῖ τις, καὶ τότε νὰ μὴ προσδεχθῇ ἡ μαρτυρία· εἰ δὲ καὶ εἶναι φίλος, (εὐνυπόληπτος / ὅμως, ἢ ἐχθρὸς, ἐγνωσμένος ὅμως ὡς εὐσυνείδητος, διὰ τῆς ἐπιφορᾶς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπειλῶν νὰ προσληφθῇ εἰς μαρτυρίαν, ὅτι εἰς τὰς δοσοληψίας² ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀλλοδαποὶ³ ἢ ἀλλότριοι παντελῶς καὶ ἀδιάφοροι καμμίαν⁴ γνῶσιν δὲν ἔχουν.

δ'.— Νὰ ἐξετάζῃ ὁ κριτῆς, ἂν εἶναι πτωχὸς καὶ εὐτελής καὶ ἄτιμος εἰς τρόπον, ὅπου διὰ φόβον ἢ ἀγνωσίαν ἢ καὶ δωροληψίαν νὰ ψευδομαρτυρῇ· καὶ ὅταν φανῇ τοιοῦτος, εἶναι ἄδεκτος, καὶ ἐν συντόμῳ ὅποιος εἶναι ὑπόπτος εἶναι καὶ ἄδεκτος καὶ ὅποιος εἶναι εὐνυπόληπτος εἶναι καὶ⁵ δεκτός.

ε'.— Αἱ οἰκιακαὶ⁶ μαρτυρίαι εἶναι ἄδεκτοι, οἰκιακαὶ⁶ δὲ μαρτυρίαι λέγονται καὶ εἶναι ὅσοι εἶναι συγγενεῖς· ἂν εἶναι ὅμως καμμία⁷ μυστικωτάτη⁸ ὑπόθεσις, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἡμποροῦν ἄλλοι ξένοι νὰ ἔχουν καμμίαν⁷ εἶδῃσιν, τότε ἐξ ἀνάγκης⁹ πρέπει νὰ εἰσακουσθῶσι καὶ¹⁰ μαρτυρίαι συγγενι-

lui, adecă de sânt bune și de iaste om de cinste și când să va cunoaște a fi într'acestaș chip iaste priimit ca martur.

3.— Măcar că pravila oprește a nu se priimi mărturia prietenului și a vrăjmașului, dar judecătoria să cerceteze că nu care cumvaș de prietșug sau de pizmă mărturisește cinevaș; și atunci să nu să priimească mărturiia. Iar de va fi și prieten, dar cu bună ipolipsis, sau măcar și neprieten, dar știut de om cu cuget nevătămat, să se priimească spre mărturie prin înfricoșările bisericești, pentru că la alișverisuri cei ce sânt de altă țară, sau streini de tot și fără de nici un amestec, nu pot avea nici o știință.

4.— Să cerceteze judecătoria de iaste sărac și prost și om nebăgat în seamă, care poate ori pentru sfială, ori din neajungerea minții sau și pentru vreo mituire să mărturisească minciuni; și când să va cunoaște într'acestaș chip nu iaste priimit, și în scurt oricare va fi în bănuială nu iaste priimit, iar care va fi cu bună ipolipsis iaste primit.

5.— Marturii ce sânt oameni de casă nu sânt priimiți, însă mărturii de casă să numesc și sânt câți sânt rude. Iar de va fi vreo pricină foarte de taină la care cei streini n'au nici o știre, atunci de nevoie face trebuință să se asculte mărturiile rude, însă ceale mai

¹ Y εἰς τὴν || ² R δοσοληψίας || ³ A, B, Be, R, Y ἀλλοδαπεῖς || ⁴ A, B, Be, R, Y καμίαν || ⁵ B παραλείπεται: καὶ || ⁶ A, B, Be, R, Y οἰκειακαὶ || ⁷ A, B, Be, R, Y καμία || ⁸ A, B, Be, R, Y μυστικοιότη || ⁹ R ἐξάπαντος || ¹⁰ R αἱ.

καί, νὰ εἰσακούωνται ὁμῶς οἱ πορρωτέρω συγγενεῖς τοῦ τετάρτου βαθμοῦ, ἀλλ' ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε διὰ κάθε ὑπόθεσιν.

ς'. — Οἰκιακαὶ¹ μαρτυρίαι λέγονται καὶ εἶναι καὶ οἱ σύντροφοι² ἐκείνου, ὅπου ἔχει νὰ παραστήσῃ μάρτυρας, καὶ οἱ ἀπελεύθεροι καὶ οἱ δοῦλοι· σύντροφοι δὲ λέγονται ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουν εἰσέτι τὴν συντροφίαν, καθὼς καὶ δοῦλοι ἐκεῖνοι, ὅπου εἰσέτι εὐρίσκονται εἰς τὴν δουλείαν, οὐ μὴν δὲ ἐκεῖνοι, ὅπου διέλυσαν τὴν συντροφίαν ἢ ἐβγῆκαν³ ἀπὸ τὴν δούλευσιν καὶ εἶναι ἐλεύθεροι, ὥσάν ὅπου καὶ τῶν τοιούτων ἢ μαρτυρία ἡμπορεῖ νὰ εἶναι δεκτὴ, ἂν εἶναι εὐνόητοι.

ζ'. — Οἱ μάρτυρες πρέπει νὰ εἶναι προσκαλεσμένοι ἐξεπίτηδες ἀπὸ ἐκείνους, ὅπου ἔχουν νὰ κάμουν ἢ ὁμολογίαν ἢ διαθήκην ἢ πώλησιν ἢ ἐνεχυρασμὸν ἢ κανένα ἄλλο ἔγγραφον, ὅτι⁴ λογῆς καὶ ἂν εἶναι, καὶ ἔτσι⁵ νὰ εἶναι δεκτὴ ἢ μαρτυρία τους, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι, ὅπου μαρτυροῦν ὅτι κατὰ τύχην περνῶντες⁶ ἤκουσαν, δὲν εἶναι δεκτοί.

η'. — Οἱ μάρτυρες εἰς μὲν τὰ ἐγκληματικὰ ἔλκονται καὶ βιάζονται νὰ μαρτυρήσουν καὶ φέρονται μὲ προσταγὴν· εἰς δὲ τὰς χρηματικὰς ὑποθέσεις προσκαλοῦνται ἀπὸ ἐκείνον, ὅπου ἔχει χρεῖαν καὶ ἀνάγκην νὰ ἀποδείξῃ ἐκεῖνα, ὅπου λέγει, χωρὶς νὰ προσκαλῶνται μὲ ζαπτζῆν, ὥσάν ὅπου προσκαλούμενοι μὲ ζαπτζῆν φαίνεται ὅτι βιάζονται. Ἄν ὁμῶς παρησιασθῶσιν ἅπαξ καὶ εἰποῦν πὺς ἠξέφρουν⁷ τι εἰς τὴν ὑπόθεσιν, τότε, χρεῖας καλούσης νὰ ἀκριβολο-

de departe rude, de al patrulea spiță, iar nu așa fieșcare și cum să va întâmpla pentru orice pricină.

6. — Mărturii de casă se numesc și sânt și tovaroșii celui ce are să aducă marturi și cei ertați de el din robie, și slugile; însă tovaroși să numesc cei ce încă au între dânșii tovrășie, cum și slugile cei ce încă să află în slujbă, iară nu cei ce și-au izbrănit tovrășia, sau au eșit din slujbă și sânt slobozi, fiindcă și mărturiia unora ca acestora, de vor fi vrednici de credință, poate a fi priimită.

7. — Marturii trebuie să fie chemați înadins de către cei ce vor să facă zapis, sau diiată, sau vânzare, sau zălogire, sau vreo altă scrisoare oricum va fi, și așa să le fie mărturiia priimită, fiindcă cei ce mărturisesc cum că după întâmplare trecând au auzit, nu sânt priimiți.

8. — Marturii la pricini de vinovății să trag fără de voia lor și să silnicesc a mărturisi aducându-să cu poruncă. Iar la pricini de dat și luat să chiamă de către cel ce are trebuință să dovedească zisele lui, fără de a nu să chema cu zapciu. De vreme ce chemându-să cu zapciu să vede că să silnicesc. Iar de să vor înfățișa acei marturi odată, și vor zice că știu oareșce la acea pricină, atunci făcând trebuință

¹ A, B, Be, R, Y οἰκιακαὶ || ² R συντρόφοι || ³ A, B, Be, R, Y ἐβγῆκαν || ⁴ B, R ὅτι || ⁵ A, B, Be, R, Y ἔτσι || ⁶ Y περνῶντας || ⁷ A, B, Be, R, Y ἠξέφρουν.

γηθοῦν καὶ ἐκ δευτέρου ἀκριβέστερον, φέρονται. Πλὴν καὶ¹ ἂν εἶναι ὑπόθεσις μεγάλη, προσκαλοῦνται μὲ προσταγὴν, ἂν ἀποφασισθῇ παρὰ τοῦ Αὐθέντου καὶ εἶναι χρεία.

θ'.—Οἱ μάρτυρες, ὅπου μαρτυροῦν εἰς τὸ ναί, εἶναι δεκτοί, οἱ δὲ μάρτυρες, ὅπου μαρτυροῦν εἰς τὸ ὄχι, δὲν εἶναι δεκτοί.

XXIX.—ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ

α'.—Ὁ ὅρκος διορίζεται εἰς κάθε λογῆς ὑποθέσεις, ὅπου εἶναι τελείως ἀμφίβολοι² καὶ σκοτεινὰ καὶ δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἀποδειχθῶσιν ἢ μὲ μάρτυρας³ ἢ μὲ ἔγγραφα ἢ μὲ ἄλλους τρόπους. Καὶ ὁ ἀρνούμενος καταδικάζεται πάντοτε νὰ κάμνῃ ὅρκον, ἂν, ὥς εἴρηται, δὲν ἔχῃ μάρτυρας πρὸς ἀπόδειξιν καὶ θελήσῃ νὰ βάλλῃ⁴ εἰς ὅρκον τὸν ἀρνούμενον.

β'.—Ὅποιος ζητεῖ ἐδικόν του πρᾶγμα ἀπὸ τινος μὲ λόγον ἢ πὼς τὸ ἔκλεψε καὶ τὸ ἔχασεν ἢ τὸ ἐχάλασεν ἢ πὼς τοῦ τὸ ἔδωκε διὰ τὴν χρείαν του καὶ τὸ ἔχασεν, ἂν δὲν μαρτυρήσουν οἱ ἴδιοι ἐξεταχθέντες, πρέπει νὰ κάμνῃ τὸν ὅρκον κατὰ πρῶτον ὅτι τῇ ἀληθείᾳ εἶναι ζημιωμένος τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο⁵, περὶ οὗ⁶ προτείνει τὴν ἀγωγὴν του, καὶ δὲν ἐπεμβαίνει ἀδίκως, καὶ ἐπομένως διὰ τὴν ἀληθινὴν τιμὴν τοῦ πράγματος, ἂν τὴν ἠξεύρῃ⁷, καὶ ἀποδειχθέντος τοῦ κλέπτου μὲ τὰς νομικὰς ἐξετάσεις ἢ τοῦ λαβόντος καὶ χάσαντος, ἔτσι⁸ νὰ τὸ

a să cerceta mai cu amăruntul și al doilea, să se aducă. Asemenea de va fi și vreo pricină mare să chiamă cu poruncă de să va hotărâ de către Domn, și de iaste trebuință.

9.—Marturii carii mărturisesc la așa, (adică carii zic că au văzut și au auzit), sânt priimiți. Iar cei ce mărturisesc la nu, sau la ba (adică că n'au văzut sau n'au auzit) nu sânt priimiți.

XXIX.—PENTRU JURĂMÂNT

1.—Jurământul să orânduiaște la orice fel de pricini ce sânt de tot cu îndoială și întunecate și nu iaste cu putință a să dovedi sau prin marturi, sau prin scrisori, sau prin alte mijlociri, și totdeauna cel ce tăgăduște să osândește a face jurământ însă de nu va avea pârâșul marturi spre dovadă după cum s'au zis, și va vrea să pue la jurământ pre cel ce tăgăduiaște.

2.—Cela ce va cere vreun lucru al său de al cinevaș, cu cuvânt că ori i l'au furat și l'au pierdut, s'au l'au stricat, s'au că i l'au dat pentru trebuința lui și l'au răpus, de nu vor mărturisi însuși ei, cercetându-să, atunci trebuie să facă jurământ, mai întâi că cu adevărat iaste păgubaș de acel lucru pentru care jăluește, și al doilea să dea încredințare prețului celui adevărat pentru lucru ce cere (însă de-i va ști prețul), și dovedindu-să cu cercetări după pravili furul sau cel ce au luat

¹ Y παραλείπεται: καὶ || ² A, B, Be, R, Y ἀμφίβολοι || ³ R μαρτυρίας || ⁴ A, B, Be, R, Y βάλλῃ ||

⁵ R ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα || ⁶ R τοῦ ὁποίου || ⁷ A, B, Be, R, Y ἠξεύρη || ⁸ A, B, Be, R, Y ἔτσι.

ἂν εἶναι, ἔξω μόνον ἂν φανῇ ὅτι καὶ αὐτὴ¹ ἦτον παρακινημένη ἀπὸ λόγου της, ἥτοι ἀπὸ φυσικὴν της κακὴν κλίσιν, εἰς τὸ ἔγκλημα ἐκεῖνο, ἐπειδὴ ὅταν φανῇ ἔτσι², ἐνάγεται καὶ αὐτή. Εἰς δὲ τὸ τῆς καθοσιώσεως ἔγκλημα δὲν φθάνει ἢ γυνὴ νὰ μὴ³ συμπράξῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἂν σιωπήσῃ τὸ πρᾶγμα καὶ δὲν μεταχειρισθῇ τὸν τρόπον, διὰ νὰ στήσῃ τὸ κακόν, ἐνοχοποιεῖται ὡς εἰδυῖα⁴ καὶ κωλύσαι δυναμένη.

β'.—Παρομοίως καὶ ὁ ἀνὴρ δὲν ἐνέχεται εἰς τὰ ἴδια ἀλισβερίσια καὶ χρὴ καὶ ἔγκλήματα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅταν αὐτὸς δὲν ἔχῃ καμμίαν⁵ μετοχὴν εἰς ἐκεῖνα καθὼς, ὅταν ἤθελεν ἀποδειχθῇ πὼς ἔχει μετοχὴν, ἐνέχεται.

XXXI.—ΠΕΡΙ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΩΝ

α'.—Οἱ γονεῖς δὲν ἐνάγονται διὰ τὰ ἀλισβερίσια τῶν παιδίων τους, ἔξω μόνον ἂν ἀποδειχθῶσιν ὅτι καὶ αὐτοὶ ἦσαν σύντροφοι μὲ τὰ παιδία τους ἢ πὼς τὰ⁶ εἶχον αὐτοὶ διωρισμένα εἰς τὸ νὰ κάμνουν πραγματείας καὶ ἀλισβερίσια, ἐπειδὴ τότε ἐνέχονται.

β'.—Οἱ γονεῖς δὲν ἐνέχονται εἰς τὰ ἔγκλήματα τῶν καθεστηκυίας ἡλικίας παιδίων αὐτῶν, ὅτι⁷ λογῆς ἔγκλήματα καὶ ἂν εἶναι. Ἄν ὅμως φανῶσι συγκοινωνοὶ⁸ μὲ τὰ παιδία των⁹ καὶ ἀποδειχθῶσι μὲ καλὰς ἀποδείξεις, τότε ἐνέχονται. Ἄν δὲ εἶναι

bată-său, orice fel de vină va fi, fără de numai de să va dovedi că și ea au fost pornită de sineș, adică din fireasca ei răotate spre acea vină, fiindcă de să va dovedi într'acestaș chip, atunci și ea să vinuește. Iară la vină de hainlâc nu iaste destul răspunsu al muerii a zice numai că nu iaste amestecată cu barbată-său la acea faptă, ci de va și tăcea și nu va chibzui mijloc a arăta acea rea faptă a bărbat-sau, să vinuește ca una ce-au știut și n'au vrut să o zăticnească fiindu-i prin putință.

2.—Asemenea și bărbatul nu să trage la judecată pentru alișverişurile și datorii și vinele muerii lui, când el nici de cum nu va fi împărtaşit la acelea; precum și când să va dovedi că iaste împărtaşit să vinuește.

XXXI.—PENTRU PĂRINȚI ȘI COPII

1.—Părinții nu să trag la judecată pentru alișverişurile copiilor lor, fără de numai de să vor dovedi că și ei au fost tovaroși cu copii lor, sau că i-au avut ei orânduți la neguțătorii și alișverişuri, fiindcă atunci să vinuesc.

2.—Părinții nu să vinuesc la vinovățiile copiilor lor celor de vârstă, orice fel de vinovății vor fi. Iar de să vor cunoaște că și ei au fost părtași cu copii lor și să vor dovedi prin bune dovezi, atunci să vinuesc. Iar de vor

¹ Y αὐτῇ || ² A, B, Be, R, Y ἔτσι || ³ R μὴν || ⁴ B, Be ἰδυῖα || ⁵ A, B, Be, R, Y καμίαν || ⁶ B παραλείπεται: τὰ || ⁷ R ὅτι || ⁸ A, B, Be, Y συγκοινωνοὶ || ⁹ A τωσ.

κοντὰ εἰς τοὺς γονεῖς οἱ παῖδες ἀνήλικοι ἀκόμη¹ καὶ ἀτακτῆσουν², ἐνέχονται οἱ γονεῖς διὰ τὴν ἀπρονοησίαν τῶν υἱῶν τοὺς ἢ καὶ κακὴν παιδαγωγίαν.

γ'.—Ὁμοίως καὶ τὰ παιδία δὲν ἐνέχονται εἰς τὰ ἀλισβερίσια καὶ χρῆ τῶν γονέων αὐτῶν, ἐν ὅσῳ ζῶσιν οἱ γονεῖς αὐτῶν. Εὐγνώμονος υἱοῦ εἶναι τὸ νὰ μὴ παραβλέψῃ τὸν πατέρα του συρόμενον ἢ ἐν φυλακῇ βεβλημένον αὐτὸς εὐπορῶν³. Ἀγνωμονοῦντος δὲ ἐκείνου, τοῦ κοινοῦ πατρὸς χρέος εἶναι, λέγω τοῦ κατὰ τόπον διοικητοῦ, νὰ κολάσῃ τὸν ἀσυμπάθητον υἱόν, διὰ νὰ ἐπικουρήσῃ⁴ δυστυχοῦντι καὶ πάσχοντι τῷ πατρὶ καὶ νὰ τὸν ὑπευθύνῃ εἰς βοήθειαν τοῦ πατρικοῦ χρέους. Ὁμοίως δὲν ἐνέχονται τὰ παιδία οὔτε εἰς τὰ ἐγκλήματα τῶν γονέων αὐτῶν, ἔξω μόνον ἂν φανῶσι πὼς ἦτον καὶ αὐτὰ⁵ συγκοινωνοὶ⁶ εἰς τὰ ἐγκλήματα ἐκεῖνα τῶν γονέων τοὺς, χωρὶς νὰ τοὺς βοηθῇ τὸ δικαιολόγημα, ὅτι τάχα νὰ⁷ ἐβιάσθησαν ἢ νὰ ἠναγκάσθησαν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν· ἐπειδὴ εἰς τὰ κακὰ δὲν πρέπει νὰ πείθωνται μηδὲ τοῖς πατράσιν αὐτῶν, μὴ φυλάττουσι τὸ πατρικόν, ὅπερ ἐστὶν αἰεὶ ἐπὶ τὰ καλὰ προτρέπειν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν.

XXXII.—ΠΕΡΙ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΩΣ

α'.—Ὅταν θελήσῃ τινὰς νὰ πωλήσῃ ἀκίνητον πράγμα, νὰ ἔχῃ ἄφευκτον χρέος⁸

fi copii sub ocrotirea părinților, fiind încă nevârstnici și vor greși atunci să vinuesc părinții pentru nepurtarea de grijă a fiilor lor, sau și pentru rea creștere și nepovățuire.

3.—Asemenea și copii nu să vinuesc la alisverisirile și datoriile părinților lor, până când sânt părinții lor în viață. Însă fiului celui bine mulțamitor i să cade a nu trece cu vederea pe tată-său în vreme ce să trage sau să pune la închisoare, fiind el bogat; iar când acel fiu să va arăta nemulțamitor către părinții lui, atunci are datorie părintele cel de obște, adică oblăduitoriul locului să silească și fără de voia lui pă acel fiu nedoritor ca să-l ajute pe tată-său în vreme ce va pătimi în scăpătăciune; și să-l supue spre ajutoriul datoriilor părintești. Asemenea nu să vinuesc copii nici la vinile părinților lor, afară numai de să vor dovedi că au fost și ei amestecați la greșalile acelea ale părinților lor, fără de a nu să ajuta cu cuvânt de îndreptare, cum că s'ar fi silit și s'ar fi îndemnat fără de voia lor de către tatăl lor; fiindcă la ceale rele nu să cuvine a să supune nici părinților lor ce nu să poartă părintește, că datorie părintească iaste ca pururea spre ceale bune să îndemneze pe fii lor.

XXXII.—PENTRU PROTIMISIS

1.—Când va vrea cinevaș să vândă lucru nemișcătoriu, să aibă datorie a

¹ A, B, Be, R, Y ἀκόμι || ² A, B, Be, Y ἀτακτίσουν || ³ A, Y εὐποροῦν || ⁴ A, B, Be, Y ἐπικουρίση ||

⁵ R καὶ αὐτὰ ἦτον || ⁶ Y συγκοινωνοὶ || ⁷ R, Y παραλείπεται : νὰ || ⁸ R χρέος ἄφευκτον.

νά δώση εἶδῃσιν πρῶτον εἰς τοὺς συγγενεῖς, ὅπου ἔχουν μετοχὴν εἰς τὸ μοῦλκι ἐκεῖνο ἢ ὅπου συνορίζονται¹, εἶτα τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς του, κατιόντας δηλ. καὶ ἀνιόντας καὶ ἀδελφοὺς καὶ παιδία ἀδελφῶν, ἤτοι ἀνεψιούς, θείους καὶ παιδία θείων, καὶ ὅχι περαιτέρω. Μετὰ ταῦτα ἐκείνους, ὅπου ἔχουν καμμίαν² κοινωνίαν καὶ μετοχὴν εἰς τὸ μοῦλκι, εἰ καὶ μὴ συγγενεῖς. Καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς γείτονας καὶ τοὺς ἐγκατοίκους λακουϊτόρους, μεθ' οὓς τοὺς συντελεστάς, ἤτοι ἐκείνους, μετὰ τοὺς ὁποίους μαζὶ³ πληρώνει τὸ δόσιμόν του ἢ εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον ἢ εἰς τὸν αὐτὸν μαχαλέν. Ὑστερον δὲ ἀπὸ ὅλους τούτους ἐκείνους, ὅπου πλησιάζουν εἰς τὸ μοῦλκι ἀπὸ κανένα μέρος. Καὶ ὅταν αὐτοὶ ὅλοι παραιτηθῶσιν ἀπὸ τὸ προνόμιον τῆς προτιμίσεως, ὅπου ἔχουν, τότε ὁ νοικοκύρης νὰ πωλῇ τὸ μοῦλκί του ἀφόβως εἰς τὸν τυχόντα μουστερῆν⁴, ὅ,τι λογῆς καὶ ἂν εἶναι, καὶ πλέον δὲν εἰσακούονται οἱ ἔχοντες τὴν προτίμησιν, ἂν μετὰ ταῦτα μεταμεληθῶσι καὶ ζητήσωσι τὴν προτίμησίν τους.

β'.—Τῶν ἀκινήτων αἱ πωλήσεις ποτὲ νὰ μὴ γίνωνται ἐν γωνίᾳ που, ἀλλ' ἐν πόλει ἢ γοῦν κωμοπόλει καὶ ἀναγκαίως νὰ σημειοῦται εἰς τὴν ὁμολογίαν, ποῦ ἐγράφη. Καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν αἱ τῶν ἀκινήτων ἀγοραὶ νὰ ἐπικυρῶνται ἀπὸ τὴν Αὐθεντίαν⁵, ἀναχθείσης ταύτης πρὸς τὸν Αὐθέντην διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς τῶν ἀρχόντων.

γ'.—Ὁ καιρὸς τῆς προτιμίσεως εἰς

da în știre întâi rudelor ce vor fi părtași la acea moșie cu dânsul, sau răzorași și în urmă la rudele lor cele mai de aproape, însă la cei carii să trag dintr'ânsul și la cei din carii să trage el, și la frați i la nepoți de frați, la unchi și la copii unchilor, iar nu mai mult. După acestea să dea în știre la cei ce vor avea vreun amestec și împărtășire la acea moșie, măcar să nu fie nici rude, și în urmă la vecini și la lăcuiitorii cu carii împreună își plătește birul său, ori tot la acel sat, ori tot la acea mahala. Și în urma tuturor acestora să dea în știre celor ce să vor alătura cu acea moșie despre vreo parte. Și când aceștia toți să vor lepăda de privilegiul de protimisis ce au, atunci stăpânul să-și vândă moșiia lui fără de frică la orice fel de mușteriu să va întâmpla; și când în urmă cei ce au protimisis să vor căi și vor cere această protimisis, să nu li să mai dea ascultare.

2.—Vânzările de lucruri nemișcătoare nici odată să nu să facă într'ascuns și la fișcare loc, ci să să facă în oraș mare sau mic și negreșit să se însemneze locul unde s'au scris acel zăpis. Și pentru mai buna încredințare să se întărească aceale cumpărări de lucruri nemișcătoare de către domnie, arătându-se Domnului prin anaforaoa boerilor.

3.—Sorocul de protimisis la cei ce

¹ Y νὰ συνορίζονται || ² A, B, Be, R καμμίαν || ³ A, B, Be, R, Y μαζὶ || ⁴ A, B, Be, R, Y μουστερῆν || ⁵ A, B, Be, R, Y αὐθεντεῖαν.

μὲν τοὺς παρόντας καὶ βλέποντας¹ καὶ ἀκούοντας² τὴν πώλησιν εἶναι τριάντα³ ἡμέραι, εἰς δὲ τοὺς ἀπόντας εἶναι μῆνες τέσσαρες.

δ'.—Ἄν οἱ τοιοῦτοι, ὅσοι ἔχουν προτίμησιν πρὸ τοῦ νὰ παραιτηθῶσιν, ἀλλὰ συσχεπτόμενοι εἴσω τῆς προθεσμίας θελήσουν νὰ τὸ ἀγοράσουν, μακάρι ὅπου⁴ καὶ νὰ τὸ πωλήσῃ ὁ νοικοκύρης, ἔχουν δίκαιον νὰ τὸ ἐξαγοράζουν μὲ τὴν ἰδίαν τιμὴν, ὅπου ἐπωλήθῃ, μὴ δυνάμενος ὁ ἀγοραστὴς νὰ ζητῇ διάφορον διὰ τὰ ἄσπρα του οὔτε ὁ ἐξαγοραστὴς νὰ ζητῇ καρπούς.

ε'.—Οἱ ἀγορασταὶ λοιπὸν ξένοι νὰ φυλάττωνται νὰ μὴ κάμνουν καμμίαν⁵ φυτεῖαν εἰς τὸ μοῦλκι ἐκεῖνο ἢ οἰκοδόμημα ἢ μερεμέτι πρὸ τοῦ νὰ περάσουν αἱ διορίαι τῶν τριάντα ἡμερῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν, ἐπειδὴ, καὶ κινουμένης τῆς ἀγωγῆς τῆς προτιμήσεως καὶ ἐκδικουμένης⁶, χάνουν τὰ ἔξοδά τους⁷ ὅλα.

ς'.—Ἡ διορία δὲ τῶν τριάντα ἡμερῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ὅπου μάθῃ τὴν πώλησιν ὁ ἔχων τὴν προτίμησιν, τὴν ὁποίαν μεθ' ὅρκου θέλει πληροφορήσει εἰς τὴν κρίσιν, ὅτι τότε τὸ ἔμαθεν, ὅταν δηλ. ἐκίνησε τὴν ἀγωγὴν του, καὶ ὅχι νὰ μετροῖται ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς πωλήσεως.

ζ'.—Ὅσοι δὲ ἀποδημοῦσι μακρὰν διὰ κοινὰς ὑποθέσεις τοῦ τόπου ἢ εἶναι ἐξόριστοι⁸ ἢ αἰχμάλωτοι ἢ καὶ ἐνδημοῦντες⁹, εἶναι ὅμως ἐμποδισμένοι ἀπὸ καμμίαν¹⁰

sânt de față și la cei ce văd si aud, vânzarea iaste treizeci de zile; iar la cei ce lipsesc iaste patru luni.

4.—Când unii ca aceștea câți au protimisis, până a nu să lepăda de protimisis, socotindu-se întru acest orânduit soroc, vor vrea să cumpere, măcar de l-au și vândut stăpânul, au dreptate să-l răscumpere cu acelaș preț ce s'au vândut, neputând a cere cumpărătoriul dobândă pentru banii lui, nici răscumpărătoriul a cere roduri.

5.—Deci cumpărătorii streini să se ferească a nu face vreo sădire pe moșia aceia, sau zidire, sau prefacere, până a nu trece sorocul de treizeci de zile si de patru luni, pentru că pornindu-să jalbă de protimisis și dându-se dreptate celui ce a jăluit își pierde toată cheltuiala.

6.—Sorocul de treizeci de zile și de patru luni să se socotească din zioa ce au aflat vânzarea cel ce are protimisis, care zi cu jurământ să încredințeze judecata că atunci au aflat, adică când ș'au pornit jalba; iară să nu să numere din zioa vânzării.

7.—Câți vor fi călătoriți în loc de-părtat pentru pricini de obște ale țării, sau sânt surguniți, sau robiți, sau și de să află de față, dar sânt zăticniți

¹ Y βλέποντας || ² Y ἀκούοντας || ³ B, Be, τριάκοντα || ⁴ R παραλείπεται ὅπου || ⁵ A, B, Be, R καμίαν || ⁶ A ἐκ δικουμένης || ⁷ A, B, Be, R, χάνει τὰ ἔξοδά του, Y χάνει τὰ ἔξοδα || ⁸ A, B, Be, R, Y ἐξόριστοι || ⁹ A ἐν δημοῦντες || ¹⁰ A, B, Be, R, καμίαν.

περίστασιν ἐκστραορδινάριον μεγάλην, πολέμων δηλαδή ἢ ἄλλης τινὸς παρομοίας, ἢ δὲν ἐτελείωσαν τὸν εἰκοστὸν πέμπτον χρόνον τῆς ἡλικίας τους μὴ ὄντες ὑπὸ ἐπίτροπον ἢ κουράτορα¹ (ἐπειδὴ ὑπόντος ἐπιτρόπου ἢ κουράτορος καὶ ἐκείνου εἰδοποιηθέντος καὶ παραιτηθέντος, οὐδὲν ἰσχύει ἢ μετὰ τὸν εἰκοστὸν πέμπτον χρόνον τῆς ἡλικίας τοῦ νέου πρότασις τῆς προτιμήσεως), ἔχουν τετραετῇ διορίαν καὶ εἴσω ταύτης τῆς διορίας εἰσακούεται ἡ ἀγωγή αὐτῶν.

η'. — Ὅταν δὲ ὁ πωλὼν ἔχη δανειστὰς καὶ παραιτηθῶσιν ὅλοι, ὅσοι ἔχουν πρόνομιον τῆς προτιμήσεως, καὶ θέλουν οἱ δανεισταὶ νὰ ἀγοράσουν τὸ ἀκίνητον ἐκεῖνο, τότε προτιμᾶται² ἀπὸ τοὺς δανειστὰς ἐκεῖνος, ὅπου ἔχει νὰ λαμβάνῃ περισσότερα ἄσπρα, μὲ τὴν τιμὴν, ὅπου ἄλλος ξένος ἤθελε δώσει³.

θ'. — Ὅταν πωλήσῃ τινὰς ἀκίνητον αὐτοῦ πρᾶγμα παρὰ γνώμην ἐκείνου, ὅπου ἔχει τὴν προτίμησιν, ἀπατῶντας εἰς τοῦτο καὶ τὸν ἀγοραστήν, μετὰ ταῦτα δὲ πάρῃ τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο μὲ κρίσιν ἐκεῖνος, ὅπου ἔχει τὴν προτίμησιν, τότε νὰ ἀποδίδῃ ὁ πωλητὴς εἰς τὸν ἀγοραστήν ὅλην του τὴν ζημίαν καὶ νὰ ὑπευθύνεται καὶ εἰς ποινήν, ὅ,τι λογῆς ἤθελεν⁴ ἀποφασίσῃ⁵ τὸ κριτήριον.

ι'. — Ὅμοίως καὶ ὁ ἀγοραστής, ἂν ἤξευρε πὼς εἶχεν ἄλλος προτίμησιν καὶ συμφωνήσας μὲ τὸν πωλητὴν ἐπροσποιήθη πὼς δὲν τὸ ἤξευρε μὲ τοιοῦτον στοχασμόν,

din vreo întâmplare din cele deosebite, cum de oaste sau de alta asemenea sau nu s-au săvârșit doaozeci și cinci de ani ai vârștii lui, nefiind supt epítrop, sau purtător de grijă, (de vreme ce când să află supt epítrop și purtător de grijă și acel epítrop să va lepăda de acea protimisis, nu mai are putere acea pretenderimă de protimisis ce va face copilul după vârșta de ani douăzeci și cinci), au soroc de patru ani, și întru acest soroc să dă ascultare pârii lor.

8. — Când vânzătorul va avea datornici și să vor lepăda toți câți au privilegiu de protimisis, și vor vrea datornicii să cumpere acel lucru nemisător, atunci se protimisește dintre datornici cel ce are să ia mai mulți bani, cu prețul ce va da alt strein.

9. — Când cinevaș va vinde vreun lucru nemisător al său fără de știrea celuia ce are protimisis, înșălând la aceasta și pe cumpărător, și în urmă cu judecată va lua acel lucru cel ce are protimisis, atunci vânzătorul să plătească cumpărătorului toată paguba, și să se osândească și la orice pedeapsă va hotărâ judecata.

10. — Asemenea și cumpărătorul de au știut că are altul protimisis și așzându-să cu vânzătorul, s'au făcut că n'au știut, cu socoteală ca să treacă

¹ *A, B, Be, R, Y* ἢ δὲν ἐτελείωσε τὸν εἰκοστὸν πέμπτον χρόνον τῆς ἡλικίας του μὴ ὢν (*B, Be* ὢν) ὑπὸ ἐπίτροπον ἢ κουράτωρα || ² *A, B, Be, R, Y* προτιμεῖται || ³ *R* δώσει, *A, B, Be, Y* δόση || ⁴ *Y* ἤθεν || ⁵ *A, B, Be, R, Y* ἀποφασίση.

διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρὸς τῆς διορίας, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἐξουσιάσῃ μετὰ τὴν παράτασιν τοῦ καιροῦ, ὅχι μόνον νὰ ὑστερῇται ἀπὸ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ νὰ ζημιώνεται, καθὼς ἤθελεν εὐρεθῇ εὐλογον ἀπὸ τὸ κριτήριον.

ια'.—Εἰς τὸ γράμμα τῆς πωλήσεως νὰ ὑπογράφουν ὅλοι, ὅσοι ἔχουν προτίμησιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπαρητήθησαν. Ἄν ἴσως¹ ὅμως τινὲς ἀπὸ αὐτοὺς δυστροποῦσιν εἰς τὸ νὰ ὑπογράφουν καὶ ὁ πωλὼν πνίγεται ἀπὸ ἀνάγκην, τότε νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν Αὐθεντίαν² τὰ περὶ τούτου, καὶ ἡ Αὐθεντία³ ἢ θέλει βιάσει τοὺς τοιοῦτους νὰ ἀγοράσουν ἢ νὰ ὑπογράφουν, διὰ νὰ ἔχῃ ὁ ἀγοραστὴς τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ.

ιβ'.—Διὰ νὰ γίνωνται αἱ ἀγοραὶ καὶ πωλήσεις ἀσφαλέστεραι καὶ νὰ μὴν ἀκολουθοῦν ἀπάται καὶ ἐπομένως διαφοραὶ καὶ κρισολογήματα καὶ διὰ νὰ φυλάττωνται τὰ ἀνωτέρω νόμιμα, νὰ ἐμφανίζεται ἡ τῆς πωλήσεως ὁμολογία εἰς τὸ κατὰ τόπους κριτήριον καὶ νὰ ἐξετάζωνται παρὰ τῶν κριτῶν πρῶτον αἱ παλαιαὶ ὁμολογίαι τῶν πωλούντων καὶ ὅσα γράμματα ἔχουν διὰ τὸ πωλούμενον. Εἰ δὲ καὶ δὲν ἔχουν ὁμολογίας⁴ ἢ γράμματα παλαιά, νὰ ἀποφασίζεται πρῶτον⁵ ἡ χοταρνιτζία καὶ ἐξετάσεις τοῦ ὅσου μέρους ὀρίζει, διορισμένων χοταρνίκων ἢ γινομένης ἐξετάσεως ἀκριβοῦς καὶ φανερᾶς ἀπὸ ὅλους τοὺς γείτονας, καὶ ἀφοῦ⁶ λάβῃ τὸ ἀναγκαῖον σενέτι εἰς χεῖράς του, τότε νὰ ἡμπορέσῃ νὰ πωλήσῃ κατ' ἐκεῖνο. Δεύτερον, ἂν ἔδωκεν εἶδησιν εἰς ὅσους ἔχουν τὴν προτίμησιν,

vremea sorocului, și în urmă după trecerea vremii să stăpânească; atunci nu numai să fie lipsit de acel lucru, ci să se și păgubească după cum să va găsi cu cale de către judecată.

11.—În zapisul vânzării să se iscălească toți câți au protimisis și s'au lepădat; iar de nu vor vrea unii dintre dânși să iscălească, si vânzătorul să sugrumă de trebuință, atunci să arăte Domnii pentru aceasta, și Domnia pe unii ca aceia îi va sili sau să cumpere sau să iscălească, pentru ca să-și aibă cumpărătorul siguranța lui.

12.—Pentru ca să se facă cumpărătorile și vânzările mai sigure și temeinice, și ca să nu să întâmple înșălăciuni și pricini de judecăți în urmă, și pentru ca să se păzească ceale de mai sus pravili, să se arate zapisul vânzării la judecătoria din partea locului, și să se cerceteze de către judecători întâi zapisile ceale vechi ale vânzătorilor, și câte cărți vor avea pentru acel lucru vânzător. Iar de nu vor avea zapise sau cărți vechi, să se lămurească: întâi hotărnicia și cercetarea de cât loc stăpânește, orânduindu-să hotarnici, sau făcându-să cercetare cu amăruntul și de față de către toți vecinii, și după ce va lua acea trebuincioasă adevărință în mâna lui, atunci să poată să vânză. Al doi-

¹ A, B, Be, R, Y Ἀνίσως || ² A, B, Be, R, Y αὐθεντίαν || ³ A, B, Be, R, Y αὐθεντία || ⁴ Y ὁμολογίαις ||

⁵ A πρῶ || ⁶ A, B, Be, R, Y ἀφ' οὗ.

ὅπου ἀνωτέρω φανερώνομεν. Τρίτον, ἂν πωλοῦν οἰκειοθελῶς καὶ ἀβιάστως. Τέταρτον, ἂν ἔλαβον τὰ ἄσπρα σῶα. Καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐξετάσεις νὰ εἶναι παρόντες καὶ μάρτυρες ἀξιόπιστοι, οἱ ὅποιοι νὰ ὑπογράφουν εἰς τὰς ὁμολογίας, εἰς τὰς ὁποίας¹ πρέπει νὰ φανερώουν καὶ τὰ σύνορα καὶ τὰ στίλβινα² κατὰ τὰ γράμματα τῆς χοταρνιζίας. Καὶ ἔπειτα νὰ τὰς ἐπικυρώνουν καὶ οἱ κριταὶ καὶ νὰ τὰς καταγράφωσιν εἰς τοὺς κώδικας, ὅπου ἐξ αἰτίας χασίματος ὁμολογιῶν ἢ προσποιήσεως χασίματος νὰ μὴν ἀκολουθοῦν κατόπιν³ διαφοραί. Καὶ ἔξαιρέτως διὰ περισσοτέραν ἀσφάλειαν αἱ τῶν ἀκινήτων ἀγοραὶ καὶ πωλήσεις καὶ αἱ περὶ τῶν τοιούτων διοριζόμεναι ἐξετάσεις καὶ αἱ εἰς τὸν κώδικα καταγραφαὶ τῶν ὁμολογιῶν καὶ τοιούτων γραμμάτων καὶ αἱ ἐπικυρώσεις νὰ γίνωνται ἐδῶ εἰς τὴν Αὐθεντικὴν Καθέδραν. Αἱ δὲ τῶν πέρα τοῦ Ὀλτου καδιλικίων διὰ περισσοτέραν εὐκολίαν τοῖς βουλομένοις νὰ γίνωνται εἰς Κραγιόβαν, εἰς ὅσους δὲ ζητοῦν καὶ γράμμα Αὐθεντικὸν νὰ δίδεται μετὰ τὰς ἐξετάσεις. Τὸ νὰ καταγράφονται αἱ ὁμολογίαι εἰς κώδικας τόσον ἀναγκαῖον καὶ ὠφέλιμον εἶναι⁴, ὅπου ὅχι μόνον οἱ εἰς τὸ ἐξῆς ἀγοράζοντες (οἵτινες ἀφεύκτως πρέπει νὰ τὸ φυλάττουν), ἀλλὰ καὶ οἱ πρότερον ἀγοράσαντες πρέπει νὰ τὸ κάμουν δι' ὠφελειάν των. Οἱ δὲ κώδικες αὐτοὶ νὰ εἶναι ξεχωριστοὶ καὶ νὰ φυλάττωνται πάντοτε εἰς τὴν μητρόπολιν καὶ ἐπισκοπὰς μὲ βοῦλλαν καὶ ὑπογραφὴν τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν ἐπισκόπων, διὰ νὰ μὴ μένη ὑποψία ἀλλαγῆς καὶ δόλου. Ἀπὸ

lea să se cerceteze de au dat în știre la câți au protimisis cum mai sus arătam. Al treilea de vând cu voia lor și nesiliți. Al patrulea de au luat banii deplin. Și la aceste cercetări să fie de față și marturi vrednici de credință, carii să se iscălească în zapise, întru care să cuvine a arăta și hotarale și stânjânii după cartea de hotarnicie. Și în urmă să le întărească și judecătorii și să le treacă în condici ca să nu să întâmple în urmă pricini de judecăți din răpunerea zapiselor, sau să se facă că le-au pierdut. Și mai vârtos spre mai multă siguranție, vânzările și cumpărătorile de lucruri nemișcatoare, și cercetările ce să orânduiesc pentru unele ca acestea, și trecerea zapiselor și altor asemenea cărți în condici, și întărirea, să se facă aici la scaunul domnesc. Iar ceale de la județele ot prez Olt pentru mai multă lesnire câți vor vrea să se facă la Craiova, și câți vor cere și carte domnească să li să dea după cercetările ce să vor face. A se trece zapisele în condici, atât de trebuință și de folos iaste, ca nu numai cei ce de acum înainte vor cumpăra vreun lucru nemișcătoriu, li să cade negreșit a păzi aceasta, ci și cei ce vor fi cumpărat mai nainte trebuie să o facă pentru folosul lor. Iar condicile acestea să fie deosebite, și supt păstrare pururea la mitropolie și la episcopie, cu pecetea și iscălitura mitropolitului sau a episcopilor, ca să nu

¹ A, B, Be, R, Y τὴν ὁποίαν || ² R στίλβινα || ³ A, B, Be, R, Y κατόπι || ⁴ R ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ὠφέλιμον.

δὲ τὰ τοιαῦτα νὰ μὴ ζητῶνται ἀπὸ κανένα ἄσπρα πολλὰ ἢ ὀλίγα ἢ¹ ζετζουγιάλα, ἀλλὰ μόνον ἐν ὀλίγον τι διὰ τὸν καταγράφοντα εἰς τὸν κώδικα τὰ τοιαῦτα γράμματα καὶ ὁμολογίας.

ιγ'. — "Ὅταν πωλῇται ἀκίνητον πρᾶγμα (ἂν ὁ πωλὼν δὲν ἔχῃ² συγγενεῖς καὶ ἂν γείτονες δὲν πρετενδέρουν³ τὴν προτίμησιν), νὰ ἔχῃ προτίμησιν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐκείνου ὁ πρῶτος νοικοκύρης ἐκείνου ἢ οἱ πλησίον συγγενεῖς ἐκείνου καὶ τοῦτο ἐν τῷ διωρισμένῳ⁴ καιρῷ τῶν τριάντα⁵ ἡμερῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν καὶ ὅχι περαιτέρω καὶ ἂν οἱ⁶ τοιοῦτοι δὲν ἤθελαν τὸ ἀγοράσει καὶ περάσῃ ἢ πώλῃσις εἰς τρίτον πρόσωπον, νὰ μὴν ἔχουν πλέον δίκαιον προτιμήσεως οἱ τοιοῦτοι, νὰ χρεωστῇ δὲ ὁ πωλητὴς νὰ δίδῃ εἶδησιν καὶ εἰς αὐτούς.

ιδ'. — "Ὅταν δι' ἀκριβοῦς ἐξετάσεως φανερωθῇ πὺς κατάγχεταί τις ἀπὸ χρέος καὶ δὲν ἔχει ἄλλον τρόπον ἀπαλλαγῆς, πρὸς αὔξησιν τῆς τιμῆς τοῦ ἀκινήτου νὰ γίνεταί τὸ μεζάτι⁷ δι' Αὐθεντικῆς προσταγῆς πρὸς τὸν στάροσαν⁸, ἢ ὅταν δύο συννεμόμενοι⁹ ἀκίνητον καὶ πρὸς ἀλλήλους δὲν συμφωνήσωσιν εἰς τὴν διανομήν, νὰ¹⁰ βασανισθῇ ἡ τιμὴ τοῦ πράγματος διὰ μεζατίου, καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ὅταν ἐπὶ ἰσχυρῇ¹¹ καὶ δικαίᾳ αἰτίᾳ ἀπὸ τοῦ ἰδίου Αὐθεντι-

mai rămâe bănuială de schimbare de acelea cărți și de viclesug. De la unile ca acestea să nu să ceară de către nimini bani, mulți sau puțini, sau ze-
ciuială, ci numai oareș ce puțin pen-
tru osteneala logofetelului ce trece în
condice acest fel de cărți și zapise.

13.— Când să va vinde lucru ne-
mișcător, de nu va avea acel vânză-
toriu rude și vecinii lui nu vor cere
acea protimisis, atunci să se protimi-
sească la acea cumpărare cel întâi stă-
pân și vânzător acelu lucr, sau ru-
dele lui ceale mai de aproape, însă în
vremea sorocului celui de treizeci de
zile și de patru luni, iar nu mai mult;
și când aceștia nu vor vrea să-l cum-
pere și va trece vânzarea la al treilea
obraz să nu mai aibă dreptate de pro-
timisis; dar și vânzătorul să fie dator
a da și acelora știre, adică la acel din-
tâi stăpân și vânzător acelu lucr și
rudelor lui.

14.— Când prin cercetare cu amă-
runtul să vede cinevaș sugrumat de
datorie și nu are alt mijloc de plată
spre sporirea prețului lucrului nemiș-
cător, să se facă mezat prin poruncă
gospod cătră starostea, sau când vor
avea împărțășire la vreun lucru ne-
mișcătoriu și nu să vor putea învoi la
împărțeală, să-i cerceteze prețul prin
mezat, și mai vârtos când să va în-
tâmpla pricină de mare nevoie și să

¹ Y παραλείπεται: ἢ || ² A, B, Be, ἔχει || ³ A, B, Be, R, Y πρετεντέρουν || ⁴ A, B, Be, R, Y διο-
ρισμένῳ || ⁵ A, Y τριάκοντα || ⁶ Y παραλείπεται: οἱ || ⁷ B μεζάτι || ⁸ R στάροστα, Y στάροσαν || ⁹ A, B,
Be, R, Y συννεμόμενοι || ¹⁰ R καὶ || ¹¹ A, B, Be, R, Y τι.

κοῦ Διβανίου ἀποφασισθῇ. Ἡ δὲ τελευταία τιμή, ὅπου ἔβγη¹ εἰς μεζάτι, νὰ φανερωθῇ εἰς τὸν συγγενῇ ἢ² συννεμόμενον³ ἢ γείτονα, ὅπου ἔχει τὴν προτίμησιν, οὐ παραιτουμένου, νὰ ἐπικυροῦται⁴ ἢ πώλησις ἀπὸ τὴν Αὐθεντίαν⁵.

ιε'.—Ὅταν πωλῇται βενίτον μοσίας τινὸς μοναστηριακῆς ἢ ἀρχοντικῆς ἢ πτωχικῆς, νὰ προτιμῶνται εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ βενίτου ἐκείνου οἱ βλάχοι, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὴν μοσίαν ἐκείνην, μὲ τὴν πρέπουσαν ἀσφάλειαν τῶν ἄσπρων τῆς ἀγορᾶς καὶ νὰ ἀσφαλίζωσι τὴν ἀγορὰν εἰς τὸ νὰ μὴ καταπατῶσι τὴν μοσίαν τοῦ γείτονος. Εἰ δὲ καὶ δὲν κάμουν κανένα ἀπὸ αὐτά, τότε νὰ χάνουν⁶ τὴν προτίμησίν τους.

XXXIII.—ΠΕΡΙ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗΤΟΥ

α'.—Ἐπειδὴ ὁ νόμος λέγει ὅτι τὰ κατ' ἀπάτην γινόμενα⁷ οὐκ ἔρρωνται, διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἔξῃς, ὅταν γίνηται πώλησις πράγματός τινος, νὰ γίνεται τοιαύτη θεωρία. Πρῶτον μὲν ἂν ὁ πωλητὴς ἦτον ἀφῆλιξ, ἥτοι ἥττων τῶν εἰκοσιπέντε χρόνων, καὶ χωρὶς νὰ ἔχη κουράτορα⁸. Δεύτερον, ἂν ἦτο⁹ μεμηνὼς καὶ οὐ καθεστηκυίας φρονήσεως. Τρίτον, ἂν ἀπὸ ἐπιφορὰν βίας καὶ ἀπειλῆς ἐκ μέρους τοῦ ἀγοραστοῦ ἐπώλησε. Τέταρτον, ἂν εἰς τὴν ὁμωνυμίαν τοῦ πωλουμένου γίνη ἀπάτη ἢ ἂν εἰς τὴν ὕλην τοῦ πωλουμένου γίνη δόλος. Καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ἂν τὸ συνάλλαγμα γίνη ἐν γωνίᾳ που χωρὶς ὑπομαρτυρίας ἀξιοπίστων, ὅτι

va hotără din divan gospod să se facă mezat. Iară cel după urmă preț ce va eși la mezat să se arate la rudă sau la cel cu care împreună să împărtaşaste cu stăpânirea, sau la vecinu ce va avea protimisis. Cari aceștia de să vor lepăda de protimisis să se întărească vânzarea de cătră Domnie.

15.—Când să va vinde venit de moșie mănăstirească sau boerească sau țărănească, să se protimisească la vânzarea acelu venit rumânii ce sălășluesc pe acea moșie, cu cea cuviincioasă încredințare de banii vânzării, și să sigurefsească vânzarea a nu călca peste moșia vecinului. Iară de nu vor face nici una dintr'acestea, atunci să-și piarză protimisis.

XXXIII.—PENTRU VÂNZAREA CEA FĂR DE TEMEIU

1.—De vreme ce pravila zice, cum că cele ce să fac cu înșălăciune nu au tărie, pentru aceia de acum înainte când să va vinde vreun lucru, să se facă cercetare în acestaș chip; însă mai întâi de au fost vânzătorul nevârstnic, adică mai mic de doaozeci și cinci de ani, și fără de a nu fi supt purtător de grijă. Al doilea de au fost nebun și neajuns de minte. Al treilea de au vândut de silă și de frica cumpărătorului. Al patrulea când să va face înșălăciune la vânzarea vreunui lucru, al căruia nume să poate potrivi cu altul care să nu fie tot de o stare și de

¹ A, B, Be, R, Y εὔγει || ² R ἢ εἰς τὸν || ³ A, B, Be, R, Y συννεμόμενον || ⁴ R ἐπικυρώνεται || ⁵ A, B, Be, R, Y αὐθεντίαν || ⁶ R χάνωσι || ⁷ R γινόμενα || ⁸ A, B, Be, R κουράτωρα || ⁹ A, B, Be, R, Y ἦτον.

αἱ τοιαῦται πωλήσεις δὲν ἔχουν κῦρος.

XXXIV.—ΠΕΡΙ ΧΟΤΑΡΝΙΤΖΙΑΣ

α'.—Ἡ χοταρνιτζία νὰ ἀκολουθῇ μὲ τὴν ἰδίαν τάξιν, ὅπου διωρίσθῃ¹ ἀπὸ τὸν ἀοίδιμον αὐθέντην Κωνσταντὶν Βόδα Μαυροκορδάτον, νὰ τελειώνῃ ὅμως ἀπὸ τρία κριτήρια καὶ ὄχι ἀπὸ τέσσαρα, καὶ τὸ μὲν πρῶτον κριτήριο νὰ εἶναι συνθεμένον ἀπὸ ἑξ² ἄρχοντας, τὸ δὲ δεύτερον ἀπὸ δώδεκα καὶ τὸ τρίτον ἀπὸ εἴκοσι τέσσαρας. Τὸ τέταρτον δέ, ὅπου ἐσυνθέτετο³ ἀπὸ σαράντα ὀκτὼ ἄρχοντας, ἀνηγέρθη μὲ κοινὴν ἀπόφασιν.

β'.—Ὅταν γίνεται χοταρνιτζία καὶ εἶναι νὰ μετρηθῇ τὸ μοῦλκι, νὰ μετρηθῇ κατὰ τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο στίνζινον⁴, μὲ τὸ ὅποιον συνίσταται καὶ ἀποδεικνύεται ἡ ποσότης τῶν στίνζινων ἐκεῖνων⁵. Ὁ ἀριθμὸς δὲ τῆς ποσότητος τῶν στίνζινων⁶, ὅπου εἶναι νὰ γραφθῇ τώρα εἰς τὸ γράμμα τῆς χοταρνιτζίας, νὰ γράφεται κατὰ τὸ τωρινὸν στίνζινον⁴.

γ'.—Ὅταν γίνεται χοταρνιτζία, νὰ εἶναι παρόντες ὅλοι οἱ γείτονες μὲ τὰ γράμματα τοὺς ὅλα καὶ οἱ χοτάρνιτσοι ἢ οἱ γείτονες νὰ μὴν ἀκκουμβῶσιν⁷ ἐπάνω εἰς ἄλλας προγεγονυίας χοταρνιτζίας καὶ κατ'

un preț, sau când să va face vicleșug la materiia lucrului ce să vinde, precum am zice că vinde cinevaș aramă drept aur; și peste acestea toate, când vânzarea să va face pe taină fără de mărturie de obraze vrednice de credință, căci unile vânzări ca acestea nu au tărie.

XXXIV.—PENTRU HOTĂRNICIE

1.—Hotărnicia să aibă a să urma întocmai după orânduiala ce au făcut reposatul întru fericire Constantin vodă Mavrocordat însă să aibă a să săvârși prin trei judecăți, iară nu patru, și judecata cea d'întâi să fie alcătuită de șease boeri, iară cea de a dooa de doisprezece, și cea de a treia de dooazece și patru. Iară cea de a patra care era de patruzeci și opt de boeri s'au stricat cu hotărâre de obște.

2.—Când se face hotărnicie, și iaste să se tragă moșiia, să aibă a să trage cu stânjânul cel vechiu cu care să dovedește și să arată suma acelor stânjini. Iar numărul sumei stânjinilor ce iaste ca să se scrie acum în cartea de hotarnicie, să se scrie după stânjânul de acum.

3.—Când să face hotărnicie să fie de față toți vecinii cu toate scrisorile lor; și hotarnicii sau vecinii să nu se razime asupra altor hotărnicii ce să vor fi făcut mai înainte, ca după ace-

¹ A, B, Be, R ἐδιωρίσθη, Y ἐδιορίσθη || ² Y ἑξί || ³ B, Be ἐσυνθέτετο || ⁴ R στίντζινον || ⁵ R ἐκεῖνων τῶν στίντζινων || ⁶ R στίντζινων || ⁷ A, B, Be, R, Y ἀκομβῶσιν.

ἐκείνας νὰ κάμνωσι τὰς θεωρίας των, αἱ ὅποῖαι δυνατόν νὰ εἶναι καὶ λανθασμένοι.

δ'.—Ὅταν γίνεται χοταρνιζία, νὰ μὴ βάζωνται αἱ πέτραι παρὰ μόνον τότε, ἢ ὅταν ἀναπαύωνται καὶ τὰ δύο ἀντιδιαφερόμενα μέρη καὶ δὲν καταπατῆται¹ κανένας ἀπὸ τοὺς γείτονας ἢ ὅταν γίνῃ ἀπόφασις Αὐθεντικὴ μὲ Διβάνι.

ε'.—Ὅποιος ἀπὸ τοὺς ἀντιδιαφερομένους ἀποδειχθῇ πὼς ἐμετατόπισε τὰ ὅρια καὶ ληστρικῶς ἐπῆρε τόπον τοῦ ἄλλου, νὰ πληρώνῃ ὅλα τὰ ἔξοδα καὶ νὰ ὑποπίπτῃ καὶ εἰς τὰς νομικὰς ποινάς, ὅπου διορίζουν οἱ Βασιλικοὶ νόμοι.

ς'.—Οἱ χοτάρνιζοι νὰ μετροῦνται κατὰ τὴν παλαιὰν ἐπικρατήσαν συνήθειαν, κατὰ τοὺς βαθμοὺς δηλαδὴ καὶ ἀρχοντιές².

ζ'.—Οἱ χοτάρνιζοι νὰ μὴν ἔχουν νὰ λαμβάνουν ἀβαῖτι διὰ τὸν κόπον τῆς χοταρνιζίας, ὅπου κάμνουν, ἀλλὰ νὰ λαμβάνουν μόνον τὰ ἔξοδα αὐτῶν ἀπὸ ἐκεῖνον, ὅπου ἤθελε φανῇ πὼς ἀδικεῖ, ἂν κατὰ γνῶσιν ἀδικῇ παραβὰς αὐτὸς τὰ ὅρια. Εἰ δὲ κατ' ἄγνοιαν ἐξουσιάζει τὸ ὅ,τι ἤρρε, νὰ πληρώνωνται τὰ ἔξοδα κατ' ἀναλογίαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Εἰ δὲ καὶ ἄνευ διαφορᾶς ὁ κύριος ἐνὸς τόπου θέλει νὰ χοταρίσῃ τὸ μοῦλκί του διὰ περισσοτέραν ἀσφάλειαν, νὰ πληρώνῃ αὐτὸς μόνος τὰ ἔξοδα τῶν χοταρνίκων, ὅπου³ ζητήσῃ.

η'.—Ὁ μέγας πορτάρης νὰ λαμβάνῃ ἀβαῖτι ἀπὸ τὴν χοταρνιζίαν ἀπὸ διακόσια ἄσπρα, ἥτοι ἀπὸ ἓν φλωρίον παλαιόν,

lea să urmeze, că poate acelea să fie greșite.

4.—Când se face hotărnicie să nu să pue piatrile, fără de numai atunci când amândoa pârțile ce să pricinuesc să vor odihni, necălcându-să nici moșia vecinilor, sau când să va face domneasca hotărâre de la divan.

5.—Oricare din cei ce să pricinuesc să va dovedi că au mutat hotarăle și hoștește au împresurat locul celuilalt, să plătească toată cheltuiala și să cază și supt pedeapsa ce orânduiesc pravi-lile împărătești.

6.—Hotarnicii să se numere după vechiul obicei ce s'au urmat adică după trepte și după dregătorii.

7.—Hotarnicii să nu aibă a lua havyet pentru osteneala ce vor face la hotărnicii, ci să aibă a-și lua numai cheltuiala lor de la cel ce să va dovedi că năpăstuește, însă de năpăstuește prin știință călcând el hotarăle; iar de stăpânește prin neștiință ceia ce au găsit, atunci să se plătească cheltuiala de către amândoa pârțile după analogie. Iar de va vrea stăpânul vreunii moșii pentru mai multă siguranție să-și hotărască moșia lui, fără de a nu avea pricină cu cinevaș atunci să plătească singur el cheltuiala hotarnicilor ce-i va cere.

8.—Vel portar să aibă a lua havyet dela hotărnicie câte bani doasute, adică câte un galben vechiudu pă

¹ A, B, Be, R, Y καταπατεῖται || ² A, B, Be, R ἀρχοντιαῖς, Y ἀρχοντίαις || ³ R ὅπου ἤθελε.

κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν χοταρνίκων. Ὁ δὲ πορταρέλλος νὰ λαμβάνῃ τὸ τράπατον τοῦ ζουδέτζου καὶ τὰ ἔξοδά του.

XXXV.—ΠΕΡΙ ΕΜΦΥΤΕΥΣΕΩΣ,
ΗΤΟΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟΥΝΤΩΝ
ΕΙΣ ΞΕΝΟΝ ΕΛΑΦΟΣ

α'.—Ὅσοι οἰκοδομοῦν ἐπάνω εἰς γῆν ξένην¹ ὁποιοῦνδηποτοῦν² κτίριον συμφωνώντας τὸ τεταγμένον ἐνοίκιον³ πρὸ τῆς καταβολῆς τῶν θεμελίων, νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν νοικοκύρην τοῦ ἐδάφους καὶ τὸν τρόπον τῆς πραγματείας ὀνομαστί, καθ' ἣν ἔχει νὰ πραγματεύεται, καὶ τὸ πλάτος, μήκος καὶ ὕψος τῆς οἰκοδομῆς, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ βλάβῃ τὸν γείτονα οὔτε τοὺς δημοσίους τόπους, καὶ νὰ συμφωνῇται ρητῶς καὶ ἡ ἔκτασις τοῦ τόπου, ὅπου λαμβάνει, διὰ νὰ μὴν ἀκολουθῶσιν ὕστερον ἔριδες διὰ καταπάτησιν τῶν ὁροθεσιῶν⁴.

β'.—Εἰς τὰς συμφωνητικὰς ὁμολογίας νὰ σημειώνωσι καὶ τοὺς χρόνους, δι' ὅσους γίνεται ἡ συμφωνία, ἢ δηλ. μόνον προσωπικῶς ἢ κατὰ διαδοχὴν. Νὰ συμφωνῇται καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς ἔχει νὰ κατασκευάζεται ἡ οἰκοδομή, καὶ ἂν ἔχη ἄδειαν νὰ κάμνῃ καὶ πίνιτζαν⁵ καὶ ἂν ἔχη ἄδειαν νὰ τὸ ξαναοικοδομήσῃ πάλιν, ἂν τύχῃ ἢ νὰ καῇ ἢ νὰ χαλάσῃ ἀπὸ κανένα ἄλλο περιστατικόν. Καὶ ἂν εἶναι νὰ γένῃ ἡ οἰκοδομή μέσα εἰς τὴν πολιτείαν, νὰ εἶναι ἡ σκέπη ἐξάπαντος ἢ ἀπὸ ὀλάνια ἢ ἀπὸ σιντριλλία καὶ ὄχι ἀπὸ χορτάρι⁶ ἢ καλάμι ἢ σκόρτζες⁷ διὰ τὸ τῆς πυρκαϊᾶς ἐπικίνδυνον. Νὰ συμφωνῇται δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι νὰ μὴν ἔχη

numărul hotarnicilor. Iar portărelul să aibă a-și lua treapădul județului și cheltuiala lui.

XXXV.—PENTRU CEI CE ZIDESC
ÎN LOC STREIN

1.—Câți vor zidi orice fel de zidire pe pământ strein, așazăndu-să pentru chiria cea orânduită până a nu pune temeliile, să tocmească cu stăpânul locului și feliul neguțătorii anume, după care iaste să se neguțătorească, și lățul, lungul, și înălțimea zidirii spre a nu supăra și pă vecin, nici locurile ceale de obște, și să se facă așazământ înscris și pentru cât loc va lua ca să nu să întâmple în urmă prigoniri pentru călcări de hotară.

2.—In zapisile de așazământ să se însemneze și pe câți ani se face tocmeala, adică numai la acel obraz sau și la moștenitorii lui, să se tocmească și materiia din care iaste să se facă zidirea, și de are voie să facă și pivniță, și de are voie să o zidească de al doilea când să va întâmpla ori să arză ori să se strice din vreo întâmplare. Și de iaste să se facă zidirea înlăuntru în oraș, negreșit să fie acoperișul ori de olane ori de șindrila, iară nu de șovar sau de trestie și de scoarțe pentru primejdie de foc; să se tocmească și aceasta, adică să nu aibă

¹ R ξένην γῆν || ² A, B, Be ὁποῖον δηποτοῦν, Y ὅποιον δηποτοῦν || ³ B, Be ἐννοίκιον || ⁴ Y ὁροθεσιῶν ||
⁵ A, B, Be, Y πίνιτζαν || ⁶ R χορτάρια || ⁷ A, B, Be, R, Y σκόρτζαις.

ὅλως ἄδειαν ὁ νοικοκύρης νὰ ἀυξήσῃ τὸ ἐνοίκιον¹ ἐπ' οὐδεμιᾷ αἰτίᾳ. Καὶ αὐταὶ αἱ συμφωνητικαὶ ὁμολογίαι νὰ καταγράφωνται εἰς τοὺς κώδικας τοῦ Διβανίου, ὅσαι ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀρχοντικά· ὅσαι δὲ εἶναι πτωχικαὶ ἢ πραγματευτῶν, νὰ καταγράφωνται εἰς τοὺς κώδικας τῶν ρουφετίων τους·

XXXVI.—ΠΕΡΙ ΚΑΤΖΙΒΕΛΩΝ²

α'.—Ὅποιος στεφανώσῃ³ κατζίβελον ἢ κατζίβελαν ξένην χωρὶς τὴν εἶδῃσιν τοῦ νοικοκυροῦ, ὁ ὁποῖος νοικοκύρης εἶναι γνωστὸς καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἰδίαν χώραν, νὰ ζημιώνεται μὲ τοῦτον τὸν τρόπον, ἥτοι νὰ χάνῃ⁴ τὸν κατζίβελον ἢ τὴν κατζίβελαν, ὅπου ἐστεφάνωσε μὲ τὸν ξένον ἐκεῖνον κατζίβελον ἢ κατζίβελαν, καὶ νὰ τοὺς κερδαίνει ἐκεῖνος ὁ νοικοκύρης ὅπου δὲν ἐρωτήθῃ.

β'.—Διὰ νὰ μὴν ἀκολουθῶσιν ἔριδες μεταξὺ τῶν κυρίων τῶν κατζίβελων, στεφανούμενοι παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν αὐτῶν, διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἔξης οἱ ἱερεῖς νὰ εἶναι πάντοτε προσεκτικοί, ὅπου, ὅταν εἶναι νὰ στεφανωθῇ ἀνδρόγυνόν τι κατζίβελικον, ὅπου νὰ εἶναι ὑπ' ἐξουσίαν δύο κυρίων, ἕως οὗ δὲν λάβωσιν ἔγγραφον καὶ παρὰ τῶν δύο κυρίων ἐκείνων, ὅπου νὰ δίδωσιν ἄδειαν νὰ στεφανωθῶσι, νὰ μὴ τοὺς στεφανώνωσιν· εἰ δὲ καὶ τολμήσῃ τινὰς ἱερεὺς νὰ τὸ κάμῃ, νὰ παιδεύεται ἐκκλησιαστικῶς. Ὅμοίως καὶ ὅποιος τῶν ἀρχόντων ἢ ἡγουμένων οἰκειοποιούμενός τινα κατζίβελον ξένον ἢ κατζίβελαν γένῃ αἵτιος ἐκ τούτου νὰ ἀκολουθήσῃ ζημία εἰς τὸν νοι-

voe stăpânul să sporească chiria pentru nici o pricină. Și aceste zapise de așăzământ să se treacă în condicile divanului câte din acestea vor fi boeresti; iară câte vor fi de săraci sau de neguțători, să se treacă în condicile rufeturilor lor.

XXXVI.—PENTRU ȚIGANI

1.—Cine va cununa ȋigan sau ȋigancă streină, fără de știrea stăpână-său, fiind stăpânul știut, și aflându-să tot într'acel oraș, să se păgubească în acestaș chip: adică să piarză pă ȋigan sau pe ȋiganca ce au cununat cu acel strein ȋigan sau ȋigancă, și să-i căștige stăpânul acela ce nu s'au întreat.

2.—Pentru ca să nu să întâmple prigoniri între stăpânii ȋiganilor, cununându-să fără de știrea stăpânilor lor, pentru aceia de acum înainte preoții pururea să fie cu luare aminte, ca în vreme ce iaste să se cunune soție ȋigănească, care sânt sub stăpânire la doi stăpâni, până nu vor lua adeverință înscris de la amândoi stăpânii aceia dând voe a să cununa să nu-i cunune. Iar de va îndrazni vreun preot a o face să se pedepsească bisericeste. Asemenea și ori care din boeri sau egumeni va ȋinea la dânsul vreun ȋigan strein, sau vreo ȋigancă, și va fi pricinuitor dintr'aceasta să se întâm-

¹ R ἐνοίκιον || ² Ἐν R κατζίβελος γράφεται πάντοτε σχεδὸν κατζίβελος || ³ A, B, Be, R, Y στεφανώσει || ⁴ R χάση.

κοκύρην τοῦ ξένου ἐκεῖνου κατζίβελου ἢ κατζίβέλας, ὁ τοιοῦτος νὰ ἀπολογῇται ὅλην τὴν ζημίαν ἐκεῖνου τοῦ κυρίου τοῦ ξένου κατζίβελου ἢ τῆς ξένης κατζίβέλας καὶ νὰ δίδῃ καὶ τὰ ὅσα ἔξοδα ἀκολουθήσουν· νὰ ὑπόκειται καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον ποινὴν διὰ τὸν δόλον.

γ'.— Ἄν ἴσως¹ ὁ νοικοκύρης τοῦ κατζίβελου ἢ τῆς κατζίβέλας, ὅπου ἐστεφανώθῃ, εἶναι ἄγνωστος καὶ μετὰ ταῦτα φανερωθῇ καὶ ζητῇ² τὸν κατζίβελον αὐτοῦ ἐκεῖνον ἢ τὴν κατζίβελαν, τότε νὰ γίνεται ἀλλαγὴ, ἀκολουθοῦσα ἢ κατζίβέλα τὸν ἄνδρα τῆς, ὡς ἀνέκαθεν³ οὕτως εἰθισμένον.

δ'.— Ἄν ἴσως¹ ὁ κατζίβελος ἢ ἡ κατζίβέλα, ὅπου ζητεῖται ἀπὸ τὸν νοικοκύρη αὐτοῦ ἡξεύρει⁴ τέχνας καὶ ζητεῖται ἀκολούθως εἰς τὴν ἀλλαγὴν παρόμοιον ὑποκείμενον, ὅπου νὰ ἡξεύρῃ⁴ τὰς ἰδίας τέχνας, ἢ τόσοι κατζίβελοι δι' ὅσας τέχνας ἡξεύρει⁴ ὁ κατζίβελος ἢ ἡ κατζίβέλα ἐκεῖνη, τότε νὰ ἀποφασίζεται μὲ κρίσιν ζυγιάζοντας⁵ ὁ κριτὴς τὸ δίκαιον κατὰ τὰς τέχνας, ὅπου ἡθέλῃ⁶ ἀποδειχθῇ πὺς ἡξεύρει⁴ τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο, ὅπου ἀλλάζεται.

ε'.— Ὅποιος οἰκειοποιηθῇ ξένον κατζίβελον καὶ νομίζοντάς⁷ τὸν πλεόν ὡς ἐδικόν του δώσῃ⁸ ἄδειαν εἰς ἄλλον τινά, διὰ νὰ τὸν στεφανώσῃ μὲ κατζίβελαν αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ κατζίβελος ἐκεῖνος ἔξουσιασθῇ ἀπὸ τὸν καθολικόν του νοικοκύρη, νὰ παιδεύεται ἐκεῖνος, ὅπου τὸν εἶχεν ὡς ἐδικόν του καὶ ἔδωκεν ἄδειαν νὰ στεφανωθῇ, καὶ νὰ καταδικάζεται εἰς τὸ νὰ

ple pagubă la stăpânul aceluî strein țigan, sau a țigancii, unul ca acela să răspundă toată paguba stăpânului aceluî strein țigan, sau a streinii țigancii și să dea și câtă cheltuială să va întâmpla, vinovățindu-să și la căzuta pedeapsă pentru vicleșugul ce au făcut.

3.— De va fi neștiut stăpânul țiganului sau al țigancii ce s'au cununat, și în urmă să va arăta, și va ceare pă acel țigan al său sau pă țigancă, atunci să aibă a să face schimb urmând țiganca după bărbatul său după vechiul obicei.

4.— Când țiganul sau țiganca ce să cere de stăpână-său va fi știind meșteșuguri, și să cere asupra schimbului schimb sau atâția țigani pentru câte meșteșuguri știe acel țigan sau acea țigancă atunci cu judecată să se hotărască aceasta, cumpănind judecătorul ceia ce iaste drept, după meșteșugurile ce să va dovedi că știe acel obraz ce să schimbă.

5.— Ori cine va face al său vreun țigan strein, și așa socotindu-l ca cum ar fi al lui va da voe altui cuivaș ca să-l cunune cu a lui țigancă, și în urmă acel țigan să va stăpâni de stăpânul lui cel adevărat, să se pedepsească cel ce l-au ținut pe țigan ca cum ar fi fost al lui și i-au dat voe ca să se cunune, și să se osândească a da el

¹ A, B, Be, R Ἀνίσως, Y Ἀανίσως || ² Y ζητᾷ || ³ B ἐνέκαθεν || ⁴ A, B, Be, R, Y ἡξεύρει || ⁵ A, B, Be, R, Y ζυγιάζοντας || ⁶ B, R ἡθέλαν || ⁷ A, B, Be, R, Y νομίζοντας || ⁸ A, B, Be, R, Y δώσει.

δώση ἄλλην κατζίβελαν εἰς τὸν νοικοκύρην τῆς κατζίβελας, καὶ ἂν ἡ κατζίβέλα ἤξευρε¹ καὶ τέχνας, νὰ καταδικάζεται μὲ κρίσιν καὶ διὰ τὰς τέχνας. Ἡ παιδεία δὲ νὰ ἔχη τὴν ἀκμήν της εἰς τὸν πρῶτος καὶ ἐν γνώσει οἰκιοποιηθέντα τὸν ξένον κατζίβελον, ὅχι ὅμως καὶ εἰς κατιόντας κληρονόμους, ὅτι ἀρκεῖ εἰς τὸν δεσπότην ἡ ἀντέκτισις τῆς ἀλλαγῆς καὶ ἡ εὗρεσις τοῦ ἀπολεσθέντος². ὅτι ἔστιν ὅτε καὶ ἀπὸ τὴν τραχύτητα καὶ ὁμότητα τῶν δεσποτῶν δραπετεύουσιν οἱ κατζίβελοι, καὶ ἅς ὑποφέρουν ζημίαν τινά, διὰ νὰ διδαχθοῦν χρηστότητα.

ζ'. — Οἱ ξένοι κατζίβελοι, οἱ ὅποιοι συναριθμοῦσιν ἑαυτοὺς μὲ τοὺς αὐθεντικούς, ὅταν εἶναι νὰ στεφανωθῶσι, νὰ λαμβάνωσιν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὸν μέγαν ἀρμάσην καὶ οὕτω νὰ στεφανώνωνται. Ὅταν δὲ μετὰ ταῦτα φανῇ τινὰς νοικοκύρης³ κατζίβελου τινὸς τοιούτου ξένου⁴, τότε νὰ γίνεται ἡ διατεταγμένη ἀλλαγή. Πρὸ τοῦ στεφανώματος ὅμως νὰ ἔχη χρέος ὁ μέγας ἀρμάσης νὰ ἐξετάζη διὰ τὸν κύριον ἐκείνου καὶ μανθάνοντάς⁵ τον νὰ μὴ δίδῃ ἄδειαν διὰ τὸ στεφάνωμα.

ζ'. — Ὅποιος κατζίβελος τολμήσῃ⁶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ στεφανωθῇ μὲ ἐλευθέραν γυναικα, μὴ κατζίβελαν δηλ., νὰ χωρίζεται ἐξάπαντος καὶ νὰ παιδεύεται βαρέως καὶ τὰ παιδιά, ὅπου ἤθελε κάμει⁷ μὲ αὐτήν, νὰ εἶναι ἐλεύθερα. Καὶ ἂν φανῇ πὼς ὁ νοικοκύρης τοῦ κατζίβελου ἔδωκεν ἄδειαν νὰ στεφανωθῇ ἡξεύροντας⁸ ὅτι δὲν εἶναι

altă țigancă stăpânului țigancii; și de va fi fost țigancă și cu meșteșuguri, prin judecată să se osândească și pentru acelea meșteșuguri. Însă pedeapsa aceasta să aibă a să atinge mai vârtos de cel ce chiar cu știință au făcut al său pe țiganul strein, iar să nu mergă pedeapsa și la moștenitorii lui; căci destulă iaste la stăpân răsplătirea schimbului, și aflarea celui pierdut, fiindcă uneori și de iuțimea și cruzimea stăpânilor fug țiganii, și pentru ca să se deprinza a fi mai obicinuitori stăpâni, să sufere și oareșcare pagubă.

6. — Țiganii streini care să numără pe sine-și cu cei domnești, când va fi să se cunune, să aibă a lua adeverință dela vel armaș, și așa să se cunune. Iar când în urmă să va arăta cinevaș stăpân vreunui țigan acest fel strein, atunci să se facă schimbul cel orânduit. Dar până a nu să cununa să aibă datorie vel armaș să cerceteze pentru stăpânul aceluia, și aflându-să să nu dea voe să se cunune.

7. — Oricare țigan va îndrăzni de acum înainte să se cunune cu muere slobodă, adică nu țigancă, să se dăsparță negreșit și să se pedepsească foarte greu, și copii ce să vor face cu dânsa să fie slobozi. Și de să va dovedi că stăpânul țiganului au dat voe să să cunune știindu-o că nu iaste ți-

¹ A, B, Be, R, Y ἤξευρε || ² A, B, Be, R, Y ἀπολεσθέντος || ³ Y οἰκοκύρης || ⁴ R ξένου τοιούτου ||

⁵ R μαθάνοντας, A, B, Be, Y μανθάνοντας || ⁶ A, B, Be, R, Y τολμήσει || ⁷ A, B, Be, R, Y κάμει ||

⁸ A, B, Be, R, Y ἡξεύροντας.

κατζίβέλα, νὰ χάνη τὸν κατζίβελον πρὸς παιδείαν αὐτοῦ¹, ὁ ὁποῖος κατζίβελος νὰ γίνεται αὐθεντικός, καὶ ὁ ἱερεὺς, ὁποῦ ἤθελε τοὺς στεφανώσῃ², νὰ παιδεύεται βαρέως ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

η'.—Οἱ νόθοι κατζίβελοι νὰ ἀκολουθῶσι τὴν τύχην τῆς μητρὸς των³ κατὰ τὴν παλαιότητα συνήθειαν.

θ'.—Ὅταν πωλῶνται κατζίβελοι, νὰ προτιμῶνται εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῶν οἱ συγγενεῖς τοῦ κυρίου αὐτῶν τῶν κατζίβέλων. Ἡ διορία δὲ τῆς προτιμήσεως νὰ εἶναι πεντήκοντα ἡμέραι δι' ἀπόντας, τριάκοντα δὲ διὰ⁴ παρόντας καὶ ὅχι περισσότεραι, οὔτε μὲ λόγον πὼς δὲν εἶχον⁵ τὸν τρόπον τότε, ὅταν ἐπωλῶντο, νὰ τοὺς ἐξαγοράσουν⁶ οὔτε μὲ λόγον πὼς δὲν ἦτον παρόντες ἢ πὼς δὲν τὸ ἤξευραν⁷. Ἡ δὲ πώλησις νὰ γίνεται⁸ πανδήμως, εἰς τὸ δημόσιον δηλαδή, καὶ νὰ ὑπογράφωνται αἱ ὁμολογίαι ἀπὸ ὅλους τοὺς παρατυχόντας συγγενεῖς καὶ νὰ ἐπικυρωθοῦν ἀπὸ τὸν τοπικὸν ἐξουσιαστήν, καὶ πάλιν ὅμως τότε ἔχει κῦρος ἡ ἐξουσία τῶν ἀγορασθέντων ὑπὸ τινος κατζίβέλων, ὅταν δὲν εἶναι εἰς τὸ μέσον πρετέντζι⁹ προικιμαῖον. Ἀφοῦ¹⁰ δὲ περάσουν αἱ διωρισμέναι¹¹ ἡμέραι, νὰ μὴν ἔχωσι πλέον τὸ¹² δίκαιον τῆς προτιμήσεως, ἐπειδὴ τὰ αὐτοκίνητα ὄντα θνητὰ δὲν εἶναι περιορισμένα¹³ εἰς τὴν κατὰ νόμους ἔκτασιν τῆς προτιμήσεως, εἰς τὸ νὰ μένωσι δηλ. ἀπώλητα ἐπὶ πολὺν καιρὸν, μὲ τὸ νὰ ὑπόκεινται, ὡς εἴρηται, θανάτῳ, ὁ

gancă, să-și piarză țiganul spre a sa pedeapsă, care țigan să se facă domnesc, și preotul ce-i va cununa să se pedepsească foarte greu de către biserică.

8.—Țigani ce să vor face fără de cununie să urmeze norocul mumei lor după vechiul obicei.

9.—Când să vor vinde țigani, să se protimisească la cumpărătoarea lor rudele stăpânului acelor țigani. Însă sorocul de protimisis să fie la cei ce nu sânt de față zile cincizeci, iar la cei ce să află de față treizeci de zile, si nu mai mult. Nici să aibă cuvânt să zică că nu i-au dat mâna a-i răscumpăra atunci când să vindea, nici cu cuvânt că n'au fost de față, sau că n'au știut. Iar vânzarea să se facă în vileag și să se iscălească zapisul de toate rudele ce să vor întâmpla de față, și să se întărească de cătră stăpânitorul locului; și cu toate acestea atunci va avea putere stăpânirea țăganilor celor cumpărați de cinevaș, când nu va fi la mijloc pretenderimă de zestre. Iar după ce vor trece zilele cele orânduite, ce mai sus să arată, să nu mai aibă dreptate de protimisis, de vreme că cele din sine-și mișcătoare, muritoare fiind, nu să coprinde întru prelungirea pravililor de protimisis, adică spre a rămânea nevândute în

¹ R παιδείαν του || ² A, B, Be, R, Y στεφανώση || ³ R αὐτῶν || ⁴ B, Be διὰ τοῦ || ⁵ A, B, Be, R, Y εἶχε || ⁶ A, B, Be, R, Y ἐξαγοράση || ⁷ A, B, Be, R, Y ἤξευραν || ⁸ B, Be γίνηται || ⁹ R πρετέτζιο || ¹⁰ A, B, Be, R, Y 'Αφ' οὗ || ¹¹ A, B, Be, R, Y διωρισμέναι || ¹² B παραλείπεται: τὸ || ¹³ A, B, Be, R, Y περιορισμένα.

ὅποῖος ἀπροσδιορίστως καὶ αἰφνιδίως ἐπερχεται. Ἡ ἀγορὰ ὅμως νὰ ἐξακολουθῇ μὲ τὴν τεταγμένην παρατήρησιν, ὅπου διωρίσθῃ¹ ὡς ἀνωτέρω.

XXXVII.—ΠΕΡΙ ΜΟΥΛΚΙΩΝ ΚΑΙ ΧΙΛΙΣΤΕΩΝ

α'.—Ὅσοι ἔχουν μούλκια καὶ συνορίζονται ἢ μὲ λίμνας ἢ μὲ τόπους, ὅπου εἶναι δυνατόν νὰ γένουν χιλιστέα μὲ ζαγάσια, καὶ θέλουν νὰ κάμουν χιλιστέα καὶ μύλους (ἂν τὸ νερὸν εἶναι ἱκανὸν καὶ συγχωρεῖ νὰ γένῃ καὶ μύλος), νὰ συμφωνοῦν καὶ μὲ τοὺς ἀντικρὺ ἐκείνων τῶν τόπων γείτονας, ὅπου συνορίζονται καὶ ἐκεῖνοι παρομοίως καὶ ἔχουν καὶ ἐκεῖνοι τὸ ἴδιον δίκαιον, διὰ νὰ κάμουν καὶ οἱ δύο τὰ ἔξοδα ἔξ ἡμισείας καὶ νὰ ἐξουσιάζουν τὸ χιλιστέον ἐπικοίνως² καὶ τὸν μύλον.

β'.—Ἄν ἴσως³ δὲ τὸ⁴ ἐν μέρος δὲν θέλει νὰ πληρώσῃ τὸ ἀνάλογον τῶν ἔξόδων καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ ἐκεῖνο⁵, τότε νὰ δίδῃ εἰς τὸν ἄλλον, ὅπου ἔχει νὰ κάμῃ τὸ ζαγάσι, γράμμα, ὅπου νὰ φανερώνη τὴν παραίτησιν, ὅπου ἔκαμεν ἀπὸ τὸ δίκαιόν του αὐτό, καὶ τὴν ἄδειαν, ὅπου ἔδωκεν εἰς τὸν ἄλλον νὰ φτειάσῃ. Καὶ ἂν ποτε μεταμεληθεῖς ζητήσῃ νὰ πληρώσῃ τὰ μισὰ ἔξοδα καὶ νὰ γένῃ συγκαινωνός, νὰ μὴν εἰσακούεται μὲ κανένα τρόπον, ἀλλὰ νὰ ἀποβάλλεται ἡ ἀγωγή του. Ὁμοίως καὶ οἱ κληρονόμοι του νὰ μὴν εἰσακούωνται⁶ τελείως. Ὅταν ὅμως δὲν στέργῃ ὁ γείτονας μήτε νὰ ἔμβῃ εἰς τὸν ἔρανον τῶν ἔξόδων μήτε νὰ δώσῃ γράμμα παραιτή-

multă vreme, fiindcă, după cum s'au zis, sânt supuse morții, care moarte fără de soroc și fără de veste vine. Iar vânzarea să aibă a să urma după cum s'au orânduit mai sus.

XXXVII.—PENTRU MOȘII ȘI HELEȘTEE

1.—Câți vor avea moșii răzașe cu bălți, sau cu locuri unde poate a să face heleștee cu zăgase, și vor vrea să facă heleștee sau mori (de va fi apă destulă a să face și moară), să se așaze cu stăpânii, însă vecinii ce sânt împotriva acelor locuri ce sânt asemenea răzași și vor avea și ei aceiași dreptate, ca să facă cheltuiala pe din doao amândoao părțile, și să stăpânească de obște heleșteul și moara.

2.—Iar când o parte nu va vrea să plătească analogul adică dreptul cheltuelilor ca să stăpânească și el, atunci să aibă a da carte la celălalt ce va vrea să facă zagasul, arătând lepădarea ce au făcut de acel drept al lui și volnicia ce au dat la celălalt ca să facă, și când vreodinioară căindu-să va cere să plătească cheltuiala jumătate ca să se facă și el părtaş, nici într'un chip să nu i să dea ascultare, ci să să lepede jalba lui. Asemenea și moștenitorilor lui nici de cum să nu li să dea ascultare. Iar când vecinul nu va priimi nici să între în cheltuială, nici să dea carte de lepădare,

¹ A, B, Be, R, Y ἐδιωρίσθη || ² R νὰ ἐξουσιάζουν ἐπικοίνως τὸν χιλιστέον || ³ A, B, Be, R, Y Ἀνίσως ||

⁴ B παραλείπεται: τὸ, Y παραλείπεται: δὲ || ⁵ A, B, Be, R, Y ἐκεῖνος || ⁶ A, B, Be, R, Y εἰσακούονται.

σεως, τότε τὸ ἄλλο μέρος νὰ ἀνάξη τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν Αὐθεντίαν¹.

XXXVIII.—ΠΕΡΙ ΜΥΛΩΝ ΝΕΩΝ

α'.—Ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουν μούλκια κοντὰ εἰς τοὺς² ποταμοὺς καὶ εὐρίσκοντες τόπους ἄρμодиους διὰ μύλους ἐπάνω εἰς τὸ ἴδιον μούλκί τους θελήσουν νὰ οἰκοδομήσουν μύλον ἐκ νέου, νὰ ἐκλέγουν μαστόρους ἐπιτηδείους καὶ εἰδήμονας, ὅπου νὰ ἡξεύρουν³ νὰ ζυγιάζουν καλῶς τὰ νερά, διὰ νὰ μὴ τύχη καὶ βλαφθῶσι τὰ γειτονικά μούλκια μὲ τὴν ὕψωσιν τοῦ νεροῦ ἢ νὰ ἐμποδισθῶσιν οἱ ὑψηλότεροι μύλοι, καὶ ὅταν φανῇ πὼς δὲν βλάπτονται τελείως οἱ γείτονες, τότε νὰ ἀρχίξῃ τὴν οἰκοδομήν, τὴν ὁποίαν πρὸ τοῦ νὰ ἀρχίσουν νὰ ἔχουν χρέος ἄφρευκτον νὰ προσκαλοῦν τοὺς γείτονας, ὅταν δηλαδὴ ζυγιάζουν⁴ οἱ μαστόροι τὰ νερά, διὰ νὰ βλέπουν καὶ ἐκεῖνοι καὶ πληροφορούμενοι ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν βλάβην ὅχι μόνον νὰ δώσουν ἄδειαν εἰς τὴν οἰκοδομήν, ἀλλὰ νὰ διορίσουν καὶ ἀνθρώπους ἐδικούς των⁵, ὅπου νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὴν καταβολὴν τῶν θεμελίων, διὰ νὰ μὴν ἀκολουθῇ ὕστερον πρόφασις τις καὶ αἰτία λογοτριβῆς. Ὅστις⁶ δὲ τολμήσῃ⁷ νὰ οἰκοδομήσῃ μύλον χωρὶς τοιαύτην παρατήρησιν καὶ βλάβη⁸ τὸν γείτονα καὶ ἀναχθῇ εἰς τὸ κριτήριον καὶ ἀποδειχθῇ ὅτι τῇ ἀληθείᾳ βλάπτεται ὁ γείτων, ὁ τοιοῦτος, ὅ,τι λογῆς ἀξίας καὶ βαθμοῦ εἶναι, νὰ παιδεύεται πληρώνοντας⁹ καὶ διπλὴν τὴν ζημίαν εἰς τὸν ζημιω-

atunci ceialaltă parte să arate pricina la Domnie.

XXXVIII.—PENTRU MORI NOAO

I.—Cei ce vor avea moșii aproape de gârle, și găsind vaduri de mori pe însuși moșia lor, vor vrea să facă moară din paziște, să aleagă meșteri iscusiți și cu pricepere ca să știe să cumpănească apele bine, pentru ca să nu să întâmple să se strice moșiile vecinești cu înălțarea apei, sau să se zăticnească morile cele mai din sus; și când să va cunoaște că nici de cum nu să face stricăciune vecinilor, atunci să înceapă a lucra, și până a nu începe la lucru să aibă netăgăduită datorie a chema pe vecini, însă în vreme ce cumpănesc meșterii apele, pentru ca să vază și ei, și încredințându-se că nu li să face nici o stricăciune, nu numai să dea voe a să lucra, ci încă să orânduiască și oameni de ai lor ca să se afle de față când vor pune temeliiile ca să nu să întâmple în urmă vreo pricină de prigoniri. Iară ori care va îndrăzni să facă moară fără de a nu urmă într'acestaș chip, și va face stricăciune vecinului, aducându-să la judecată, de să va dovedi că cu adevărat să face stricăciune vecinului, unul ca acela de orice stare și treaptă va fi să se pedepsească, plătind și paguba îndoită celui ce s'au păgubit. Iar când

¹ A, B, Be, R, Y αὐθεντίαν || ² A, B, Be, Y παραλείπεται: τοὺς || ³ A, B, Be, R, Y ἡξεύρουν || ⁴ R ζυγιάσουν || ⁵ R τους || ⁶ B, Be ὅς τις || ⁷ A, B, Be, R, Y τολμήσει || ⁸ A, B, Be, R, Y βλάβει || ⁹ A, B, Be, R, Y πληρώνοντας.

θέντα¹. Εἰ δὲ ἐθελοκακῶν ὁ ἄλλος γείτονας ἐμποδίζει τὸ νὰ κάμῃ τινὰς μύλον εἰς τὸ βάδουρον τοῦ μουλκίου του, νὰ ἀνάξῃ τὸ δίκαιόν του ὁ πάσχων εἰς τὴν Αὐθεντίαν², διὰ νὰ λάβῃ ἔγγραφον τὴν ἀσφάλειάν του.

XXXIX.—ΧΡΟΝΙΚΑ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΑ,
ΗΤΟΙ ΝΟΜΙΜΟΣ ΔΙΟΡΙΣ
ΕΙΣ ΠΟΣΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΝΑ ΚΙΝΗΤΑΙ
ΚΑΘΕ ΑΓΩΓΗ

α'.—Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀγωγαὶ ἕως τεσσαράκοντα χρόνους κινουῦνται, πρέπει ὅμως ὁ ἐνάξας τὴν ὑπόθεσιν νὰ παραστήσῃ τὰ πρακτικὰ τῆς ἀγωγῆς του, ὁποῖαν δηλ. ἔκβασιν ἔλαβεν ἢ ἂν ἔτυχε κανένα ἐμπόδιον, ὅπου ἡπράκτησεν ἢ θεωρία, διὰ νὰ μὴν ἐκτείνεται³ ἐπ' ἄπειρον ἢ τοιαύτη προθεσμία μὲ μίαν μόνον ψιλὴν καὶ ἄπρακτον ἀγωγήν.

β'.—Ὅταν ἀποθάνῃ τινὰς μὲ χρέη, ἔχουσιν ἄδειαν οἱ ἀνιόντες καὶ κατιόντες κληρονόμοι αὐτοῦ ἕως εἰς ἓνα χρόνον ὁλόκληρον νὰ στοχασθῶσιν, ἂν γίνονται⁴ κληρονόμοι, καὶ νὰ πληρώσουν τὰ χρέη τοῦ ἀποθανόντος, ἢ δὲν γίνονται. Οἱ ἐκ πλαγίου ὅμως συγγενεῖς ἔχουσι διορίαν ἕξ μηνῶν. Ὅταν δὲ περάσουν αὐταὶ αἱ διορίαι καὶ δὲν γένουν κληρονόμοι, τότε πλέον οἱ δανεισταὶ νὰ ἐξουσιάζουν τὴν κληρονομίαν διὰ τὰ ἄσπρα, ὅπου ἔχουν νὰ λαμβάνουν, μὲ εἶδησιν τῆς Αὐθεντίας⁵, διὰ νὰ μὴ μείνουν ζημιωμένοι, ἀλλὰ διὰ νὰ λάβῃ ὁ καθεὶς⁶ τὸ ἀνάλογον μὲ καλὴν ξετίμησιν ἢ μὲ μεζάτι.

vecinul din zavistie nu îngăduiește pre cel ce are vad a-și face moară, atunci să dea în știre Domniei ca să i să dea înscris voe pentru nebântuială.

XXXIX.—SOROACILE VREMII, ADICĂ DUPĂ PRAVILI SOROC PÂNĂ LA CÂȚI ANI SA SE PORNEASCĂ ORICE PĂRĂ

1.—Pârile bisericesti până la patruzeci de ani să aibă a să cerceta, dar trebuie și cel ce și-au pornit pricina a să căuta să arate lucrarea ce au făcut, adică ce fel de săvârșire a luat pricina lui, sau de is'au întâmplat vreo zăticnire din care i s'au smintit cercetarea, pentru ca să nu să prelungească acest soroc spre a nu mai avea sfârșit cu pricina unii jălbi ce nu i s'au făcut nici o cercetare, sau izbrânire.

2.—Când cinevaș va muri cu datorii, au voe moștenitorii lui cei din carii să trage, și cei ce dintr'însul să trag, până la un an deplin să-și ia seama de vor să se facă moștenitori, și să plătească datoriile mortului, sau de nu vor să se facă. Iar rudele de alătura au soroc de șase luni. Iar când vor trece aceste soroace, și nu să vor face moștenitori, atunci datornicii să stăpânească moștenirea aceluia drept banii ce au a lua, prin știrea Domniei, ca să nu rămâe păgubași, ci pentru ca să ia fieșcare după analogie cu prețuire bună și cu mezat.

¹ A, B, Be ζημιοθέντα || ² A, B, Be, R, Y αὐθεντίας || ³ A, B, Be, R, Y ἐκτείνεται || ⁴ A, B, Be, R, Y γίνονται || ⁵ A, B, Be, R, Y αὐθεντίας || ⁶ A, B, Be, R, Y καθ' εἰς.

γ'.—Ἡ κληρονομικὴ ἀγωγὴ κινεῖται ἀπὸ τοὺς κληρονόμους ἕως τριάκοντα¹ χρόνους μετὰ θάνατον ἐκείνου τοῦ προσώπου, τὸ ὅποιον ἐκληρονόμησαν. Ἄν ἴσως² ὅμως ὁ κληρονόμος εἶναι τελείως ἀνήλικος καὶ δὲν ἔχη ἐπιτρόπους, τότε ἀρχίζει νὰ μετρηται αὕτη ἡ διορία τῶν τριάκοντα χρόνων, ἀφοῦ³ γένῃ δέκα τεσσάρων χρόνων.

δ'.—Ἡ ἀγωγὴ, ὅπου κινεῖται διὰ δεσποτείαν ἀκινήτου πράγματος, κινεῖται εἰς διάστημα δέκα καὶ εἴκοσι χρόνων, δέκα μὲν, ὅταν εἶναι παρόντες ἐκεῖνοι, ὅπου ἔχουν δίκαιόν τι ἐπάνω εἰς τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο, καὶ εἴκοσιν, ὅταν λείψουν.

ε'.—Αὐτοὶ οἱ διωρισμένοι⁴ καιροὶ τῶν δέκα καὶ εἴκοσι χρόνων τῆς δεσποτείας τοῦ ἀκινήτου εἶναι δι' ἐκεῖνο τὸ ἀκίνητον, ὅπου ἐξουσιάζεται μὲ καλὴν πίστιν⁵, ἥτοι κατὰ πρᾶσιν ἢ δωρεάν, καὶ ὅχι δι' ἐκεῖνο, ὅπου ἐξουσιάζεται κλοπιμαίως ἢ βιαίως.

XL.—ΠΕΡΙ ΗΜΕΡΩΝ ΑΠΡΑΚΤΩΝ

α'.—Νὰ μὴ προσκαλῇται τινὰς ἀπὸ τὴν τζάραν νὰ κριθῇ ἐδῶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς σπορᾶς κατὰ τὴν πρώτην ἀνοιξιν, δηλ. ὅλον τὸν Ἀπρίλιον⁶, οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους κατὰ τὸν Ἰούλιον ὅλον οὔτε εἰς τὸν καιρὸν τοῦ τρύγους ἀπὸ Σεπτεμβρίου δέκα πέντε⁷ μέχρι Ὀκτωβρίου δέκα πέντε οὔτε τὸ δωδεκάμερον νὰ ἔχουν ἄδειαν οἱ κριταὶ νὰ κρίνουν οὔτε τὴν πρῶ-

3.—Pâra de moștenire să se pornească de către moștenitori până la treizeci de ani după moartea celui obraz ce l-au moștenit. Iar când moștenitorul va fi foarte nevârstnic și nu va avea epitrop, atunci acest soroc de treizeci de ani, începe a să numără după ce va veni la vârstă de ani patrușprezece.

4.—Pâra ce să pornește pentru stăpânirea lucrului nemișcătoriu are soroc de a să porni până la zece și doaozeci de ani, însă zece ani când vor fi de față cei ce au vreo dreptate asupra celui lucru și doaozeci de ani când lipsesc.

5.—Acele orânduite soroace de ani zece și doaozeci a stăpânirii lucrului nemișcător sânt pentru lucrul acela ce să stăpânește cu bună credință, adică sau de cumpărare, sau de dăruire, iar nu și pentru lucrul ce să stăpânește cu hrăpire și în silă.

XL.—PENTRU ZILELE CE NU SĂ CAUTĂ JUDECĂȚI

1.—Nimeni de afară de la țară să nu fie adus la judecată aici pe vremea arăturilor, adică: primăvara în toată luna lui Aprilie, nici pe vremea secerișului în toată luna lui Iulie, nici pe vremea culesului de vii de la 15 ale lui Septemvrie până la Octomvrie în 15; nici în cele 12 zile ale Crăciunului să nu aibă voe judecătorii a judeca,

¹ Y τριάκοντα || ² A, B, Be, R, Y Ἀνίσως || ³ A, B, Be, R, Y ἀφ' οὗ || ⁴ R διορισμένοι || ⁵ A, B, Be, R πίστιν || ⁶ A, B, Be, R, Y ἀπρίλλιον || ⁷ R δέκα πέντε δηλ.

την ἑβδομάδα τῆς μεγάλης Σαρακοστῆς οὔτε τὴν ἑβδομάδα τῶν Σωτηρίων Παθῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὔτε τὴν διακαινήσιμον ἑβδομάδα, καθ' ἃς ταύτας ἡμέρας, τῶν Παθῶν δηλ. καὶ τῆς διακαινησίμου, οὔτε οἱ ἱσπράβνικοι¹ νὰ μὴ ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ρουμούνους τελείως δοσίματα ἢ ἄλλας ἀγγαρείας².

β'.—Οἱ ληστὰι εἰς κάθε καιρόν, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἰδίας ἡμέρας τοῦ Πάσχα, νὰ ἐξετάζωνται.

[XLI.—ΠΕΡΙ ΠΟΡΟΥΜΠΙΩΝ]³

«Ἀγκαλὰ⁴ καθὼς καὶ διὰ τὰ λοιπὰ
» τοιαῦτα, οὕτω καὶ περὶ τοῦ πορου-
» μπίου διορίζεται⁵ εἰς τὸν παρόντα
» κώδικα τὸ δέκατον κατὰ τὸ δίκαιον·
» ἐπειδὴ ὅμως ἀκολουθεῖ δυσκολία τό-
» σον εἰς τοὺς πτωχοὺς, ὅσον καὶ εἰς
» τοὺς νοικοκυροὺς⁶ τῶν μουλκίων, μὲ
» τὸ νὰ μὴν γένηται⁷ ἡ σύναξις⁸ τοῦ
» πορουμπίου ἅπαξ, μήτε ἔχουν δύνα-
» μιν οἱ πτωχοὶ νὰ τὸ σηκώσουν διὰ
» μιᾶς, καὶ οἱ⁹ νοικοκυροὶ¹⁰ τὸ νὰ ἔχουν
» ἀνθρώπους νὰ χασομεροῦν ἕως τῆς
» εὐκολίας τῆς συνάξεως ζημιώνοντας¹¹,
» διὰ τοῦτο δευτέρᾳ προμηθευτέρᾳ
» σκέψει συμφωνοῦντες τῇ ἀνέκαθεν
» ἐπακολουθησάσῃ συνηθείᾳ διορίζο-

nici în săptămâna postului cea dintâi, nici în săptămâna patimilor Domnului nostru Iisus Christos, nici în săptămâna cea luminată, întru care aceste zile, adică ale patimilor, și ale săptămânii luminate, nici ispravniciei să nu ceară dela lăcuiitori nici de cum dăjdii sau alte angarii.

2.—Tâlharii în toată vremea și însuși într'aceste zile ale Paștelui se cercetează.

[XLI.—PENTRU DIJMA PORUMBULUI]

«Μάcar că după cum la celelalte
» roduri, asemenea și pentru dijma
» porumbului s'au hotărât într'ace-
» astă condică a să lua din zece una
» după dreptate; dar fiindcă să în-
» tâmplă nelesnire atât lăcuiitorilor,
» cât și stăpânilor moșiilor, de vreme
» ce culesul de porumb nu să în-
» tâmplă a să face numai odată nici
» lăcuiitorii n'au putere a-l rădica de
» odată, și stăpânii moșiilor a avea
» oameni să' și piarză vremea pă-
» zind până la vremea culesului de
» porumb să păgubesc, pentru aceia
» cu al doilea mai cuviincioasă so-
» coteală urmând și obiceiului celui

¹ *A, B, Be, Y* ἱσπράβνιζοι || ² *A, B, Be, R, Y* ἀγγαρείας || ³ Ὁλόκληρος ὁ τίτλος XLI «περὶ πορουμπίων» προστίθεται ἐν *A* γεγραμμένος διὰ χειρὸς εἰς τε τὴν ἐλληνικὴν καὶ ρουμανικὴν γλῶσσαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Poruncă (=προσταγή, βλ. ἀνωτέρω σ. 36). Ἐν *B* ἐξετυπώθη μόνον τὸ ρουμανικὸν κείμενον (*B* σ. 166). Ἐν *Be* οὐδαμῶς δημοσιεύεται, παρέχεται ὅμως ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως πανομοιότυπον τῆς ἐν *A* χειρογράφου διατυπώσεως τοῦ τίτλου. Ἐν *R* ὁ τίτλος ὑπάρχει χειρόγραφος ἐλληνιστὶ καὶ ρουμανιστὶ, ἐν *Y* δὲ μόνον ἐλληνιστὶ. Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκδόσει δημοσιεύομεν ἀμφοτέρω τὰ κείμενα τοῦ τίτλου μεταγράφοντες τὸ ρουμανικὸν ἐκ τῶν κυριλλικῶν εἰς τοὺς συγχρόνους ρουμανικοὺς χαρακτῆρας || ⁴ *R* ἀν καλὰ || ⁵ *R* διορίζεται || ⁶ *A, R* οἰκοκύρους || ⁷ *R, Y* γίνεται || ⁸ *Y* σύναξης || ⁹ *A, R* παραλείπεται: οἱ || ¹⁰ *A, R* οἰκοκύριοι || ¹¹ *Y* ζημιώνοντας.

» μεν νὰ παίρνεται¹ εἰς τὸ πογῶνι
 » δίσμα² πρὸς τέσσαρες μπάνιτζες³ πο-
 » ροῦμπι παστρευμένον, καὶ ἡ μπά-
 » νιτζα⁴ εἴκοσι δύο ὀκάδων».

» din vechime, hotarîm a să lua de
 » pogon câte patru banițe de po-
 » rumb grăunțe, însă banița de ocă
 » doă zeci și doă».

[Ἐνταῦθα τίθεται ἐν **A** ὑπογραφή καὶ σφραγὶς τοῦ Scarlat Greceanu Biv. Vel. Logofăt,
 Βλ. ἀνωτέρω σ. 36].

¹ **A, R, Y** πέρνεται || ² **Y** δίσμα εἰς τὸ πογῶνι || ³ **A, R** μπάνιτζαις || ⁴ **Y** ὀκάδων.

